OCCIDENTALI CONVERTIŢI LA ORTODOXIE

şase ipostaze mărturisitoare
Ediţie îngrijită de
Răzvan Codrescu
Cu un cuvânt înainte de
Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa
Editura Christiana
Bucureşti 2002

SUMAR

CUVÂNT ÎNAINTE

Am publicat adeseori – fie în presa exilului („Cuvântul românesc" din Canada, „Buletinul" parohiei mele de lângă Washington[1]1 etc.), fie în presa din ţară („Puncte cardinale", „Ziua" etc.) – articole sau simple ştiri despre convertirile unor americani la Ortodoxie. Aceste convertiri, din ce în ce mai numeroase, se fac în tăcere, fără fast şi fără trâmbiţări.

Dintre aceşti convertiţi, al căror zel pentru tradiţia ortodoxă este foarte mare, s-au ales şi o seamă de ctitori de biserici, mănăstiri şi schituri pe cuprinsul Americii, rugători în taină pentru lume, pentru America, pentru toate ţările şi pentru unificarea Bisericilor în tradiţia şi dreapta credinţă a Bisericii primare, fără inovaţii moderniste, credincioşi aşezămintelor celor şapte Sinoade Ecumenice, singurele adevărate.

Sunt de ani de zile în legătură duhovnicească şi misionară cu majoritatea acestor biserici şi mănăstiri. Cunosc lupta lor cu demonul orgoliului şi însingurării impus de societatea şi educaţia americană, cu demonul insubordonării la disciplina ierarhică, rătăcirile lor, căderile şi ridicările lor, mai altfel decât ale noastre, dar şi marea lor stăruinţa în rugăciune şi în străduania de a învăţa ce este ascultarea şi ce înseamnă

---

1 The Romanian Orthodox Episcopate of America, Virginia – "Holy Cross" Church, Alexandria (5150 Leesburg Pike, Alexandria VA 22302-1030).

omoforul ierarhicesc pentru o adevărată Biserică: fără ierarh, nu există Harul lui Dumnezeu, pentru că numai prin ierarh curge Harul spre preot. Acum, aproape toate aceste biserici şi mănăstiri se găsesc sub jurisdicţia unor episcopi canonici, fie sârbi, fie bulgari.

În ceea ce priveşte viaţa monahală, relaţiile mele sunt permanente cu trei schituri şi cu trei mănăstiri de americani convertiţi, precum şi cu aproximativ 20 de biserici, împrăştiate de pe coasta de Est până pe coasta de Vest şi din California până în Alaska22.

Mai cu seamă în ultimii cinci ani, după apariţia cărţii mele Christ is Calling You *(„Hristos te cheamă"), am fost invitat în multe comunităţi americane ortodoxe spre a le vorbi şi prin viu grai despre Ortodoxie, despre suferinţele Bisericii Ortodoxe Române şi despre toate încercările prin care a trecut poporul nostru. Am fost nu o dată surprins să descopăr ce mare influentă are Ortodoxia asupra unor comunităţi americane: pe măsură ce Catolicismul (din ce în ce mai secularizat) şi Protestantismul (despuiat de orice căldură spirituală) pierd evident terenul. Ortodoxia îl câştiga, prin predania unor preoţi şi monahi care aduc în sufletul omului american o vibraţie nouă a credinţei adevărate.*

Dacă până nu prea demult răspândirea Ortodoxiei revenea aproape în exclusivitate ruşilor, astăzi Ortodoxia românească îşi afirmă

---

2 Una dintre mănăstirile cele mai dragi mie, cu care am si avut strânse legături duhovnicesti, este mănăstirea de maici "Sfântul Paisie Velicikovski", unde staretă este Maica Michaela, convertită de la Catolicism. De curând, mănăstirea s-a mutat din California în Arizona, unde au cumpărat terenul unei foste ferme (a se vedea, în acest volum, textul intitulat "Ortodoxia în Arizona", în care este povestită sfintirea bisericii mănăstirii, o trăitoare descriind bucuria celor de acolo că se află din nou sub o jurisdictie canonică si că simt din plin lucrarea Duhului Sfânt în comunitatea lor).

din ce în ce mai mult prezenta, nu numai prin preoţii din America (unde bisericile noastre sunt încă „naţionale", slujirea făcându-se în limba română), cât mai cu seamă prin miracolul iradiant al mănăstirilor şi vieţii monahale din România, pe care americanii încep s-o descopere cu emoţie. În apropiere de San Francisco, în Forestrille, unde a sălăşluit, până la mutarea sa în Arizona, comunitatea monastică ortodoxă denumită „Sfântul Paisie Velicikovski de la Neamţ" (întemeiată de un călugăr rus, în urmă cu vreo 12 ani), chiliile călugăritelor purtau, bunăoară, numele unor vechi vetre mănăstireşti din România („Suceviţa", „Voroneţ", „Arbore" etc.), pentru că maicile de acolo – peste 90% convertite de la Protestantism, iar câteva şi de la Catolicism – au vizitat România şi au adus sub cerul Americii duhul viu al mănăstirilor româneşti, care influenţează întreaga noastră viaţa naţională, ceea ce americanilor îi separe uluitor.

În orice biserică americană am fost invitat, am găsit convertiţi de pe urma unor vizite în România. Din ce în ce mai mult, prioritatea Ortodoxiei romaneşti se afirmă în planul credinţei ortodoxe, fiindcă, după mărturisirea multora care vizitează fie Rusia, fie alte ţări ortodoxe, renaşterea monahismului în duh autentic ortodox nu este nicăieri atât de evidentă ca în România. Nicio altă ţară ortodoxă nu pare să mai aibă astăzi atâţia părinţi spirituali, atâţia duhovnici, atâţia adevăraţi „stareţi", ca România.

Grăitor în această privinţă, printre atâtea altele, rămâne până azi textul pe care l-am expediat în traducere unor publicaţii din ţară încă din 1997, tocmai ca pe o ilustrare a acestor afirmaţii (şi socotesc cât se poate de nimerit că el stă în fruntea volumului de fată33). Am întâlnit-o

---

3 Mary Magdalene McCann, "Ascultând glasul «lumii vechi» cu urechi care să audă..." (Tulburătoarea confesiune a unei actrite americane convertite la Ortodoxie). Si când te gândesti că, în cecitatea neocomunistă de acasă, noi ne credem interesanti prin... "Dracula Park"!

pe d-na McCann la o biserică rusă din New York, unde preotul este de origine română (origine pe care şi-o descoperă acum cu prisos de bucurie spirituală) şi unde duhul Ortodoxiei romaneşti este astăzi cel puţin la fel de prezent ca şi cel al Ortodoxiei ruse.

Nu mă miră – ci îndrăznesc să văd aici semnul iconomiei divine – că acest fenomen al „întoarcerii la izvoare" (a se vedea mai ales substanţială mărturie a Părintelui Placide Deseille: „Pelerin spre izvoare"), al (re) descoperirii duhovniceşti a Răsăritului ortodox, adică a adevăratei Tradiţii apostolice şi patristice, se regăseşte la fel de viu şi în aria Occidentului european, la oameni de originile, vârstele şi condiţiile cele mai felurite (printre care nu lipsesc nici cazurile de evrei convertiţi, tot mai numeroase şi în lumea americana[4], ce au un grad de complexitate psihosocio-culturală demn de o atenţie aparte).

Salut iniţiativa Editurii Christiana de a publica această carte mărturisitoare, ce, dincolo de circumscrierea unui fenomen spiritual de o importantă majoră pentru prezentul şi viitorul întregii lumi creştine, ne redă şi nouă – ortodocşilor în general şi românilor ortodocşi în particular – conştiinţă mai limpede şi mai responsabilă a dimensiunii duhovniceşti a propriei Tradiţii, pline de slava dumnezeiască a Răsăritului de Sus.

Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa

NOTĂ EDITORIALĂ

În România, majoritatea textelor reunite în acest mic volum au apărut iniţial, de-a lungul ultimilor şapte ani, în revista sibiană *Puncte cardinale* (de unde unele dintre ele au fost reluate şi în alte publicaţii, sau au cunoscut, ulterior, şi alte versiuni romaneşti), căreia îi mulţumim pentru îngăduinţa de a le tipări laolaltă, cu minime ajustări de natură editorială. Fac excepţie textul semnat de fratele întru Hristos

---

4 A se vedea, pentru aria americană, textul intitulat "Uluitoarea convertire" din recenta mea carte Homo americanus. O radiografie ortodoxă, Editura Christiana, Bucuresti, 2002

Ioan E. Weiss15 („Ortodoxia este respiraţia sufletului meu"), care, din câte ştiu, vede acum pentru prima oară lumina tiparului în versiune românească, precum şi textul lui Maxime Egger despre „Cazul Kallistos Ware" (cf. *Addenda),* preluat din volumul *împărăţia lăuntrică* (Editura Christiana, Bucureşti, 1996), tradus de Maica Siluana Vlad. Traducerea celorlalte texte antologate aici aparţine fie Părintelui Gheorghe Calciu (Magdalene McCann, relatarea voit anonimă „Ortodoxia în Arizona", textul din *Addenda* despre „Cazul Seraphim Rose" 26), fie tânărului

---

1 Eric Weiss, botezat cu numele de loan la vârsta de 33 de ani, s-a născut într-o familie evreiască strămutată din România în Israel pe vremea regimului comunist. Tânărul evreu iluminat întru Hristos a petrecut multă vreme în Franta si s-a apropiat de mediile ortodoxe de acolo (păstrându-i o deosebită pretuire distinsului teolog Olivier Clement). Emotionantul său apel la unitate interreligioasă si interconfesională (pe care îl pregătise si în versiune franceză) datează din 1997. Versiunea publicată aici îi apartine, autorul fiind un excelent vorbitor de limba română. Pentru o anumită receptie îngust-ortodoxistă, textul său este, probabil, cel mai incomod dintre cele incluse în culegerea de fată. Fratele Ioan mi l-a încredintat prin 1998, atât ca o bază de discutie în particular, cît si pentru o eventuală publicare în pagina crestină săptămânală a cotidianului *Ziua*, unde n-a ajuns să apară. De atunci, nu fără un sincer regret, i-am pierdut urma fratelui Ioan. Am încredintarea că nu se va supăra că i-am făcut textul public în contextul acestui volum, pe care-1 întregeste cu remarcabil folos.

2 *Cf.* si prefata volumului Serafim Rose, *Descoperirea*

preot Toderită Rusu, doctorand al Părintelui Galeriu (interviul cu danezul Nicholas Michael, revizuit aici de Gabriela Moldoveanu), fie lui Codrin V. Smirnoff (Maxime Egger despre sine însuşi), fie subsemnatului (Placide Deseille37). Precizările sau complinirile puse între paranteze drepte aparţin fie traducătorilor respectivi, fie îngrijitorului ediţiei. Puţinele note de subsol sunt de origine auctorială. Regimul majusculelor şi „stilul" punctuaţiei n-au putut fi rigid unificate, apărând diferenţe în funcţie de habitudinile autorilor/traducătorilor şi/sau de anumite accente contextuale.

Mărturiile directe n-au fost reţinute aici pe criterii de importantă sau de notorietate, ci au încercat să acopere *ipostaze diferite ale umanului* (o actriţă mamă a doi copii, un fost muzician declasat, un intelectual cu renume jurnalistic, un preot-monah romano-catolic, un creştin ortodox de origine evreiască, o simplă şi pioasă călugăriţă americană), în *Addenda* am aşezat două texte de egală relevantă, dar care nu constituie mărturisiri directe, ci evocări ucenicești.

Părintele Gheorghe Calciu, căruia i se datorează o însemnată parte a acestei cărţi, a avut bunăvoinţa să scrie şi o prefaţă autorizată şi principial lămuritoare. Titlurile (preluând, de obicei, sintagme-cheie ale autorilor), ca şi subtitlurile (ce definesc pe scurt „ipostazele" respective), sunt editoriale.

Se cuvin mulţumiri tuturor celor care, într-un fel sau altul, direct sau indirect, şi-au adus aportul la alcătuirea şi definitivarea acestei cărţi, ce-ar putea fi considerabil amplificată într-o ediţie viitoare, în măsura în care „provocarea" se va dovedi de folos…

R. C.

---

lui Dumnezeu în inima omului, Asociatia Filantropică Medicală "Christiana", Bucuresti, 1996.

3 Textul se regăseste (cu unele diferente structurale), într-un context mai larg si într-o altă traducere (Dora Mezdrea), în volumul *Nostalgia Ortodoxiei*, Editura Anastasia, Bucuresti, 1995.

Şase ipostaze mărturisitoare
MARY MAGDALENE McCANN
MARY MAGDALENE McCANN
ASCULTÂND GLASUL „LUMII VECHI”.
CU URECHI CARE SĂ AUDĂ…

(Tulburătoarea confesiune a unei actriţe americane convertite la Ortodoxie)

Dacă cineva mi-ar fi spus acum cinci ani că viaţa mea va fi în mod profund schimbată de fiinţele unui loc şi ale unei culturi atât de îndepărtate de sofisticatul, tehnologizatul şi progresivistul mod de viaţă american, fiinţe dintr-un loc total nefamiliar mie, dar îmbrăţişând secole de istorie, aş fi respins această posibilitate, ca pe un non-sens. De altfel, eram foarte conştientă de diferitele influente exercitate asupra vieţii mele; ele erau, aşa credeam eu, în special cele de aici şi de acum, cu urmări imediate şi vizibile. Atunci, prin harul Domnului, un glas s-a auzit din înalt şi, în marea tapiserie lucrată de Creator, firul meu s-a întreţesut cu firul incandescent numit **România.**

La vremea când miracolul a avut loc, nu am realizat imediat chemarea: la început, urechile mele n-au putut să audă… Misterioase sunt căile Domnului! Până în acel moment din viaţa mea, după lungi ani de frustrare spirituală, fusesem sigură că eram, în cele din urmă, pe adevăratul meu drum. În pragul vârstei de 40 de ani, începusem să cred că, în aceste zile şi în acest secol, nu mai este posibilă existenta unei tradiţii religioase pure. Am fost crescută în tradiţia protestantă, ca prezbiteriană. Încercasem sincer în prima tinereţe, dar şi mai târziu, după 30 de ani, să aflu înţelesul real al învăţăturilor acestei biserici, dar nu reuşisem să-l găsesc. Aşa că am început să-mi caut hrana spirituală în altă parte. Totuşi, credeam că ar fi posibil, chiar şi-ntr-o vreme „fără Dumnezeu” ca a noastră, să se facă o artă sacră, iar sufletul umanităţii să strălucească, în ciuda întunecării orizontului, pentru sărmanii descendenţi ai lui Adam. M-am străduit din răsputeri să-mi aduc modesta mea contribuţie la înălţarea sufletului omenesc.

Ca artistă de teatru, am hotărât să ofer producţii spirituale oamenilor frământaţi de întrebări reale şi însetaţi de adevăr. Am pus

în scenă o piesă într-un act, mai puţin cunoscută, a poetului irlandez Yeats, intitulată *învierea,* în turneul cu acest spectacol, la festivalul de teatru din Edinburgh, Scoţia, am văzut, în interpretarea unei companii de teatru româneşti, ceea ce eu căutasem dintotdeauna: *o sacralizare a artei teatrale.* Talentatul regizor român Andrei Şerban a conceput şi-a realizat, cu trupa Teatrului National din Bucureşti, acea *Trilogie antică,* după *Medeea, Troienele* şi *Electra.* Experienţa excepţională la care am putut lua parte, ca spectator la această piesă, a însemnat o cotitură în viaţa mea. Mi s-a deschis atunci o poartă necunoscută mie; mă simţeam de-acum pregătită, parcă, să întâlnesc ceva şi mai mare, ceva şi mai înalt decât teatrul sacru: **Biserica.**

La întâlnirea pe care am avut-o, după spectacol, cu artiştii români, am încercat cu insistentă să aflu cum de a fost posibil ca ei să realizeze o creaţie teatrală atât de neobişnuită; *ce au* ei – sau *ce ştiu* ei – pe care noi, aici în Vest, *nu-l avem* şi *nu-l ştim*? Nimeni n-a dat un răspuns întrebărilor mele repetate. Unul dintre aceşti străluciţi actori de teatru, Claudiu Bleont, a auzit întrebarea mea mai adâncă, întrebare pe care nici nu ştiam măcar că mi-o puneam. M-a auzit întrebând: „Unde să găsesc oare Biserica cea adevărată?". Acea Biserică pe care o căutasem cu disperare dintotdeauna, de copil încă, aceea pe care inima mea o presimţea că trebuie să existe pe undeva, în vreun fel! Poate numai înăuntrul nostru! Claudiu Bleont mi-a spus emfatic: „Oricât de mulţi oameni ai întreba, de oricât de multe ori ai întreba, nu vei primi un răspuns în cuvinte". Apoi a continuat, pe un ton categoric: „Trebuie să vii în România! Atunci ai să înţelegi!", îmi amintesc exact ce am gândit atunci: „Păi sigur, ce să zic, iată-mă pe mine, o femeie fără bărbat şi cu doi copii mici, străduindu-mă din răsputeri să supravieţuiesc la New York, iar tu-mi spui mie să vin în România!"…

Incredibil, dar m-am urcat în avion! În primele două zile petrecute la Bucureşti, am văzut repetiţiile la o minunată punere în scenă a piesei *Romeo şi Julieta,* la Teatrul National, în regia talentatei Beatrice Bleont, sotia lui Claudiu. Încă o dată, munca lor avea un nivel înalt, mai înalt decât tot ceea ce văzusem în alte părti. Mi-am muşcat limba din nou, dorind să întreb şi să aflu cum de era posibilă o artă de acest calibru.

A treia zi, m-am dus cu maşina de la Bucureşti până la trecătorile muntoase din Nord, străbătând oraşe cenuşii, cu blocuri de locuit din beton, aproape ruinate, pe drumuri nepavate, alături de

căruţe trase de cai, cu ţărani şi cu familiile lor. În cele din urmă, am ajuns la locurile unde întrebările mele aveau să primească răspunsurile fără cuvinte… Eram în lumea mănăstirilor creştine ortodoxe ale Moldovei şi Bucovinei. Stând tăcută în umbra adâncă a Mănăstirii Văratic, genunchii mei s-au îndoit instinctiv şi m-am trezit îngenuncheată pe acel pământ binecuvântat. Pe obraji îmi curgeau lacrimile. După încă cinci zile, totul în mine a început să se schimbe. Stând în faţa icoanelor Maicii Domnului, vechi de secole, am vărsat lacrimi care erau în mine de zeci de ani. Niciodată nu mai plânsesem. Nici nu ştiam că pot plânge… Simţeam cum mi se frânge coşul pieptului ori de câte ori căutam să pătrund înţelesul acelor mănăstiri pictate; inima mea îşi depăşea limitele, revărsându-se în afară. Pricina era puterea învăţăturilor lui Hristos revelate în frescele care acopereau fiecare centimetru pătrat din pereţii bisericilor, atât în interior, cât şi în exterior. Şi mi-a fost dat să înţeleg! Nu teatrul era ceea ce căutam, ci acel ceva din care arta sacră nu-i decât o răsfrângere: învăţăturile originare ale lui Hristos, ale Dumnezeului Cel Viu, intacte, chiar în epoca noastră coruptă; acestea erau cele către care fusesem adusă, în linişte şi scăldată de rugăciunile reverberate ale miilor şi miilor de fiinţe care îşi închinaseră – şi continuau să-şi închine – vieţile lor acestei înalte chemări care este trăirea monastică, am fost primită înapoi, în *turmă,* cu prisos de bucurie. Călătoria mea era totuşi departe de a fi împlinită. Fusesem *doar pusă pe cale.* A trebuit s-o iau ca pe un dar binecuvântat.

M-am întors, de atunci, de două ori în România: prima oară, ca să-mi botez ortodox fiica, avându-i ca naşi pe Beatrice şi Claudiu; a doua oară, mai recent, cu fiul meu, care şi el a ales să se convertească şi să se boteze ortodox. Acum eu sunt ortodoxă şi am fost binecuvântată să-mi găsesc o biserică adevărată în New York – casă pentru familia mea – având un călugăr român de la Putna, preotul fiind el însuşi de sânge românesc şi cu mulţi enoriaşi români, în recenta călătorie a preoţilor bisericii noastre în România, s-au legat frumoase prietenii cu numeroşi monahi români. De asemenea, în vizita pe care eu şi fiul meu am făcut-o, am fost primiţi cu multă căldură, generozitate şi dragoste de către călugării şi călugăritele cu care am avut prilejul să ne întâlnim.

Sunt multe căi prin care noi, americanii, am putea răspunde dragostei lui Dumnezeu, căi ce ne-au fost constant arătate, prin intermediul celor care şi-au dedicat lucrarea lor de o viaţă

autopurificării şi ajutorării altor fiinţe umane. Desigur, le-ar fi şi lor de ajutor dacă noi am deveni conştienţi şi recunoscători fată de neprecupeţita lor strădanie în slujba lui Dumnezeu şi a semenilor, fiind noi înşine incluşi în această strădanie. Monahii români au fost profund impresionaţi auzind cum credinţa ortodoxă devine cunoscută multor neortodocşi din America. Ei au fost şi mai surprinşi să afle că unii dintre noi doresc din toată inima să-i ajute în lucrarea duhovnicească desfăşurată în mănăstirile din România. Desigur, rugăciunile noastre pentru ei le sunt folositoare. Avem şi noi multe daruri spirituale, pe care le-am putea împărtăşi cu această „lume veche", care are atâtea să ne înveţe.

Dumnezeul meu, dă-mi urechi ca să-ţi ascult chemarea, de oriunde mă aflu şi oriunde mă îndrept!

(în româneşte de Pr. Gheorghe Calciu)

NICHOLAS MICHAEL

ÎN **SFÂRŞIT, ACASĂ**

(Interviu realizat de Pr. Toderită Rusu la Aarhus, Danemarca, cu un convertit la Ortodoxie: Nicholas Michael)

Pr. Toderită Rusu: *V-aş ruga să faceţi o trecere în revistă a biografiei dumneavoastră de până acum, pentru ca să fiţi mai bine cunoscut de către credincioşii Bisericii noastre Ortodoxe…*

Nicholas Michael: Am 36 de ani, m-am născut şi locuiesc în Regatul Danemarcei. Viaţa mea nu a urmat calea pe care ar fi dorit-o părinţii mei, în iubirea lor fată de mine. La 16 ani, am devenit narcoman şi alcoolic. Viaţa mea s-a surpat chiar înainte de a începe. M-am înscris pe o cale a suferinţei spirituale, emoţionale şi fizice, de care nu m-am putut desprinde timp de încă 16 ani. Pentru cei ce n-au străbătut un astfel de drum al patimilor, ororile şi degradarea sunt inimaginabile.

N-am fost educat într-o atmosferă creştină, dar întotdeauna am căutat „ceva", un „ceva" oricum „nepământesc". O vreme mi s-a părut că acest „ceva" l-am găsit în droguri şi în alcool.

Am avut înclinaţii artistice şi, vreme de câţiva ani, cu tot viciul meu, am fost chiar muzician.

În mod inexplicabil, pe când eram tot mai asaltat de demonul beţiei, a început să mă fascineze povestea vieţii împăratului Nicolae al II-lea al Rusiei. N-a fost doar un interes oarecare, în stările mele de mare narcoză, doream să citesc şi să meditez asupra unor fotografii

vechi, negre şi arse, voiam să mă îmbăt şi să ascult vechea muzică liturgică rusească, îmi venea să urlu! Simţeam nevoia să plâng pentru acest conducător imperial ortodox şi pentru familia lui, pentru tragica soartă a acestei ţări mari. Zbuciumul a durat mulţi ani.

La 31 de ani, eram extrem de bolnav, atât psihic cât şi fizic; la un pas de moarte. Aveam nevoie de ajutor şi, ca din întâmplare, am întâlnit o comunitate de oameni buni, salvaţi ei înşişi de la alcoolism şi narcomanie. Ei mi-au sugerat să caut o soluţie spirituală, pentru că, după spusa lor, cauza vieţii mele mizerabile şi a suferinţei nu era alta decât o gravă criză de ordin spiritual. Am întrerupt băutura şi drogurile brusc, într-o zi. Atunci m-au cuprins negurile spaimei şi L-am rugat mult pe Dumnezeu să-mi deschidă o altă cale, o cale a Lui.

Am plecat spre Sankt Petersburg în vara anului 1995, dornic să văd unde locuise împăratul Rusiei cu familia lui. Am ajuns la Tsarskoe Selo, unde era reşedinţa imperială. Am participat la Sfânta Liturghie, pentru prima dată în viaţa mea, în mica biserică a palatului lui Alexandru, şi am fost uimit de atmosfera spirituală a slujbei.

După trei luni de luptă cu ispita de a bea, sufeream încă atât de teribil încât transpiram şi tremuram întruna.

Am simţit chemarea să mă rog Sfântului Tar Martir Nicolae [sanctificat în anul 2001]. Deoarece acestuia nu i se zugrăvise încă o icoană, m-am rugat dinaintea icoanei Sfântului Nicolae, Făcătorul de Minuni, şi totodată, cu rugăciune mută, Ţarului Martir. Neştiind rugăciuni, m-am rugat din inimă: pentru toate rubedeniile mele, pentru a mă întoarce cu bine acasă, pentru cerşetorii din fata bisericii.

Deodată, ceva s-a petrecut în mine. Inima mea s-a umplut de o înţelegere, nouă, şi m-am putut convinge pe mine însumi să încep o viaţă altfel rânduită, curată şi plină de rugăciune. Am avut descoperirea că Sfinţii îngeri au plâns tot timpul zilelor mele de viciu şi că n-a fost niciodată în voia lui Dumnezeu să păcătuiesc, torturându-mă de moarte.

După Sfânta Liturghie, prietenii m-au întrebat ce se întâmplase. I-am privit straniu. Le-am spus că nu ştiu, dar că m-am simţit bine. Din ziua aceea, ispita de a bea m-a părăsit şi nu s-a mai întors. Aceasta s-a întâmplat cu patru ani în urmă…

Ajuns acasă, am simţit o recunoştinţă fără margini, care îmi cerea să rostesc neîncetat, în sinea mea, cuvântul „mulţumesc”. Dar nu venise încă vremea să devin ortodox, în oraşul meu, nu era biserică

ortodoxă. Cea mai apropiată se afla la Copenhaga, la câteva sute de kilometri. I-am trimis o scrisoare preotului de acolo, însă n-am primit răspuns…

Mi-am amenajat un mic loc de rugăciune, în casă, şi început să mă rog lui Dumnezeu, de unul singur. Fără un îndrumător a fost foarte greu, căci calea era plină de capcane şi ispite, în patru ani, viaţa mea lăuntrică a intrat încet-încet în declin, din cauza lipsei de comuniune cu alţi ortodocşi. Atunci s-a întâmplat altă minune. La şcoală locală de diaconie a venit un preot român ortodox, care a rămas vreo cinci luni. Evlavia acestui preot mi-a înteţit flacăra credinţei, gata să se stingă. Apoi, la biserica ortodoxă rusă din Copenhaga a fost numit un nou preot. L-am întâlnit… şi Calea a început să mi se deschidă iarăsi.

Un preot deosebit din Statele Unite mi-a trimis atunci o mulţime de cărţi şi materiale religioase, precum şi un extraordinar dar în vederea apropiatului Botez – o aşchie nepreţuită din Sfânta Cruce a Domnului.

Preotul rus a hotărât să mă boteze, pe 16 iulie 1999, cu numele de *Nicolae,* după cel al Ţarului Martir. Poate că Dumnezeu m-a găsit pregătit acum, după patru ani de rugăciune şi grele încercări de tot felul. Acum, simt că mă întorc, în sfârşit, Acasă!

Pr. T. R.: *Cum vedeţi şi apreciaţi dumneavoastră credinţa ortodoxă?*

N. M.: Credinţa ortodoxă mi-a oferit o dragoste şi o îngăduinţă pe care niciodată nu le-am găsit altundeva, poate doar la iubita mea mamă şi la părinţii ei. Dar mama şi bunicii îmbătrânesc şi mor. Credinţa ortodoxă nu moare. Este întotdeauna viaţa deplină. Ortodoxia mi-a oferit mijloacele spirituale de folos în toate situaţiile: întristare, bucurie, pătimire, supărare – orice. Mi-a oferit o lucrare zilnică şi un ciclu duhovnicesc de trăire adevărată, cea mai profundă întoarcere către mine însumi. Venirea la credinţa lui Hristos, Domnul nostru, este un bine ce nu seacă, niciodată.

Mulţi creştini ai altor denominaţiuni interpretează de unii singuri Sfânta Scriptură, fără a înţelege în Duh Cuvântul lui Dumnezeu. Aşa ceva este imposibil în Ortodoxie, datorită comorii duhovniceşti care este învăţătura Sfinţilor Părinţi ai Bisericii. Găsim în scrierile filocalice referiri la toate situaţiile fundamentale de viaţă şi soluţii având totdeauna rădăcini în Sfintele Scripturi. Cine sunt eu ca să cred că pot citi de unul singur Scriptura şi ca să interpretez de capul meu

Cuvântul lui Dumnezeu?!

Pr. T. R.: *Sunt încântat că ați înțeles perfect spiritul Ortodoxiei în această problemă a interpretării Scripturii, care, dacă ar fi pricepută de toți, multe schisme și dezbinări s-ar evita.*

N. M.: Cred că e aici o formă de megalomanie. Dacă am putea înțelege singuri Biblia, fiecare ar putea deveni sfânt. Dar nu e așa. Eu am început să studiez *Filocalia* cu un preot, apoi am înmulțit rugăciunea în acord cu lecturile din scrierile Sfinților Părinți. Am cumpărat nu demult o Biblie organizată după ciclul pascal, cu comentarii din Sfinții Părinți, în acest fel mă simt și în siguranță, și călăuzit de învățăturile Sfintei Tradiții. A citi Biblia fără un îndrumător e ca și cum ai încerca să înțelegi o teză de doctorat, de 1200 pagini, având doar… școala primară!

Mai mult chiar, acele rânduri din Sfânta Scriptură înțelese de un om obișnuit în literă, iar nu în Duh, îi vor exalta *ego-ul* în cel mai nesănătos mod, biruind smerenia necesară și autentică, fără de care nimeni nu poate să se roage și să mediteze la Adevăr. De altfel, rezultatele citirii Bibliei fără o îndrumare în dreapta credință se pot vedea la tot pasul. Mulți membri ai diferitelor denominațiuni pretind că Duhul Sfânt îi ajută să interpreteze Scripturile, când, în realitate, pe ei îi ghidează mândria devastatoare din propriul lor eu.

Sfânta Ortodoxie are o rețea de siguranța spirituală ce previne această situație. Nu înțeleg nici măcar cum funcționează ceasul de mână! Cum aș putea eu interpreta cuvântul lui Dumnezeu după propria-mi minte?! Diavolul simulează cele ce vin de la Dumnezeu, dar poate face aceasta numai prin patimi și concupiscentă. Când experiază progresul spiritual, omul învăța să recunoască amăgirile, care sunt senzuale, niciodată spirituale. Cu cât cineva practică mai mult rugăciunea, cu atât diavolul va încerca să-i slăbească duhul credinței, manifestându-se, deghizat, în felurite chipuri. Libertatea sexuală, umanismul și ecumenismul contemporan sunt doar câteva dintre aceste deghizări, slăvite de către toate societățile democratice, căci diavolul se poate preface chiar în „înger de lumină". Ele primesc laolaltă numele de „creștinătate naturală și modernă", sub pretextul că „Dumnezeu dorește o Biserică Creștină

Pentru a evita astfel de capcane, adevărații creștini trebuie să cunoască învățătura dogmatică a Bisericii Ortodoxe și pericolele descrise de sfinții apologeți ai Ortodoxiei.

Pr. T. R.: *Mi-a plăcut ideea potrivit căreia Occidentul şi-a confecţionat propriul creştinism. Ideea vă aparţine…*

N. M.: Creştinătatea nu are nevoie să fie „modernizată" sau „reînviată" de către o societate modernă pentru a se „potrivi" timpurilor de azi. Mesajul spiritual deplin al creştinătăţii este conţinut în Sfânta Tradiţie, Sfânta Scriptură, Sfânta Liturghie şi Sfintele Taine. Aceste valori sunt nedegradabile în timp, fiind deasupra timpului, iar Hristos, Domnul nostru, a întemeiat doar o singură Biserică. Nu două, trei sau patru! El a întemeiat ceea ce este astăzi Biserica Ortodoxă.

Cred că am fost călăuzit către această Biserică-una pentru rugăciunile Sfântului Martir Nicolae, Ţarul Rusiei. El este pentru mine modelul ideal de tată, soţ şi adevărat credincios. Toate relatările demne de încredere ne spun că a fost modest, iubitor, foarte loial şi perseverent de-a lungul vieţii sale. A fost conducătorul celui din urmă imperiu creştin ortodox, cu adevărat iubitor de Dumnezeu şi plin de smerenie, îl cinstesc foarte mult pentru că s-a încredinţat lui Dumnezeu în toate şi a purtat crucea grea a muceniciei cu răbdare şi nelimitată îngăduinţă. El a înţeles în inima sa adevărul că omul nu poate trăi negându-şi condiţia de făptură a lui Dumnezeu. A fost cinstit şi iubit de către oamenii simpli şi ţăranii din Rusia. Cea mai mare grijă a sa a fost întotdeauna binele Rusiei şi al oamenilor de rând. Familia imperială a suferit grelele încercări ale captivităţii şi morţii cu o credinţă nemărginită. Cele din urmă cuvinte ale Tarului, când a fost executat de către criminalii bolşevici, au fost: „Iartă-i, Tată, că nu ştiu ce fac". El şi iubita sa familie martirizată merită prosternarea noastră, a tuturor creştinilor ortodocşi, împreună cu toţi noii martiri ai Rusiei, ai României şi ai altor ţări prigonite de vrăjmaşii Ortodoxiei.

În urma acestor dezastruoase pierderi din lumea ortodoxă, foarte multe suflete au căzut victimă sectelor şi ciudatelor denominaţiuni aşa-zis „creştine". O, Doamne, primeşte-ne pocăinţa şi iartă-ne! Doar preoţii credincioşi şi evlavioşi ai Bisericii Ortodoxe îi pot întoarce la Adevăr pe bieţii oameni. Tineretul din Vest ar putea descoperi bogăţia Ortodoxiei, dacă ar cunoaşte ţările ortodoxe şi istoria lor.

Psihologia şi filosofia nenutrite de dreapta credinţă au fost absorbite de fenomenul *New Age,* îndepărtând şi mai mult conştiinţele confuze de la Cel ce este Calea, Adevărul şi Viaţa. Chiar şi ortodocşii sunt ispitiţi să opteze pentru „soluţia terapeutică sau psihologică" în

momentele de dificultate. Dar armele într-adevăr bune nu sunt altele decât Sfintele Taine ale Bisericii, viaţa liturgică, neîncetata rugăciune, iubirea de semeni, lucrările de caritate, discrete, aşa cum ne învaţă Mântuitorul.

A-l ţine pe diavol la distanţă presupune o luptă în care eu de multe ori simt sprijinul Patronului meu. Faptul că-i port numele îmi impune respect şi-mi dă puterea să n-o apuc pe un drum nedemn de măreţia duhovnicităţii lui imperiale, în acest fel, Sfântul Tar mă ajută tainic, zi de zi. Pe măsură ce înaintez, mă simt tot mai păcătos, îl rog zilnic pe Hristos să-mi dea smerenie şi să pot fi de ajutor celor robiţi de narcomanie şi alcoolism. Nu voi uita niciodată iadul din care abia ieşisem când Tarul m-a lăsat să-i văd mijlocirea pentru mine dinaintea lui Hristos, Dumnezeul nostru.

Cei ce-şi doresc să crească duhovniceşte trebuie să rămână în Biserica dreptmăritoare, sub binecuvântarea Episcopului şi a Preotului, îndrumaţi de Duhovnic; să se simtă mădulare vii în Trupul tainic al lui Hristos, chiar şi acolo unde nu există biserici de zid. Să se simtă persoane, în comuniune liberă cu Hristos şi Biserica Lui, văzută şi nevăzută, luptătoare pe pământ şi biruitoare în cer. Noi înşine, ca verigă în Sfânta Tradiţie, deşi nedemni, suntem Biserica, suntem Tradiţia Ortodoxă vie, atâta vreme cât rămânem nedespărţiţi de ea prin voinţa şi faptă.

În încheiere, permiteţi-mi să citez rugăciunea alcătuită în captivitate de Ţarină Martiră Olga Nicolaevna, fiica Ţarului Martir: „Dă-ne, Doamne, răbdarea Ta acum, / în zilele durerii noastre, / furia norodului s-o îndurăm, / şi chinul supliciului. / Sfântul Mir al iertării Tale / să cureţe păcatul nostru şi al semenilor noştri, / cu blândeţea mielului jertfit / să purtăm, asemenea Ţie, / o cruce însângerată. / Şi când omul de nimic are mai multă trecere, / iar nebunii vin să ne prade, / să suferim ruşinea cu umilinţă, / o, Mântuitorule, ajută-ne! / Iar când ceasul trecerii pe cea din urmă poartă a-ngrozirii vine, / insuflă-ne puterea să ne rugăm zicând: / *Tată, iartă-i pe ei!* / Domnul nostru să ne mântuiască / şi să ne ocrotească pe toţi. Amin!”

Pr. T. R.: *Vă mulţumesc şi vă felicit pentru autentica înţelegere şi trăire în spiritul ortodox. Nu mă îndoiesc că veţi fi un bun misionar printre danezi.*

(în româneşte de Pr. Toderită Rusu)

MAXIME EGGER
CUM AM DEVENIT ORTODOX

(Un ziarist elveţian convertit la dreapta credinţă şi devenit slujitor al lui Hristos)

„Ce putem face oare pentru ca Dumnezeu să nu dispară între rândurile unui text?"

(Georges Khodr)

Cum am devenit ortodox? Iată întrebarea care, fără îndoială, mi-a fost pusă cel mai des în ultimii ani. În general, am evitat răspunsurile tranşante. Astăzi, când, după lungi ezitări, consimt să răspund, luând condeiul nu pot să nu-mi spun că sunt totuşi cât se poate de imprudent, ba chiar inconştient, să accept un demers atât de dificil şi delicat. Dificil, pentru că, la urma urmei, este imposibil să dezvălui în câteva pagini rezultatul unei înaintări spirituale care a durat ani întregi. Delicat, pentru că în acest parcurs există (ca în orice înaintare spirituală) o taină propriu-zis inexprimabilă, o dimensiune atât de profundă şi intimă încât ezit la nesfârşit să vorbesc despre ea. Dar, dacă mâna îmi tremură, este mai cu seamă din teama ca nu cumva, slăvindu-L pe Dumnezeu, să mă slăvesc în ascuns şi pe mine însumi.

Am folosit mai sus cuvântul „înaintare". Aş fi putut să vorbesc la fel de bine despre o serie de „treceri", în sens pascal, succedându-se de la moarte la înviere, căci aceasta este povestea mea. Văd cu adevărat întreaga-mi viaţa ca pe o scară continuă, ca pe un pelerinaj interior şi ca pe un suiş mereu reluat către împărăţia Cerurilor, cea dintre noi şi din noi înşine. Pe această cărare nu-ţi lipseşte nimic din ceea ce alcătuieşte existenta însăşi, dar mai ales întâlneşti oameni prin care (fără să fii întotdeauna conştient) Dumnezeu însuşi îţi vine în întâmpinare, îndrumându-te.

Itinerariul meu spiritual şi diferitele sale etape… Ce-ar fi de spus? Mai întâi… copilăria… într-o familie catolică, mai degrabă pioasă decât rigoristă, cu catehismul şi slujba religioasă mai mult sau mai puţin „obligatorii". Apoi, îndată după confirmare [ritualul de in bisericire în sens plenar, adică accederea la Tainele Bisericii Romano-Catolice], a venit timpul revoltei adolescentine împotriva unei Biserici judecate (cu sau fără dreptate) drept fariseică, ipocrită, moralizatoare, culpabilizantă; revoltă care m-a făcut să arunc pruncul (adică pe Hristos) cu scăldătoare cu tot (adică instituţiile şi dogmele

Sale).

Pot spune că de pe la 15 ani devenisem agnostic, însă adânc muncit de marile întrebări metafizice: Cine sunt? Care-mi este scopul vieţii? De ce suferinţa şi moartea? etc. Sosise timpul căutărilor. Lectura marilor autori existenţialişti, studiile de sociologie, angajamentul cultural şi jurnalistic… toate acestea mă entuziasmau, însă nimic nu mă mulţumea pe de-a-ntregul. Parcă dăinuia în mine un gol secret. Intuiam că omul nu poate să-şi fie propriul sens, să-şi fie izvorul propriei sale vieţi, în cele din urmă, obsedat de neîmplinire, obosit de „micile eternităţi ale plăcerii" în care mă regăseam zilnic, m-am hotărât, în 1983 (data consacrării mele ca ziarist), să-mi iau un an de odihnă, un an al bilanţului şi al contemplării, un an sabatic, care să-mi îngăduie realizarea unui vis mai vechi. Aşa se face că am petrecut cu totul vreo nouă luni prin ţinuturile subcontinentului indian. Orientul – în această călătorie atât de bogată şi de tulburătoare încât nu am încetat nici până astăzi să mă bucur de roadele ei – mi-a fost ca o vreme a deşteptării, iar una dintre experienţele capitale mi-a fost dat să o trăiesc în desertul Thar din Rajasthan.

Învins – şi sufleteşte, şi trupeşte – de rigorile drumului, am descins în zori de zi pe malul unui iaz în care se oglindea un templu. Acolo, în liniştea şi în singurătatea răsăritului, în transparenta cristalină a apei şi a aerului, am fost deodată ca acoperit de o forţă a păcii, a plenitudinii, a luminii. Lacrimile îmi curgeau abundente, fără motiv, între lume şi mine, brusc, era comuniune, era armonie, era iubire. După aceea, nimic nu a mai fost ca înainte. Atins în adâncul sufletului, o altă dimensiune a conştiinţei se deschisese în mine. Într-adevăr, există, în adâncul fiinţei şi al lumii, o Forţă, o Fiinţă, o Prezentă infinită, dincolo de spaţiu şi timp, dincolo de realitatea pe care o susţine, într-adevăr, omul este un amestec definitudine şi infinitate, de temporalitate şi eternitate, în acel moment, această Fiinţă, această Alteritate absolută, era încă ceva impersonal. Nu avea nici nume, nici chip. Şi nu îndrăzneam încă să o numesc Dumnezeu, însă era!

La înapoierea mea acasă, în Elveţia, timpul întrebărilor retrospective şi introspective a sosit în mod firesc. Existenta acestui Cu-Totul-Altceva, a cărui intuiţie o avusesem, mă repunea în criză, întrebările mă asaltau haotic: cum urma să-mi fie afectată viaţa de cele petrecute? Puteam oare să continui ca mai înainte, căutând iarăsi

aceeaşi fericire facilă şi superficială, când în mine ardea dorul de infinit şi de eternitate? Autori precum K.G. Dŭrckheim şi René Guénon m-au ajutat să înţeleg, să pun în cuvinte ceea ce mi se întâmplase. Totul se limpezea: ca să rămân în contact cu această Fiinţă supremă, Principiu al oricărei fiinţări, trebuia să mă purific, să mă eliberez de *ego*-ul, ca şi de iluziile mele. În acest scop, cărţile nu mă mai puteau ajuta. Trebuia să pornesc neîntârziat la *fapte.* Se impunea un exerciţiu de transformare spirituală. Alte câteva întâlniri şi anumite înclinaţii estetice îmi dădură impulsul final: epoca *Zen*-ului putea începe!

Laic, fără dogme ori credinţe, „neutru" şi deci universal, axat pe experienţa nemijlocită a spiritului omenesc, iar nu pe studiul vreunor texte, *Zen*-ul îmi convenea de minune. Prin rigoarea şi exigentele sale, dublate însă de o uimitoare şi perpetuă noutate, practica *Zen* a avut un rol fundamental pentru întregul meu parcurs ulterior. Lucrarea aceasta, de golire şi de curăţare, de sedimentare şi de aprofundare, de deschidere interioară, va redeşteptă în mod paradoxal şi tainic harul botezului meu. Într-o zi, în plină şedinţa *Zen,* chipul lui Hristos se înălţa iarăsi din mine, reizbucnind din tainicele străfunduri ale fiinţei mele. Teribil umorul lui Dumnezeu, care scrie drept cu linii curbe: acea fiinţă „impersonală şi abstractă", de care devenisem conştient în India, căpăta, prin practicarea unei forme impersonale de meditaţie, un chip şi un nume de persoană: Iisus Hristos! Asemenea Fericitului Augustin, îmi venea şi mie să strig: „Dar Tu, Doamne, Tu erai mai adânc decât tot ce este în mine adânc, şi mai înalt decât tot ce este în mine înalt!". Am pornit atunci să-mi regăsesc rădăcinile creştine, cu următoarea întrebare zvâcnindu-mi în minte: Există oare în creştinism o cale care să ofere elementele descoperite mie de spiritualitatea orientală ca fiind esenţiale oricărei încercări de împlinire? Existau oare practici de transfigurare interioară, exista o adevărată Tradiţie, o relaţie vie între maestru şi ucenic? O asemenea cale exista cu adevărat, şi anume în creştinismul răsăritean.

Cu doi ani în urmă avusesem parte de o conversaţie neobişnuită prin intensitatea ei, în compania unei prietene. Prietena mea îmi vorbise atunci despre o mănăstire „extraordinară", ale cărei baze fuseseră puse în Anglia de către Arhimandritul Sofronie (1896 – 1993), monah ortodox, discipol al Stareţului Siluan (1866 – 1938), cel canonizat în 1987 de către Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului şi care trăise mai bine de 20 de ani în Sfântul Munte Athos, mai ales ca

sihastru. Această amintire m-a preocupat într-atât, încât am sfârşit prin a lua drumul Angliei.

Săptămâna petrecută la Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul" a fost o experienţă cu totul tulburătoare. Dincolo de primirea rezervată fiecărui vizitator (cu adevărat primit precum Hristos) şi de apropierea dintre călugări, fraţi şi pelerini, trei lucruri m-au frapat încă de la început, întâi, atenţia cu totul deosebită acordată persoanei, respectul absolut pentru unicitatea acesteia. Acest respect este sursa unei uimitoare libertăţi, al cărei sens şi consistentă veneau din dăruirea şi uitarea de sine întru slujirea aproapelui. Descopeream ce însemna „a fiinţa întru Biserică", adică un mod de viaţă care transformă Biserica (sau care ar trebui să o transforme) în ceva superior unei simple societăţi sau instituţii. Apoi, oficierea Rugăciunii lui Iisus…

Îmi voi aminti mereu zorii răcoroşi ai zilei în care am pătruns în Biserica „Sfântul Siluan". Totul era scăldat într-o luminoasă penumbră radiind din candele şi din icoane, iar tăcerea era însufleţita doar de cântecul păsărilor răzbătând prin ferestre. Şi, timp de două ore, în nenumărate graiuri (slavonă, greacă, franceză, engleză), această rugăciune psalmodiată: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-ne pre noi". Dacă la început am recitat-o aproape ca pe o mantră [formulă sacră hindusă ori budistă, „condensând" divinitatea pe care o invocă], „rugăciunea inimii" avea să-mi devină cu timpul o întâlnire personală cu Hristos, vie, aducătoare de pace şi purificatoare, un mijloc de comunicare cu Dumnezeu în străfundurile inimii şi totodată o armă în lupta anevoioasă, adesea istovitoare, împotriva patimilor şi a gândurilor străine. Mă fascina faptul că această rugăciune se născuse în desertul Egiptului într-al IV-lea secol creştin – prima întâlnire cu Ortodoxia mă întorcea la rădăcinile creştinismului, la Biserica una şi nedespărţită a primelor secole. Am fost desigur impresionat şi de frumuseţea serviciului liturgic, oficiat cu o profunzime care (aveam s-o înţeleg mai târziu) era expresia simultană a bucuriei pascale şi a durerii crucii. Fie în rugăciunea inimii, fie în cadrul liturghiei, m-a fascinat imediat rolul trupului, determinat să participe plenar: cu vederea – de către icoane şi lumânări, cu auzul – de către cântări, cu mirosul – de către tămâie, precum şi printr-o serie de gesturi: semnul crucii, metăniile… India îmi descoperise, prin socul realităţii sale neascunse, nu numai că aveam un trup, dar şi că eram *unul.* Ortodoxia urma să mă înveţe, prin slujbele sale liturgice, prin

tradiţia sa mistică şi ascetică, prin tinereţea deloc rară a credincioşilor, că întâlnirea şi unirea cu Dumnezeu se petrec inclusiv în trup, care este templu al Duhului Sfânt.

În timpul acestei prime săptămâni n-am reuşit să-l întâlnesc pe părintele Sofronie, pe atunci bolnav, înainte să plec, unul dintre călugări mi-a dăruit un şirag de metanii din lână neagră, lucrat în Muntele Athos; l-am primit ca pe o încurajare în rugăciune, dar mai ales ca pe un angajament spiritual. Voi trece sub tăcere ce mi-a fost dat să trăiesc la întoarcere. Voi spune numai că inima mea rănită de iubire se întredeschisese asemenea unei porţi înaintea lui Dumnezeu, ca să-mi văd eu neantul şi tenebrele sufleteşti. „Pocăiţi-vă, că s-a apropiat împărăţia cerurilor!" (*Matei* 4, 17) – vesteşte Hristos la începutul Evangheliei Sale. Evident, nu m-am căit îndată, dar am învăţat că această *metanoia* [în gr. – „primenire lăuntrică", „întoarcere a sufletului către Dumnezeu"] este cheia vieţii duhovniceşti. Dimpreună cu smerenia şi cu frângerea inimii, *metanoia* antrenează transformarea vechiului om într-unul nou, deschiderea către Duhul Sfânt. Cu adevărat, numai mărturisindu-ţi slăbiciunile, nedesăvârşirile, recunoscându-ţi starea de mizerie a sufletului, mai poţi să te deschizi milostivirii lui Dumnezeu, iubirii Sale iertătoare şi răbdătoare. Numai iubirea, compasiunea pe care mi-a fost dat să o descopăr dintr-odată în Biserica Ortodoxă, poate schimba însăşi substanţa lucrurilor.

Cum părăsisem cu totul firesc practica *Zen* pentru Rugăciunea lui Iisus, m-am avântat cu pasiune în lectura cărţilor recomandate la mănăstire: pe lângă Evanghelie şi Psalmi, în primul rând cartea părintelui Sofronie despre stareţul Siluan, apoi o lucrare despre rugăciunea inimii de Briancianinov şi *Eseul asupra teologiei mistice în Biserica de Răsărit* al lui Vladimir Lossky. Rafinamentul teologic mă depăşea, însă două chestiuni rezonară în mine numaidecât, cu putere, întâi, unitatea profundă, de nezdruncinat, între teologie şi mistică, exprimată prin celebra formulă a lui Evagrie Ponticul: „Dacă eşti teolog, atunci te vei ruga cu adevărat, iar dacă te rogi cu adevărat, eşti teolog". Cu alte cuvinte, nu există teologie adevărată fără cunoaşterea dumnezeieştilor taine. Dar a cunoaşte aceste taine înseamnă a le trăi prin experierea Duhului Sfânt, care se ridică deasupra raţiunii, o crucifică şi o transfigurează! Al doilea lucru care mi-a spus foarte multe este concepţia ortodoxă despre mântuire, considerată „transfigurare" şi „îndumnezeire", iar nu simplă „răscumpărare" sau

„izbăvire”. Astfel, „Dumnezeu s-a făcut om pentru ca şi omul să se poată face Dumnezeu!”, declară Sfântul Atanasie din Alexandria (sec. IV). Părinţii Ortodoxiei privesc fiinţa umană raportând-o la imaginea divinităţii din om, iar nu la păcatul din el. Iar păcatul nu este definit ca transgresare juridică a unor norme etice, ci ca refuz al iubirii Tatălui, ca îndepărtare de Dumnezeu pricinuită de mândrie şi de celelalte boli spirituale, sufleteşti şi trupeşti, de unde decurge o abordare terapeutică, iar nu una culpabilizantă a păcatului, ca şi o viziune ontologică asupra sfinţeniei. „Sfânt nu este acela care s-a ridicat până la o treaptă înaltă a moralei omeneşti, sau care a ajuns să aibă o viaţă de asceză, chiar de rugăciune (şi fariseii posteau şi ziceau rugăciuni lungi!), ci acela care are întru el Duhul Sfânt”, ne spune părintele Sofronie. Înţelegem astfel creştinismul nu în primul rând ca etică, ci ca mod spiritual de a fi, cale de unire cu Dumnezeu, de jertfire pe cruce întru înviere, care ne transformă într-o fiinţă nouă. Cererile lui Hristos, adresate nouă, nu sunt lungi, în genul „ai voie asta, n-ai voie asta”, ci energii dumnezeieşti cu ajutorul cărora putem deveni (în viaţă şi conştiinţa noastră) asemenea lui Hristos. În ce priveşte Biserica, ea nu e doar o instantă morală, nici numai o organizaţie de caritate sau umanitară, ci marele spital al sufletelor, locul unde suntem siguri că L primim pe Dumnezeul viu şi că participăm la împărăţia Sa. Descopeream treptat fata ascunsă a creştinismului, care mă cucerea şi mă fermeca. Mai presus de toate, departe de a fi ceva abstract, creştinismul se vădea a fi viu!

La reîntoarcerea în Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul”, câteva luni după prima mea vizită, am avut nespusa bucurie să-l întâlnesc pe arhimandritul Sofronie; întâlnirea a însemnat, evident, o cotitură în viaţa mea. Ar fi nenumărate lucruri de spus despre acest om al lui Dumnezeu, recunoscut de întreaga comunitate drept un stareţ adevărat, însă, respectându-i dorinţa, voi tăcea despre acestea. Nu voi dezvălui decât un singur fapt, capital pentru împlinirea mea ulterioară: aveam în faţa ochilor dovada vie a vieţii întru Hristos şi a cunoaşterii Sfintei Treimi; vedeam în acest bătrân ce înseamnă cu adevărat să fii „persoană”, adică în comuniune cu Dumnezeu şi cu semenii. Atâta iubire, atâta libertate, atâta lumină şi forţa creatoare m-au făcut să mă încredinţez Căii şi Tradiţiei al cărei moştenitor era şi părintele. Treceam cu încetul de la credinţa moştenită în copilărie la *dreapta credinţă,* adică la o relaţie *vie, personală,* cu Hristos.

Mi-am făcut destul de repede cunoscută dorinţa de a deveni ortodox, însă părintele Sofronie mi-a temperat elanul, socotind că trebuia „pur şi simplu" (!) să mă străduiesc să „îmi petrec zilele fără de păcat" şi că aceasta puteam s-o fac *oriunde* (din perspectiva acestor întâmplări, nu cred să existe Biserică mai puţin preocupată de prozelitism decât cea ortodoxă). Mi-au trebuit, prin urmare, mai bine de doi ani până ce-am făcut pasul. Privind înapoi, cred că atitudinea rezervată a părintelui, de chemare la răbdare şi perseverentă, a fost plină de înţelepciune. Acest timp al aşteptării, adevărată *kenoză* [„golire", „tăiere a voii"] s-a dovedit într-adevăr foarte folositor şi fecund, permiţându-mi să-mi adâncesc credinţa, să-mi răspund la anumite îndoieli, să-mi împlinesc cateheza, să-mi abandonez de la sine anumite prejudecăţi asupra Bisericii Ortodoxe, să-mi pun la încercare profunzimea dorinţei mele. De asemenea, mi-am clarificat problema originilor mele confesionale.

Am încercat totuşi, la un moment dat, părintele Sofronie refuzându-mă, să mă întorc la Biserica Catolică, în ciuda eforturilor mele, în ciuda persoanelor remarcabile cu care am stat de vorbă, maioneza, cum se spune, nu s-a mai prins… Mă aflam deja cu sufletul în altă parte, irezistibil atras de spiritualitatea creştină a Răsăritului, acolo unde respiram din toţi plămânii. Şi apoi, într-atât de organic apropiat mă simţeam fată de teologia şi eclesiologia ortodoxă, şi într-atât mă poticneam de unele aspecte ale catolicismului roman, cum ar fi mai ales instituţia papală, sau concepţia despre Duhul Sfânt, sau un anume formalism juridic, încât…

Am petrecut săptămâna Luminată a anului 1990 în Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul". Şi a fost o adevărată moarte întru înviere împreună cu Hristos, ceea ce a făcut ca trecerea mea (în sens pascal) la Ortodoxie să fie pe cât de evidentă, pe atât de inevitabilă. Această „trecere" (de care eram sigur) era o necesitate interioară, nu o simplă chestiune de convenientă, nicio alegere pur şi simplu subiectivă, superficială. Părintele Sofronie a înţeles şi câteva săptămâni mai târziu eram primit în comunitatea sacramentală a Bisericii Ortodoxe. Pentru a marca acest „Paste" personal şi a-mi încuviinţa într-un mod aparte dorinţa de a începe o viaţă nouă, părintele Sofronie îmi dădu prenumele de *Maxime,* aşezându-mă sub patronajul Sfântului Maxim Mărturisitorul (sec. VII), mare discipol al Sfântului Sofronie al Ierusalimului.

Să fie limpede: „trecerea" mea la Ortodoxie nu este rezultatul unei reflecţii intelectuale, nici al unei fascinaţii mai mult sau mai puţin exotice, ci rodul unei îndelungi formări spirituale, în „trecerea" mea nu este nici renegare, nici trădare a unei alte confesiuni. Dată fiind îndelunga mea îndepărtare de Biserica Catolică, nu era vorba de o schimbare, şi cu atât mai puţin de o ruptură, ci de o *reintegrare* în altă parte, dar în trupul lui Hristos, care este unica Biserică. Nu am ales o confesiune opunând-o celeilalte, după savante comparaţii între măsurile de adevăr ale fiecăreia. Nu, ci pur şi simplu mi-am urmat calea ce se deschidea paşilor mei, supunându-mă irezistibil unei lumi de o strălucire şi de o puritate nepământeşti, în acest sens, convertirea mea este, în mod esenţial, o *împlinire.* De fapt, nu m-am convertit la Ortodoxie, ci la Hristos, Care este Adevărul şi Calea.

Trebuie să se distingă limpede între *a fi ortodox* şi *a trăi în ortodoxie.* Cu alte cuvinte, eşti ortodox prin „încadrarea" ta sacramentală şi prin credinţa pe care o mărturiseşti, dar devii creştin prin viaţa pe care o duci, prin căpătarea Duhului Sfânt odată cu împărtăşirea cu Sfintele Taine. Este cert că această viziune contrazice o mărturisire de credinţa mulţumită de sine, exclusivistă, naţionalistă, etnică sau triumfalistă. Personal, mă simt întâi *creştin* şi abia apoi *ortodox.* Sau, mai degrabă, nu concep Ortodoxia decât ca sinonimă vieţii creştine, plinătăţii evanghelice, în acest sens, a deveni ortodox nu înseamnă doar să te acoperi cu haină nouă, ţesută-n rituri şi formule teologice, ci înseamnă să te înveşmântezi cu însuşi Hristos. Dar a te înveşmânta cu „Noul Adam" ce altceva este dacă nu a accepta să mori vechiului Adam, să-ţi schimbi şi firea, şi viaţa?

Am spus că intrarea mea în comunitatea sacramentală a Bisericii Ortodoxe a fost o împlinire. Concluzionând, aş vrea să adaug că a fost de fapt *un început.* Căci adevărata convertire, şi singura ce contează dincolo de orice aparentă spirituală, este abia *metanoia,* adică întoarcerea întregii noastre fiinţe, a simţămintelor noastre celor mai ascunse, către mila lui Dumnezeu. Or, în măsura în care rămân un păcătos, această revoluţie este una fără de sfârşit, care nu se opreşte şi nu-şi atinge capătul niciodată. Este o mişcare infinită, o devenire care nu încetează din devenire, înseamnă cale în urma Celui ce este Calea, a Celui ce călătoreşte cu mine şi în mine: Hristos, Cel ce pe toate le înnoieşte! A fi ortodox, pentru mine, înseamnă a-mi repeta în fiece dimineaţa, precum Sfântul Antonie: „Astăzi încep!"

(în românește de Codrin V. Smirnoff)

PLACIDE DESEILLE

PELERIN SPRE IZVOARE

(Un teolog, monah și preot al Bisericii Romano-Catolice optează pentru Ortodoxie)

PLACIDE DESEILLE

PELERIN SPRE IZVOARE

I

Am ales calea monahală în 1942, la Abaţia cisterciană de la Bellefontaine (Anjou).

Hirotonit preot în 1952, am fost în scurtă vreme numit profesor de Teologie dogmatică, iar apoi însărcinat să mă îngrijesc și de formarea duhovnicească a tinerilor monahi ce se pregăteau pentru asumarea preoţiei.

Năzuind eu un învăţământ teologic în duhul Sfinţilor Părinţi, am profitat de câteva deplasări la Paris (de unde procuram cele strict trebuincioase mănăstirii) pentru a-l întâlni pe Părintele Ciprian Kern, profesor de Patristică la Institutul „St. Serge", precum și pe Vladimir Lossky, a cărui *Teologie mistică a Bisericii de Răsărit* mă incita (în pofida serioaselor rezerve cu care bunul părinte iezuit săvârșise, vai, imprudenta de a-mi împrumuta o astfel de carte explozivă!). Din nefericire, Lossky avea să moară la puţină vreme după ce ajunsesem să-l întâlnesc.

Părintele Ciprian m-a introdus în doctrina Sfinţilor Grigorie de Nyssa, Maxim Mărturisitorul și Grigorie Palama. Mi-a desluşit pe îndelete, într-un șir de lungi întrevederi pline de bunăvoinţă, de ce hristologia Sinodului de la Calcedon și doctrina palamită a energiilor necreate reprezintă cheia întregerii ortodoxe a omului și a lumii. Cu toate acestea, plin de discreţie și respect fată de alteritatea spirituală, Părintele Ciprian nu mi-a sugerat vreodată să devin membru al Bisericii ortodoxe. La vremea aceea, de altfel, ideea aceasta nu încolţise nici în mintea mea. Apartenenţa la Biserica Catolică mi se părea ceva de la sine înţeles și mai presus de orice discuţie. Ceea ce mă preocupa pe mine era să găsesc în Tradiţia ortodoxă un ajutor pentru înţelegerea mai profundă a sensului propriei mele Tradiţii.

Admiram mult Liturghia latină, dar cunoașterea Liturghiei ortodoxe, pe care am descoperit-o cu înmânunare la „St. Serge", mi-a

înlesnit cunoaşterea mai vie a comorilor analogice ce rezidă tainic în Liturghia latină tradiţională, pe care am putut-o trăi astfel cu sporită intensitate. Liturghia de la Trappe [centru al Ordinului Cistercian reformat], dincolo de cele câteva adaosuri târzii, transparente dar incapabile să afecteze întregul, era identică cu Liturghia pe care Apusul o practicase înainte de ruperea comuniunii cu Răsăritul. Spre deosebire de Liturghia bizantină, aceasta era alcătuită aproape în exclusivitate din texte biblice, ceea ce, la prima vedere, putea să lase impresia unei anumite uscăciuni. Textele erau însă alese cu grijă, anul liturgic avea o desfăşurare perfect armonioasă, iar ritualurile, îndărătul sobrietăţii lor, musteau de tainice şi bogate înţelesuri. Cel ce nu pregeta, în afara oficiului liturgic, de-a lungul acelor ore de *lecţio divina* atât de caracteristice vechii spiritualităţi monahale din Apus, să dobândească o cunoaştere „prin mijlocirea inimii" a Bibliei şi a tâlcuirilor ei patristice, acela căpăta, din actul sfânt al slujirii liturgice, cu ajutorul harului dumnezeiesc, prisos de bucurie şi plinătate.

II

În 1958, am fost trimis la Roma, pentru studii superioare de Teologie. Am avut astfel ocazia de a frecventa bibliotecile şi de a mă documenta temeinic asupra subiectelor ce-mi erau cele mai dragi, lăsându-mă pătruns de atmosfera vechii Rome – cea a catacombelor şi a bazilicilor. Vizitarea Ostiei antice, a nivelurilor inferioare ale bazilicii Sfântului Clement, a Sfinţilor Ioan şi Pavel sau a Sfintei Cecilia, vederea zilnică a *Colisseum*-ului şi a impunătorului *Circus Maximus* – toate acestea semnificau pentru mine o coborâre la izvoarele dătătoare de viaţă ale creştinismului antic, din care ne tragem rădăcinile.

În această perioadă am fost cooptat în secretariatul colecţiei „Sources chrétiennes", cu sarcina de a realiza o serie de volume consacrate literaturii monastice a Evului Mediu. La drept vorbind, Abatele General al Ordinului Cistercian – fostul abate de la Bellefontaine, Dom Gabriel Sortais, care între timp primise această însărcinare – nu-mi ceruse să alcătuiesc decât o colecţie de texte cisterciene de secol XII. Eu am considerat însă că se cade să nu separ aceste texte de ansamblul Tradiţiei monastice şi patristice. Nu trebuia lăsată impresia că ar exista o „spiritualitate cisterciană" în sensul modern al cuvântului, după cum există, bunăoară, una iezuită sau una carmelită. Harul monahismului a fost tocmai acela de a anula astfel de reducţionisme: au existat, pe toată întinderea istoriei monastice,

urmaşi dintre cei mai feluriţi ai Părinţilor duhovniceşti şi ai discipolilor imediaţi ai acestora, la care se pot identifica în proporţii diferite cutare sau cutare elemente constitutive ale monahismului, în funcţie de timp şi de loc, deşi viaţa monastică, privită în esenţa ei, a rămas una. Aceasta ţine tocmai de caracterul ei patristic. Diversitatea „spiritualităţilor" este un fenomen relativ târziu şi specific numai Apusului.

Pe aceste considerente, am obţinut cu uşurinţa acordul Abatelui General de a extinde proiectul iniţial. La întoarcerea mea în Franţa, acestei munci de editare i s-a adăugat cea din învăţământul teologic. Mi s-a mai cerut să predic în lăcaşurile de reculegere ale mai multor mănăstiri şi să redactez o suită de articole pentru diferite reviste şi dicţionare enciclopedice.

Mi-a fost încredinţată, de asemenea, elaborarea unui proiect de *Manual spiritual* – un soi de îndrumar de spiritualitate pentru adepţii Ordinului Cistercian. Rezultatul încercării mele a fost socotit de unii cam prea îndatorat doctrinei Părinţilor neptici şi Tradiţiei patristice greceşti spre a fi cu adevărat reprezentativ pentru ceea ce ei înţelegeau prin „spiritualitate cisterciană". De altfel, acest proiect al unui manual oficial a fost până la urmă abandonat, deoarece începuseră să se facă simţite încă de pe atunci serioase disensiuni în interiorul Ordinului. În aceste condiţii, *Principiile de spiritualitate monastică,* iniţial doar multiplicate (1962), s-au prefăcut mai târziu – revăzute şi adăugite – în volumul meu *Scara lui Iacov* (1974).

Spre a înlesni întoarcerea la izvoarele monahismului şi ale vieţii duhovniceşti, eu năzuiam să pun bazele unei colecţii de texte monastice răsăritene, paralelă cu seria monahală apuseană de la „Sources chrł'tiennes", însă mai puţin pretenţioasa sub aspect tehnic, astfel încât să poată fi răspândită cu destulă uşurinţă. Acest proiect nu mi s-a împlinit decât în 1966, odată cu publicarea celui dintâi volum din colecţia „Spiritualité orientall", conţinând *Apoftegmele* Părinţilor pustiei. La data respectivă, eu plecasem deja de la Bellefontaine la Aubazine, dar aveam să păstrez totuşi conducerea acestei colecţii până la intrarea mea în Biserica Ortodoxă.

III

În 1960, la invitaţia monseniorului Elias Zoghby, pe atunci vicar patriarhal greco-catolic în Egipt, am făcut o călătorie în această ţară, dornic de o cunoaştere directă a monahismului copt. Am locuit, pe

toată durata şederii mele acolo, la mănăstirea Deir Suriani, în Wadi Natrun (vechiul pustiu al Sketei), iar în celelalte mănăstiri n-am fost decât ca simplu vizitator. Consideram ca pe o preţioasă şansa a vieţii mele pelerinajul acesta în nişte locuri care au constituit, în veacul al IV-lea, centrul cel mai strălucitor al vieţii monastice a vremii, până într-acolo încât abatele Arsne a putut afirma că pustiul Sketei era pentru călugări ceea ce era Roma pentru lume. Monahismul sketic a exercitat dintotdeauna o adevărată fascinaţie asupra mea şi, din toată vechea literatură monastică, eu cu *Apoftegmele* Părinţilor pustiei m-am simţit mereu în cel mai intim acord.

Pustiul Sketei este o imensă întindere de nisip, ondulată asemenea unor valuri, abia presărată cu câteva smocuri de iarbă pârlită, întinzându-se în sudul şoselei care leagă Cairo de Alexandria. Cele patru mănăstiri de astăzi – Sfântul Macarie, Deir Baramus, Amba Bisho şi Deir Suriani (cealaltă jumătate a celei dinainte) – ocupă amplasamentele a trei dintre cele mai vechi centre monastice din acest pustiu. Ele au aspectul unor lungi fortăreţe rectangulare, împrejmuite de ziduri înalte, din interiorul cărora se avântă în sus cupolele bisericilor şi siluetele masive ale donjonurilor – refugii tradiţionale din calea tâlharilor pustiei (care, la răstimpuri, comiteau adevărate măceluri în rândul călugărilor). Ridicate lângă sursele de apă, ele apăreau, văzute din interior, asemenea unor oaze paradiziace, în puternic contrast cu imensitatea dezolantă care le asalta din toate părţile. La data călătoriei mele, monahismul copt era deja în plină creştere, iar acest proces n-a încetat de atunci.

La originea acestei renaşteri duhovniceşti se afla un călugăr pe nume Abdel Mesieh, care vieţuia într-o peşteră încă din 1935. Chiril al VI-lea, întâistătătorul Bisericii Alexandriei, uns din 1960, el însuşi un vechi anahoret, fusese profund influenţat de Abdel Mesieh şi veghea îndeaproape asupra acestei resurecţii monahale. La Deir Suriani se aflau câţiva bătrâni care continuau să ducă în mănăstire o viaţă idioritmică; însă călugării mai tineri, majoritatea venind din mediul universitar, duceau o viaţă de tip cenobitic, cu excepţia câte unuia care trăia departe, în inima pustiei, şi care nu se întorcea în mănăstire decât la intervale de timp strict rânduite. Ziua începea printr-un canon de rugăciune în chilie, cu durata de un ceas, după care urmau, la biserică, marea slujbă de dimineaţă şi apoi Sfânta Liturghie, în restul zilei, călugării îşi împărţeau feluritele munci ale mănăstirii: grădinăritul,

tipăriturile, traducerea în arabă a textelor patristice. Erau familiarizaţi cu practica Rugăciunii lui Iisus. Acela a fost pentru mine cel dintâi contact cu un fel de viaţa pe care aveam să-l regăsesc mai târziu, aproape aidoma, la Muntele Athos. Am fost deosebit de impresionat şi de întâlnirea cu părintele Matta el Meskin, care pe atunci ducea la Heluan, alături de o mână de discipoli, o viaţă aproape anahoretică.

IV

În perioada cuprinsă între ultimul război mondial şi Conciliul Vatican II [aprox. 1945 – 1965], se conturează o serioasă înnoire biblică, liturgică şi patristică în sânul Bisericii Catolice, stimulată de oameni precum părintele [Henri] de Lubac [1896 – 1991, iezuit francez, cardinal din 1983], părintele [Jean] Daniľlou [1905 – 1974, iezuit francez, cardinal din 1969] sau Dom Casei [Odón Casel: 1886 – 1948, benedictin german], de publicaţii precum *Dieu Vivant* [Paris, 1945 – 1953] sau *La Maison-Dieu* [revistă liturgică de limbă franceză din primele două decenii postbelice], ca şi de colecţii precum „Sources chrľtiennes" [colecţie de texte patristice întemeiată în 1942 de H. de Lubac şi J. Danielou]. Aşteptam mult de la toate aceste eforturi însumate. Totuşi, două lucruri mă nelinişteau. Pe de o parte, era tot mai evident că audienta acestei mişcări rămânea destul de limitată, străină rândurilor largi ale clerului diocezan francez. Pe de altă parte, un segment destul de semnificativ al forţelor vii ale Bisericii Catolice era angajat în activităţile „Acţiunii catolice" [*Action catholique:* ansamblu de organizaţii de apostolat laic, apărute treptat, încă din 1926, sub autoritatea ierarhilor bisericeşti] şi în experimente pastorale de genul celei a „Preoţilor lucrători" 18. Eu nutream o certă

---

1 "Preoti lucrători": un număr de preoti catolici, prizonieri de război între 1940 si 1945, au descoperit în acest destin comun conditii favorabile apostolatului, care le permiseseră evanghelizarea unei largi categorii de muncitori decrestinati. Întorsi în Franta, ei au tinut să prelungească această experientă, practicând sacerdotiul concomitent cu exercitarea unei profesiuni lucrative – adeseori chiar ca muncitori în uzine. Experimentul a

căpătat însă, nu după multă vreme, o cu totul altă semnificatie, determinată de noua evolutie a relatiilor dintre Biserică si lume. În acest nou context, o criză a sacerdotiului era aproape fatală: „Laicul, crestin cu drepturi depline, nu-i mai lăsa preotului decât un rol secundar si care, la drept vorbind, este in continuu proces de estompare. De aici dorinta paradoxală a preotului de a deveni laic sau, mai blând spus, dorinta sa de a împărtăsi conditia umană în toate componentele ei, spre a nu mai juca în societatea de astăzi rolul unui personaj anacronic" *(cf.* P. Guillmont, *Fin d'une* e*glise clericale?,* Paris, 1969). Constientizarea acestei situatii avea să facă, imediat după Vatican II [1962-1965], ca un mare număr de preoti să abandoneze pur si simplu sacerdotiul si să provoace o scădere considerabilă a admiterilor în seminariile teologice. Dar, în anii premergători Conciliului, anumiti preoti, adesea dintre cei mai osârduitori pe linia apostolatului, au văzut în angajarea lor în activităti profesionale (eventual si cu asumarea unor responsabilităti sindicale) una dintre posibilele modalităti de a adapta functia sacerdotală noii conceptii despre rolul Bisericii în raport cu lumea, spre care înclinau, de altfel, toate mediile progresiste ale Bisericii Catolice, începută a doua zi după terminarea războiului st sprijinită de cardinalul Suhard, arhiepiscop de Paris la acea vreme, experienta "Preotilor lucratori" implica si o repunere în discutie a eclesiologiei catolice

simpatie fată de această abundentă de inițiative şi fată de indiscutabila fervoare apostolică pe care astfel de manifestări o exprimau, în acelaşi timp simţeam totuşi, în pofida anumitor convergente parţiale, că totul se mişca într-un climat destul de străin unei autentice reînnoiri biblice şi patristice. „Acţiunea catolică" implica în *praxis*-ul său o eclesiologie care, deşi nu mai era, în mod evident, cea a Contrareformei29, nici nu părea să se întâlnească efectiv cu cea a Bisericii primare. Se făcea lesne simţită în cadrul acestei mişcări o deviere spre moduri de oficiere destul de puţin conforme spiritului Liturghiei tradiţionale. Intuiam în

---

traditionale, prea radicale pe atunci pentru noile exigente ale Vaticanului, între 1953 si 1959, experimentul a fost oprit pe cale autoritară, ceea ce a dus o gravă stare de criză a Bisericii Catolice din Franta. El a contribuit însă, într-o măsură importantă, la pregătirea opiniei catolice pentru schimbările ce vor avea loc în sânul acestei Biserici după Conciliul Vatican II.

2 Contrareforma: amplă miscare de reformă internă a Bisericii Romano-Catolice, initiată imediat după încheierea Conciliului tridentin (1545-1564) si având drept scop remedierea neajunsurilor si abuzurilor care pricinuiseră aparitia si extinderea Reformei protestante [declansate de Martin Luther în 1517]. Totdeodată, unele mari figuri călugăresti, precum Sf. Teresa de {vila [Santa Teresa de Jesus: 1515-1582] si Sf. Ioan al Crucii [San Juan de la Cruz: 1542-1591], au determinat atunci o impresionantă înnoire a patosului religios si a vietii întru rugăciune.

toate acestea mai degrabă un nou avatar al Catolicismului modern decât o vie întoarcere la izvoare, ceea ce ar fi impus o radicală reînnoire a problematicii aferente.

Nu mi-am dat seama atunci suficient de limpede că acest din urmă curent traducea, în mult mai mare măsură decât primul, logica însăşi a Catolicismului modern, şi că era foarte posibil ca el să ajungă până la urmă să neutralizeze şi să înlocuiască celelalte tendinţe. Trăgeam nădejde ca osemintele fără viaţă să fie iarăsi însufleţite, ca toate elementele tradiţionale, pe care Biserica Catolică le păstrase pe plan instituţional şi liturgic, să redevină o hrană întăritoare şi lesne asimilabilă pentru omul modern. Şi mai nădăjduiam că, într-un fel oarecare, profilul Contrareformei catolice, cu vădităle ei abateri de la marea Tradiţie a Bisericii, avea să cedeze locul unei reînvieri a „Ortodoxiei apusene" a primelor veacuri, prin împreună-lucrarea vechii moşteniri regăsite şi a forţelor vii ale prezentului.

PELERIN SPRE IZVOARE

V

Cam în această stare sufletească m-a găsit anunţarea Conciliului Vatican II, pe care l-am întâmpinat cu mare bucurie. Numai că, puţin câte puţin, am ajuns să pricep toată ambiguitatea acelor curente de idei care se pronunţau în favoarea dezbaterilor conciliară şi ale căror urmări se făceau simţite până şi în mănăstirea noastră. Abatele General (care era probabil mai sensibil la atingerile aduse autorităţii bisericeşti decât la deformările aduse Tradiţiei) mi-a spus într-o bună zi: „Mă neliniştește îndeosebi maniera în care sunt conduse lucrările Conciliului. Dacă lucrurile vor continua aşa, Biserica va cunoaşte după acest Conciliu una dintre cele mai grave crize din toată istoria sa". Speranţa unei readuceri la viaţa a structurilor instituţionale ale Bisericii Catolice, printr-o întoarcere la duhul şi la învăţătura Părinţilor, se risipea văzând cu ochii. Dimpotrivă, odată cu Conciliul se contura un proces în multe privinţe contrar. De altfel, Conciliul însuşi era numai indirect responsabil de toate acestea. El avea mai degrabă rolul unui revelator. Până la el, o mare parte din vechile instituţii – şi mai cu seamă Liturghia tradiţională din Apus – reuşise să subziste, în

pofida numeroaselor alterări, numai întrucât Catolicismul, coordonat de o putere centrală viguroasă şi universal recunoscută, făcuse uz de autoritatea sa. Cu toate acestea, credincioşii şi clerul însuşi pierduseră într-o foarte mare măsură sensul lor profund. Odată cu acest Conciliu, presiunea autorităţii a scăzut, iar urmarea logică a fost că înţelesurile cele mai tainice, care nu pot fi lesne descifrate în toată adâncimea lor, au ajuns îngropate de tot şi reinventate pe alte temeiuri, conforme cu ceea ce devenise de mai multe secole – sau devenea acum – spiritul Catolicismului.

VI

Prin anii 1962 – 1965, tendinţele pomenite aici începuseră deja să capete contur, îmi era tot mai limpede că nu mai puteam continua să gândesc şi să trăiesc după principii doar aparent adevărate fără riscul de a crea tensiuni sterile în chiar sânul mănăstirii. Nu mă îndoiam că plinătatea adevărului era de partea Părinţilor, a vechii Biserici, a Ortodoxiei pe care o iubeam fără să presimt că ea ar putea fi BISERICA pur şi templu.

Atunci mi-am pus întrebarea dacă nu cumva prezenta în sânul Bisericii Catolice a unor creştini care practică riturile răsăritene şi trăiesc după aceeaşi Tradiţie ca şi ortodocşii n-ar putea constitui un ferment care să determine într-o bună zi întoarcerea întregului trup eclesial la duhul creştin al Părinţilor. Uniatismul fusese creat la Roma ca un instrument de aducere a ortodocşilor la unitatea catolică fără a-i obliga să renunţe propriu-zis la tradiţiile lor. Dezvoltarea ecumenismului în lumea catolică tindea să ducă la caducitatea acestei perspective. De ce n-am *fi tras* nădejdea că prezenta şi mărturia catolicilor de rit răsăritean ar fi putut contribui în timp la aducerea întregii Biserici Catolice la plinătatea Tradiţiei? Intervenţiile lucide şi îndrăzneţe ale câtorva ierarhi melkiti în cadrul Conciliului confereau o anume consistentă acestor bune nădejdi. Adoptarea neîntârziată a ritului bizantin n-ar fi putut oare deveni, pentru catolicii de origine apuseană, un mijloc de a trăi plinătatea Tradiţiei în chiar starea actuală a Bisericii Catolice, ţinându-i totodată la distanţă de conflictele sterile dintre cei ce păstrau o tradiţie deja alterată – cea a Evului Mediu târziu şi a Contrareformei – şi partizanii transformărilor post-tridentine?

Nu cine ştie ce legătură cu Răsăritul mă îmboldea să mă întorc spre Tradiţia bizantină. Nu m-am simţit niciodată „răsăritean" şi nici tentat să devin. Practica Liturghiei bizantine mi se părea însă cel mai

potrivit mijloc, în ordinea reală a lucrurilor, de a pătrunde în plinătatea Tradiţiei patristice, într-un chip care să nu fie unul didactic şi intelectual, ci unul viu şi concret. Liturghia bizantină mi-a apărut dintotdeauna nu atât ca Liturghie „răsăriteană", cât ca singura tradiţie liturgică existentă despre care se poate spune fără înconjur: „Ea n-a făcut altceva decât să încorporeze în viaţa ei liturgică marea teologie elaborată de Părinţi şi de Sinoadele de până în veacul al IX-lea. În ea se preaslăveşte harul Bisericii care a biruit ereziile, marea doxologie a teologiei trinitare şi a hristologiei Sfântului Atanasie, a Părinţilor capadocieni, a Sfântului Ioan Gură-de-Aur, a Sfântului Chiril al Alexandriei şi a Sfântului Maxim Mărturisitorul. Din ea se vădeşte spiritualitatea marilor curente monahale, începând cu Părinţii pustiei, cu Evagrie, cu Cassian, cu călugării de la Sinai şi apoi de la Studion, iar mai târziu cu cei de la Athos… în ea, în fine, lumea întreagă, transfigurată de prezenta slavei dumnezeieşti, îşi vădeşte dimensiunea ei eshatologică" (M.-J. Le Guillou, *L'esprit de l'Orthodoxie grecque et russe,* Paris, 1961, p. 47).

VII

În acest spirit am purces, la 14 septembrie 1966, alături de un alt călugăr de la Bellefontaine care avusese de-a lungul anilor o devenire lăuntrică asemănătoare cu a mea, la întemeierea Mănăstirii „Schimbarea la Faţă" de la Aubazine (Correze). Ni s-au alăturat aproape îndată mai mulţi fraţi. Timp de peste zece ani, am încercat să trăim astfel în Tradiţia liturgică şi duhovnicească a Ortodoxiei răsăritene, rămânând totuşi în Biserica Catolică. Ne-au fost acordate relativ uşor autorizaţiile trebuincioase, atât de către superiorii noştri monastici, cât şi de către Sfântul Scaun. Cu toate acestea, nu ne-a fost acordat niciodată un statut canonic precis: întreprinderea noastră nu intra în niciun cadru juridic existent şi numai lipsa de precizie a dreptului canonic post-tridentin a făcut-o cu putinţă.

Dispuneam de un teren împădurit de 7 hectare, pe coasta unui deal, de unde privirea putea cuprinde întregul ţinut al Brivei, până la hotarele dinspre Limousin, Quercy şi Perigord. Aici am înălţat, puţin câte puţin, prin modeste mijloace proprii, o bisericuţă de lemn şi câteva trebuincioase anexe: o clădire pentru oaspeţi şi pelerini, un atelier şi un soi de barăci cu statut de chilii pentru membrii comunităţii. Duceam o viaţă cenobitică, ţineam cu stricteţe, slujbele în biserică, iar hrana şi celelalte mijloace de trai te aveam în regim de

obște.

Un dascăl pentru novici dintr-o mare mănăstire franţuzeasca îşi rezuma astfel impresiile, după o şedere la Aubazine: „Multe dintre aspectele vieţii monastice de la Aubazine m-au cucerit Notez aici în grabă: singurătate, sărăcie asumată, vieţuire în simplitate, spirit slobod pentru fiecare, dar consimţind la un prag de exigentă foarte ridicat, întâietate acordată legăturii duhovniceşti foarte personale a părintelui comunităţii cu fiecare dintre fraţi, lipsă de rigiditate şi o doar minimă organizare a vieţii comunitare, sau, altfel spus, o extremă simplitate instituţională, precum şi vădita apropiere de izvoarele cele mai autentice ale monahismului şi ale marii Tradiţii răsăritene". Cred că aceste gânduri sumare caracterizează cu destulă exactitate ceea ce am încercat să înfăptuim noi.

Dintre tinerii care ni se alăturaseră, mulţi păreau chemaţi spre o viaţă monastică aşa-zicând mai „clasică": aceştia aveau să devină ulterior călugări exemplari, fie în abaţiile cisterciene sau benedictine, fie la Chartreux. Alţii, atraşi de aspectul pustnicesc al vieţii noastre, n-au prea priceput însemnătatea pe care noi am atribuit-o din capul locului elementelor de ordin comunitar. Acestea mi s-au părut însă întotdeauna o garanţie împotriva păgubitoarelor amăgiri duhovniceşti. Căci nu-i nimic care să pregătească mai bine unirea cu Dumnezeu decât lepădarea de propria voinţă şi renunţarea la orice ispită de sine. Viaţă pustnicească nu poate fi trăită fără sminteală decât de către acei călugări care au ajuns să agonisească o adâncă şi întinsă experienţă a vieţii duhovniceşti, în această privinţă, viaţa noastră în chilii separate sau în „sihăstrii" nu era, probabil, tocmai formula optimă pentru nişte neofiţi.

VIII

Viaţa pe care o duceam la Aubazine corespundea întocmai năzuinţelor noastre, însă o altă problemă, pe care la început o ignorasem, s-a ivit între timp. Ne aflam în situaţia de a menţine legături deopotrivă cu mănăstirile ortodoxe şi cu comunităţile de rit bizantin unite cu Roma. Pe măsură ce am ajuns să le cunoaştem mai îndeaproape, şi pe unele, şi pe altele, ne-am putut da seama că de fapt Bisericile unite *erau* rupte de rădăcinile şi de Tradiţia lor proprie, neocupând în Biserica Catolică decât o poziţie foarte marginală. Chiar şi atunci când Uniţii reproduceau întocmai formele exterioare ale Liturghiei şi ale monahismului ortodox, duhul care le însufleţea se

arăta cu totul altul.

Pe apusenii care optau pentru ritul bizantin îi pândea o primejdie specifică: nemaisimţindu-se supuşi exigentelor proprii Tradiţiei catolice, ei pierdeau prin aceasta şi garanţiile pe care ea le putea asigura, fără a beneficia însă de cele pe care le-ar fi putut atrage după sine apartenenta efectivă la Biserica Ortodoxă şi păzirea strictă a rânduielilor acesteia. Or, din acea clipă, creştea riscul de a se orienta, sub paravanul apartenentei „răsăritene", doar după nişte vagi repere subiective, nici catolice, nici ortodoxe, lăsând cale liberă exagerărilor şi amăgirilor de tot felul.

Pe de altă parte, continua transformarea Bisericii Catolice în sensul stabilit de ultimul Conciliu. Mă feresc de a folosi aici cuvântul „criză"; oricum, supravieţuirea şi mai ales prosperitatea acestei Biserici în lumea actuală nu mi se par ameninţate în mod semnificativ. Mai degrabă ar fi posibil ca, în anumite privinţe, chiar în pofida inevitabilei descreşteri a numărului de credincioşi, influenta ei şi a papalităţii să se amplifice, cu precădere în planul relaţiilor ecumenice şi în cel al diplomaţiei mondiale. Un lucru rămâne sigur, şi anume acela că imaginea acestei Biserici s-a schimbat mult în anii de după Conciliu. Schimbarea cea mai semnificativă tine, fără nicio îndoială, de Liturghie. Aşa cum scria unul dintre cei puternic implicaţi în aceste reforme, părintele Joseph Galineau, după Vatican II „se oficiază o cu totul altă Liturghie. Trebuie s-o spunem pe şleau: ritul roman, cel pe care-l ştiam noi, nu mai există. El a fost distrus" (J. Gelineau, *Demain la Liturgic,* Paris, 1976, p. 10).

Aceste schimbări au adus tulburare multor credincioşi, din pricina iuţelii cu care s-au produs, însă – după cum am conştientizat încă din perioada aceea – ele erau oarecum normale şi conforme logicii catolicismului, mergând împreună cu alte mutaţii, uneori chiar mai importante, pe care contemporanii nu le-au mai ignorat ca-n vremea când lipsa mijloacelor rapide de comunicare şi informare întârzia propagarea lor.

Eram pus astfel în situaţia de a medita asupra istoriei religioase a Apusului, şi îndeosebi asupra schimbărilor profunde care pot fi depistate, în mai toate domeniile, între secolele XI-XIII. Vedem atunci modificându-se instituţiile Bisericii (mai cu seamă concepţia asupra papalităţii, în urma reformei gregoriene), inovându-se pe teren cultic, liturgic (abandonarea botezului prin cufundare, cele două feluri de

împărtăşanie, omiterea rugăciunii de invocare a Sfântului Duh la sfinţirea Darurilor) şi dogmatic (introducerea adaosului *Filioque* în Simbolul credinţei, dezvoltarea metodei scolastice în teologie). Vedem apărând, cam în acelaşi timp, şi o nouă artă religioasă, de tip naturist, emancipată de canoanele tradiţionale ale artei creştine, aşa cum fuseseră ele rânduite în cursul perioadei patristice.

Faptul este recunoscut, de altfel, şi de istoricii catolici. Părintele Congar scria: „Marea ruptură este situată la răspântia veacurilor XI şi XII. Însă ruptura nu s-a făcut simţită decât în Apus, acolo unde, în perioada dintre sfârşitul veacului XI şi veacul XIII, totul se transformă; ea nu se face simţită în Răsărit, acolo unde, în atât de multe privinţe, rânduielile creştine au rămas până astăzi aşa cum erau – inclusiv la noi – până spre sfârşitul veacului XI. Constatare cu atât mai evidentă cu cât cunoaştem lucrurile mai bine, dar care nu încetează să fie extrem de gravă, căci se raportează exact la momentul în care schisma a căpătat o formă de manifestare care s-a dovedit a nu avea remediu nici până astăzi. Iar o astfel de coincidentă nu poate să fie doar aparentă şi întâmplătoare" (Y. Congar, *Notes sur le schisme oriental,* Chev Àtogne, 1954, p. 43).

Şi mai aproape de noi, un alt istoric venea să confirme aceste păreri: „Nu este întâmplător, fără îndoială, faptul că ruptura dintre Roma şi Constantinopol s-a petrecut în 1054, adică exact în momentul în care, sub influenta mişcării reformatoare, papalitatea şi Biserica apuseană o apucaseră, în materie de religie, pe căi cu totul noi" (A. Vauchez, *La spiritualitl' du Moyen Âge occidental,* Paris, 1975, p. 68).

După părintele Congar, această mutaţie nu atinge nicidecum esenţa credinţei. Adevărul e totuşi acela că s-a apreciat, atât de o parte, cât şi de cealaltă, că divergentele iscate între cele două Biserici n-au cum să nu atragă inevitabil şi ruperea comuniunii lor. Aşadar, avem de-a face cu o schismă, ba chiar cu o erezie, de vreme ce au existat elemente dogmatice susţinute de o parte şi contestate de cealaltă. Iar istoria pare să ateste cu certitudine că iniţiativa rupturii a aparţinut Bisericii apusene.

Ca să confere legitimitate evoluţiei sale istorice, Biserica Catolică recurge la *aggiornamento* şi la dogma infailibilităţii papale. Considerate din această perspectivă, diferitele schimbări apar ca tot atâtea faze fireşti ale unui proces de creştere, iar instituirea unor dogme noi – ca o trecere de la implicit la explicit. Formele noi ar fi

conţinute în cele vechi, precum copacul în sămânţa. Fapt este că, în cele din urmă, unicul criteriu pe baza căruia am putea distinge între o creştere legitimă şi o violentare a Tradiţiei ar fi statutul pontifului roman şi garanţia infailibilităţii sale doctrinare. Consubstanţialitatea celor două stări succesive poate fi afirmată (chiar dacă ea scapă observatorului) de îndată ce Papa o admite ca atare. Aşadar, singură doctrina primatului şi a infailibilităţii papale ar constitui temeiul identităţii Bisericii Catolice actuale cu Biserica cea veche, în pofida atâtor evidente istorice care o contrazic şi în pofida a ceea ce poate sugera iscusinţa lăuntrică în materie de credinţă.

Numai că şi sub acest aspect frecventarea Părinţilor Bisericii şi cercetarea istoriei îmi vădeau inconsistenta tezei catolice. Desigur, Papii şi-au revendicat de timpuriu primatul de drept divin, fără a cuteza totuşi să-i confere statut de „dogmă", aşa cum se va întâmpla mai târziu. Iar o astfel de cerere n-a făcut niciodată obiectul unei acceptări unanime în Biserica veche, ba se poate spune că dimpotrivă. Putem chiar să afirmăm că, aşa cum se prezintă ea astăzi, dogma catolică a primatului şi a infailibilităţii papale contravine în mod flagrant spiritului şi practicii generale a Bisericii din primele zece veacuri. Este şi cazul altor divergente doctrinare ivite de timpuriu în Biserica Catolică, în frunte cu adaosul *Filioque,* şi care n-au fost niciodată acceptate ca făcând parte din tezaurul de credinţa al ansamblului lumii creştine (drept care definirea lor ca dogme de credinţă nu poate fi tratată de Biserica Ortodoxă decât ca o aberaţie teologică).

E de observat că analiza istoricilor catolici se întâlnea într-o mare măsură cu cea a teologilor ortodocşi, chiar dacă ei nu trăgeau concluzii identice din unele şi aceleaşi fapte, iar principala lor grijă se reducea adesea la a identifica, în perioade cât mai îndepărtate, indicii susceptibile de a prefigura anumite dezvoltări ulterioare. Monseniorul Batiffol, de pildă, scria cu privire la concepţia conform căreia Papa ar fi urmaşul Sfântului Petru: „Sfântul Vasile o ignoră, ca şi Sfântul Grigorie de Nazianz sau Sfântul Ioan Gură-de-Aur. Autoritatea Episcopului Romei este o una de primă mărime, dar nu rezultă de nicăieri că ea ar fi pentru Răsărit o autoritate de drept divin" (P. Batiffol, *Cathedra Petri,* Paris, 1938, pp. 75 – 76).

Cât despre infailibilitatea papală, părintele W. De Vries recunoştea, referitor la formula „Petru a vorbit prin Agathon!", folosită

de Părinţii celui de-al treilea Sinod Ecumenic, că „această formulă nu este decât o afirmaţie solemnă, făcută pe baza unui examen riguros, cum că epistola lui Agathon (Papa acelui moment) concordă cu mărturisirea lui Petru. Afirmaţia nu înseamnă câtuşi de puţin că Agathon are de la sine dreptate, pentru că ar avea autoritatea lui Petru… Un indiciu în plus al nerecunoaşterii de către Sinod a autorităţii absolute a Papei în materie de doctrină este însăşi condamnarea ca eretic a Papei Honorius (…), faptul că Honorius – fie pe drept, fie pe nedrept, ceea ce nu schimbă cu nimic datele problemei – a fost condamnat drept eretic de acest Sinod şi că Papa Leon II n-a găsit nimic de obiectat fată de condamnarea la nivel sinodal a antecesorului său. De unde rezultă că acea frază din *Codex juris canonici* în care se afirmă că *Prima sedes a nenune judecatur* («Primul scaun nu poate fi de nimeni judecat») nu era luată pe atunci într-un sens absolut, nici măcar la Roma.

Astăzi, în orice caz, o condamnare similară a unui Papă ar fi de neconceput. Trebuie deci să cădem de acord că s-a produs o evoluţie" (W. de Vries, *Orient et Occident. Les structures ecclesiales vues dans l'histoire des sept premiers conciles ecumeniques,* Paris, 1974, pp. 215 – 216).

PELERIN SPRE IZVOARE

IX

Vreme de mai mulţi ani, o teză susţinută de anumiţi ecumenişti catolici, altminteri sincer binevoitori fată de Ortodoxie, mi s-a părut seducătoare. Dacă ar fi fost adevărată, ea ar fi constituit cheia înţelegerii celor pe care noi încercam să le trăim la Aubazine.

Conform acestor teologi – unul dintre cei mai remarcabili fiind părintele Louis Bouyer – Biserica Catolică şi Biserica Ortodoxă, în pofida aparentelor, n-au încetat nicio clipă să fie unite. Ele sunt două Biserici locale – sau mai degrabă două grupe de Biserici locale – ce realizează fiecare în parte, în moduri specifice, dar echivalente, plinătatea Bisericii lui Hristos. Există între ele o dispută seculară, generată de anumite neînţelegeri conjuncturale, dar cele două nu sunt separate în mod real şi n-au încetat nicio clipă să alcătuiască laolaltă unica Biserică văzută a lui Hristos.

Dacă e să admitem o asemenea teză, atunci putem merge până la a spune că Biserica Ortodoxă a conservat mai bine decât Biserica

Catolică anumite aspecte ale Tradiţiei originare a Bisericii, dar şi că Biserica Catolică nici n-a lăsat deoparte, nici n-a schimbat nimic esenţial, ba chiar a dezvoltat mai bine decât Biserica Ortodoxă anumite aspecte ale vieţii creştine, în special sensul misionar şi sensul universal, izbutind şi o adaptare superioară la lumea modernă. Iar refacerea deplinei lor comuniuni, în faţa căreia, teoretic, n-ar sta nicio piedică, nu ar fi potrivnică intereselor nici uneia dintre ele, ci ar aduce un spor sensibil şi uneia, şi celeilalte, permiţând Bisericii Catolice să depăşească şi şirul de dificultăţi ale perioadei post-conciliare.

O experienţă cum este cea făcută de noi la Aubazine ar dobândi, în această perspectivă, un interes aparte, căpătând o semnificaţie oarecum profetică. Mulţi dintre prietenii noştri catolici, ba poate şi unii dintre cei ortodocşi, şi-ar fi însuşit, mai mult sau mai puţin conştient, acest mod de a vedea, pe care ridicarea excomunicărilor de la 1054, ca şi calificativul de „Biserici-surori", frecvent folosit la Roma, părea să-l autorizeze deplin.

Treptat, nu fără durere şi zbucium lăuntric, am înţeles că această concepţie nu era decât o amăgire – una neîndoielnic generoasă, dar contravenind celor mai elementare date ale eclesiologiei. Căci nu este cu putinţă ca două Biserici care nu mai sunt în comuniune sacramentală de peste o mie de ani, iar ceea ce una a decretat ca dogmă de credinţa cealaltă respinge ca fiind contrar credinţei apostolice, să fie – laolaltă şi pe aceleaşi temeiuri – Biserica lui Hristos. Aceasta ar însemna să se admită că Porţile iadului se află mai presus de Biserică, de vreme ce diviziunea s-a încuibat chiar în interiorul ei. Părinţii ar fi respins la unison o asemenea învăţătura. De altfel, însuşi faptul că Biserica Catolică numeşte de sute de ani episcopi catolici, fie ei uniţi sau latini, pe scaunele episcopale ocupate deja de episcopi ortodocşi reprezintă o dovadă manifestă a non-identităţii celor două Biserici, chiar şi pe plan local.

X

Încredinţarea că Biserica Ortodoxă este Biserica lui Hristos în plinătatea ei, şi că Biserica Catolică este aceea care s-a îndepărtat într-o certă măsură de Tradiţia originară, n-am dobândit-o decât în mod treptat. Un astfel de parcurs ar fi fost mai lesnicios, de bună seamă, pentru cineva mai tânăr sau mai puţin înregimentat decât mine în Biserica Catolică. Un catolic din generaţia mea are adânc înrădăcinată în suflet ideea primatului papal. Pe de altă parte, eu

cunoscusem la Trappe tradiţia catolică într-una dintre expresiile ei cele mai pure, bine conservată până de curând. Cunoscusem, de asemenea, călugări, călugărite şi credincioşi de un mare entuziasm, străluminaţi de o profundă trăire spirituală. Viaţa multor sfinţi catolici îmi era familiară, iar cucernicia lor mi se părea mai presus de orice îndoială şi destul de apropiată de aceea a sfinţilor ortodocşi, înţelegeam şi preţuiam, la mulţi dintre fraţii mei catolici, tot ce însemna creştinism autentic şi fidelitate fată de o mare Tradiţie spirituală.

Cu toate acestea, iată că, spre sfârşitul anului 1976, atât eu, cât şi fraţii mei de la Aubazine am căpătat convingerea intimă că nu mai puteam ezita. Se impunea să ne cântărim cu toată seriozitatea imboldul lăuntric de a intra în Biserica Ortodoxă. Era oare mai bine s-o facem de îndată sau să aşteptăm vreo împrejurare prielnică? Ne-am confruntat, desigur, cu o seamă de împotriviri. Eram destul de cunoscuţi în lumea catolică. Mănăstirea noastră iradia o influentă modestă, dar reală. N-ar fi fost oare preferabil să mai rămânem deocamdată printre catolici, căutând a-i ajuta să-şi regăsească rădăcinile şi să se întoarcă la izvoarele comune ale celor două Tradiţii? Nu cumva ar fi fost mai înţeleaptă o asemenea atitudine, mai apropiată de porunca dumnezeiască a iubirii aproapelui, mai de ajutor idealului de unire a tuturor creştinilor? Şi nu era aceasta singura modalitate de a salva însăşi existenta mănăstirii noastre şi de a ne duce mai departe, în felul acesta, lucrarea începută?

Cum să mai rămânem însă membri ai Bisericii Catolice şi să mai mărturisim în faţa lumii toate dogmele ei, când în noi se consolidase convingerea că multe dintre acestea se îndepărtaseră de adevărata Tradiţie a Bisericii? Cum să continuăm a ne cumineca dintru aceeaşi Euharistie, când ajunsesem într-un asemenea dezacord de credinţă? Cum să mai zăbovim departe de Biserica Ortodoxă, în afara căreia nu poate fi nici mântuire, nici viaţa în Duhul Sfânt, numai de dragul celor care, chiar recunoscând-o ca singura Biserică a lui Hristos, nu se încumetau să intre în ea din considerente de ordin lumesc? Iar dacă am fi cedat nu mai ştiu căror raţiuni de diplomaţie ecumenică, de oportunism sau de comoditate personală, oare aceasta n-ar fi însemnat, în cazul nostru, că am fi căutat să plăcem mai degrabă oamenilor decât lui Dumnezeu, minţind, de fapt, şi fată de El, şi fată de ei? Simţeam că o asemenea făţărnicie nu s-ar fi putut justifica prin

nimic.

Dar în care loc ar fi fost mai nimerit să fim primiţi în Biserică? Cunoşteam situaţia delicată a Bisericii Ortodoxe din Franţa, ştiind că episcopii ei sunt nevoiţi să ţină seama de prezenta Bisericii Catolice majoritare şi să întreţină cu ierarhii acesteia legături cât mai bune cu putinţă. Ne încerca şi teama că intrarea noastră în Ortodoxie ar putea să dea naştere unei aprige împotriviri în anumite medii catolice, ceea ce ar fi putut să se răsfrângă nedorit asupra Bisericii Ortodoxe din Franţa. Desfăşurarea ulterioară a evenimentelor ne-a confirmat, de altfel, temerile în această privinţă, întrecându-ne chiar previziunile. Mai multe personalităţi ortodoxe cu care ne-am sfătuit atunci nu ne-au ascuns părerea lor că ar fi fost de preferat ca primirea noastră în Biserica Ortodoxă să se săvârşească în afara hotarelor Franţei.

În anii anteriori întreprinsesem mai multe călătorii în diverse ţări ortodoxe: România, Serbia, Grecia, inclusiv Muntele Athos. Nu ne gândiserăm pe atunci să intrăm în Biserica Ortodoxă, ci voiam doar să dobândim o cunoaştere nemijlocită a Ortodoxiei, introducându-ne în viaţa ei liturgică şi monahală. România ne atrăsese cu precădere, datorită conlucrării şi întrepătrunderii pe care le descoperisem acolo între un monahism foarte viu, care număra personalităţi duhovniceşti de excepţie, şi un popor însufleţit de o adâncă credinţa şi evlavie. Din nefericire, situaţia politică din ţară nu părea să îngăduie în acel moment, când se punea atât de acut problema intrării noastre în Biserica Ortodoxă, statornicirea unei legături canonice între noi şi această Biserică Ortodoxă Română care ne-a rămas până astăzi foarte dragă. Un context de împrejurări, în care nu-i greu de văzut mâna lui Dumnezeu, a făcut să ni se deschidă porţile Mănăstirii Simonos Petra de la Muntele Athos.

O dată ce hotărârea noastră a fost luată, m-am dus să-l văd, în ziua de 2 aprilie 1977, pe episcopul catolic de Tulle, monseniorul Brunon, sub a cărui ascultare ne aflam. Eram însoţit de încă un frate. Episcopul ne-a ascultat răbdător şi cu o certă bunăvoinţa. Recunoştea că hotărârea noastră nu fusese una luată în pripă, ci rodul unor ani îndelungaţi de rugăciune şi de meditaţie. Ne-a încredinţat că, în ceea ce-l privea, nu vom avea parte nici de blam, nici de reproşuri, dar că se impunea să facem totul cu prudentă şi cu discreţie, ca să nu iscăm prea multă confuzie şi vâlvă în jurul nostru. Şi-a exprimat chiar speranţa că la Roma vom găsi înţelegere şi chiar îngăduinţa – speranţă pe care însă

faptele nu vor întârzia să o dezmintă. Credea, la rândul său, că ar fi fost mai bine să fim primiţi în Biserica Ortodoxă nu aici, în Franţa, ci undeva în Grecia sau la Sfântul Munte, evitând astfel o seamă întreagă de complicaţii inutile.

Îndemnaţi de el, ne-am dus îndată la Roma, spre a ne înfăţişa cardinalului Paul Philippe, pe vremea aceea prefect al Congregaţiei pentru Bisericile Orientale unite cu Roma. Am fost primiţi de acesta pe 14 aprilie. Părea bine intenţionat în privinţa noastră, dar până la urmă ne-am dat seama că adevărata problemă era de fapt ocolită. Ne-a spus aşa: „Pentru mine nu există nicio reală divergentă de credinţa între Biserica Catolică şi Biserica Ortodoxă. Puteţi foarte bine să vă însuşiţi întreaga doctrină ortodoxă, întregul rit ortodox, întreaga spiritualitate şi viaţa monastică ortodoxă, dar să rămâneţi uniţi cu Roma". Ne-a mai asigurat că era dispus să ne acorde toate facilităţile spre a ne continua experienţa începută la Aubazine, dar aceasta numai în cadrul Bisericii Catolice. Nu aceasta era însă problema şi nu pe o asemenea cale aveam noi de gând să bâjbâim.

În cele ce au urmat, Episcopul de Tulle a adoptat fată de noi o atitudine mult mai puţin conciliantă decât la început, aproape somându-ne să ne părăsim vatra de noi înşine construită la Aubazine. În acest sens, n-a prididdit să insiste chiar pe lângă autorităţile ortodoxe şi pe lângă instanţele catolice ecumenice.

Tot pe atunci, am mers să-l vedem pe abatele de la Bellefontaine, Dom Emmanuel Coutant, care rămânea superiorul meu canonic, intenţionând să-l lămurim asupra hotărârii noastre. S-a arătat surprins şi ne-a spus fără ocolişuri că nu putea decât să ne dezaprobe. A adăugat însă că, respectându-ne ca oameni de conştiinţă, se ferea să ne condamne şi ţinea chiar să păstreze cu noi legături de încredere şi fraternitate. Şi, într-adevăr, nu şi-a dezmințit niciodată această atitudine de deplină sinceritate şi de evanghelică îngăduinţă.

XI

Nu după multă vreme, am apucat cu toţii calea Sfântului Munte. Aveam asupra Bisericii Ortodoxe şi a monahismului ei o cunoaştere încă destul de sumară şi superficială. Posibilitatea de a ne iniţia temeinic în tainele acestui fel de viaţa chiar într-o mănăstire ortodoxă era pentru noi ca un dar nepreţuit. Simonos Petra se distingea atât prin personalitatea duhovnicească a egumenului său, cât şi prin tinereţea şi râvna întru sfinţenie a obştii sale. Călugări catolici fuseseră

primiţi acolo în mai multe rânduri, în chip frăţesc, iar problemele cu care se confruntă Apusul şi realităţile curente ale acestuia erau bine cunoscute şi înţelese. Cea dintâi şedere a noastră la Athos fusese în primăvara anului 1971. Pe atunci, în Apus, despre Sfântul Munte nu se vorbea decât în termeni peiorativi, ca despre un loc al decăderii, şi nu lipseau voci care să profeţească stingerea completă a monahismului athonit într-un viitor nu tocmai îndepărtat.

Acea primă călătorie ne ajutase să pricepem, încă de pe atunci, că astfel de categorii, precum „decădere" sau – invers – „reînnoire", sunt cu totul nepotrivite în raport cu monahismul ortodox, ca unele ce evocă mai degrabă aspectul exterior al lucrurilor – cel de ordin sociologic şi statistic. Esenţială este adâncimea lăuntrică a acestei vieţi, care nu se poate măsura cu astfel de mijloace. S-a înregistrat, este adevărat, o scădere considerabilă a numărului de călugări. Ea are drept explicaţie, în ce-i priveşte pe slavi, gravele consecinţe ale instaurării regimului sovietic în Rusia, iar în ce-i priveşte pe greci – exodul forţat din 1922, care a dus la ruină înfloritoarea creştinătate grecească din Asia Mică, iar ulterior al doilea război mondial şi războiul civil, în 1971, însă, scăderea numărului de călugări stagnase demult şi se prefigura o nouă creştere, care ulterior s-a şi produs, ba chiar într-un ritm nesperat. Bucurându-se de o infuzie destul de numeroasă de novici şi de călugări tineri, mănăstirile – care abia de mai numărau o mână de bătrâni – aveau să prindă iarăsi viaţă, una după alta.

Se mai cade adăugat că aceşti călugări tineri, care pot fi astăzi întâlniţi peste tot la Athos, nu au câtuşi de puţin pretenţia de *a reînnoi* sau *a schimba* în vreo privinţă viaţa monahicească. Dimpotrivă, tendinţa lor este mai degrabă aceea de a reveni la formele de viaţa tradiţională cele mai conservatoare şi cele mai austere, respingând orice stricare a vechii idioritmii. Ei nu-şi doresc să fie decât nişte ucenici smeriţi şi să se bucure de preţioasă experienţă a unor duhovnici foarte iscusiţi, de care Sfântul Munte n-a dus niciodată lipsă.

Prin intermediul cărţii Părintelui Sofronie, era cunoscut şi în Franţa stareţul Siluan, trăitor la Athos între 1892 şi 1938. Dar tot pe atunci se aflau acolo numeroşi călugări cu nimic mai prejos prin forţa înflăcărată a trăirii lor duhovniceşti. Sunt multe mănăstirile care au astăzi la cârmă duhovnici formaţi de un isihast trecut la Domnul în 1959, Părintele Iosif, ale cărui minunate *Epistole duhovniceşti* au şi fost tipărite în Grecia.

Călugărilor athoniti li se impută, îndeobşte, opoziţia fată de ecumenism, ei fiind acuzaţi, cu o undă de satisfacţie, că ar sacrifica adevărului iubirea de aproapele. Nouă ne-a fost însă uşor să constatăm, chiar de la cea dintâi călătorie a noastră (pe când eram catolici şi nu mijise încă în noi gândul de a deveni ortodocşi), cât de bine se pricep călugării de la Athos să îngemăneze o dăruire plină de grijulie delicateţe fată de orice persoană, indiferent de convingerile sau apartenenta sa religioasă, cu o severă intransigentă doctrinară, în ochii acestora, respectul total pentru adevăr este una dintre primele îndatoriri pe care le impune însăşi iubirea de aproapele. Ei nu au vreo poziţie doctrinară aparte, ci mărturisesc simplu şi desluşit credinţa Bisericii Ortodoxe: „Biserica este *una.* Această Biserică *una* şi *adevărată,* păstrătoare a continuităţii vieţii eclesiale, adică a unităţii Tradiţiei, este Ortodoxia. A pretinde că această Biserică *una* şi *adevărată* nu există pe pământ în stare pură, ci că ea s-ar cuprinde doar parţial în felurite «ramuri», aceasta înseamnă (...) a nu avea credinţă în Biserică şi în Capul acesteia, Hristos". Fără ostentaţie, călugării athoniti tin ca această credinţă să se transpună în fapte. Ei nu pot fi de acord cu manifestări sau formule ce-ar implica o recunoaştere *de facto* a teoriei „ramurilor". Unitatea tuturor creştinilor, pe care o preţuiesc nu mai puţin decât orice alt creştin, nu poate fi înfăptuită decât prin alăturarea ne-ortodocşilor la întregul Bisericii şi la plinătatea credinţei apostolice. Ea nu poate fi în niciun caz rezultatul unor compromisuri şi eforturi născute doar dintr-o aspiraţie spre unitate de tip omenesc şi natural, nutrită de nişte oameni care, altminteri, n-au nicio consideraţie pentru învăţătura încredinţată Bisericii, în materie de ecumenism, ca şi de viaţa duhovnicească, atitudinea mediilor athonite se întemeiază pe luciditate şi discernământ [„deosebirea duhurilor"]. Se cuvine să discernem deopotrivă cu căldura inimii şi cu răceala minţii şi, mai cu seamă, să ne păzim de „a plăcea oamenilor" cu orice chip, dacă năzuim cu adevărat să-l plăcem lui Dumnezeu şi să ne facem vrednici de împărăţia Sa.

XII

Am fost primiţi în Biserica Ortodoxă în ziua de 19 iunie 1977. Câteva luni mai târziu, la 26 februarie 1978, am devenit călugări la Simonos Petra. I-am mărturisit egumenului nostru cât eram deopotrivă gata să rămânem în Sântul Muntele sau să ne întoarcem în Franţa, încredinţându-ne întru totul hotărârii sale. El s-a arătat de

părere că ar fi mai cu folos să ne stabilim în Franţa. Şi în acest fel au luat naştere cele două *metochia* („anexe") franceze ale vetrei mănăstireşti Simonos Petra: una la Martel, în ţinuturile calcaroase de la Quercy, iar cealaltă în Dauphinl', pe un fund de vale, la Vercors.

În virtutea statutului lor de *metochion,* aceste două mănăstiri tin direct de Simonos Petra (care, la rândul ei, asemenea tuturor mănăstirilor athonite, ţine de Patriarhia Ecumenică). Orice eventuale activităţi externe ale călugărilor noştri se desfăşoară în cadrul Mitropoliei Ortodoxe Greceşti din Franţa, cu binecuvântare a monseniorului Meletios, cu care menţinem, de altfel, legăturile cele mai trainice şi mai apropiate.

O dată intraţi în Biserica Ortodoxă, Trebuie spus că n-am fost deloc surprinşi de a nu fi aflat aici cine ştie ce organizare exterioară exemplară, de felul celei din Biserica Catolică. Cu ocazia unei vizite pe care am întreprins-o la Belgrad, cam în ajunul intrării noastre în Biserica Ortodoxă, un arhiereu sârb ne spusese: „Nu mă îndoiesc că Biserica vă va lăsa iniţial o impresie de neorânduială. Să nu vă mire acest fapt. E nevoie să fie aşa, dacă vrem să lăsăm Duhul să lucreze nestânjenit, iar nu să ne punem noi în loc". Cam aceeaşi impresie o lăsa şi Biserica Părinţilor. Lucrurile s-au schimbat pe măsura centralizării romane, însă aceasta-i o altă discuţie.

În Franţa ne-am confruntat cu o situaţie extrem de complicată, prin aceea că, Biserica Ortodoxă fiind implantată aici de către diferiţi emigranţi ruşi sau greci, există o deconcertantă pluralitate de jurisdicţii pe acelaşi teritoriu, adică o gravă stare de anomalie canonică. Particularităţile naţionale, care au marcat cu destulă pregnantă diversele gropari, reprezintă o altă anomalie (nu fără legătură cu cea precedentă). Ne aflăm însă aici în faţa unei situaţii tipice pentru orice *diaspora* şi ar fi pură amăgire să ne închipuim că ea ar putea fi remediată prea curând, în condiţii dificile, pluralitatea jurisdicţiilor prezintă şi anumite avantaje, ea putând să contribuie la menţinerea unei autentice libertăţi spirituale.

Jurisdicţiile nu sunt, în ultimă instantă, decât dioceze nefericit suprapuse unele peste altele pe plan local, dar care, *toate,* sunt Biserica lui Hristos. Faptul ca tine fiecare de câte-o altă Biserică-mamă nu schimbă esenţial datele problemei. Biserica lui Hristos rezidă în fiecare parohie în care se săvârşeşte oficiul Sfintei Liturghii; se cuvine ca, înainte de toate, să ţinem seama de acest adevăr şi să nu prefacem

apartenenta jurisdicţionala într-o metereză inexpugnabilă. Nu biserica din Smirna o reprezenta Sfântul Irineu atunci când oficia slujba la Lyon, ci comunitatea adunată acolo, alcătuită din negustori greci şi din neofiţi de origine galică, era, pur şi simplu, Biserica lui Dumnezeu la Lyon. Dacă se va ajunge într-o bună zi să fie aduse toate parohiile ortodoxe din Franţa sub autoritatea unui singur Arhiepiscop şi să se stabilească dioceze teritoriale, acela va fi, fără îndoială, un lucru bun, căci situaţia ar redeveni atunci conformă cu prevederile sfintelor canoane. Dar această Biserică, unificată în structura ei, nu va fi atunci în mai mare măsură „Biserica Franţei" – sau, mai corect spus, „Biserica lui Dumnezeu în Franţa" – decât este acum acest mozaic jurisdicţional. Cât despre o autonomie prematură, ea s-ar putea să nu fie lipsită de primejdii.

Ceea ce contează mai presus de toate este să avem înţelegere şi dragoste pentru unitatea Bisericii, între ortodocşi e inevitabil – dar, într-un fel, şi sănătos – să existe divergente de opinii şi de vocaţii. Câtă vreme aceste divergente privesc doar aspecte secundare şi nu pun în discuţie nici fondul credinţei, nici disciplina fundamentală a Bisericii, ele nu vor sfârşi prin a genera nici adversitate, nici exclusivism, şi, cu atât mai puţin, o rupere a comuniunii.

Poziţia noastră de călugări ai Athosului trăitori în Franţa are avantajul de a ne plasa în afara anumitor antagonisme jurisdicţionale. Athosul are o străveche vocaţie inter-ortodoxă. Călugări de cele mai diverse naţionalităţi se adună aici cu sentimentul unei comune apartenente la „Grădina Maicii Domnului". Ne-am bucura şi noi dacă prezenta noastră în Franţa ar putea constitui un factor de unitate şi de convergentă spirituală între ortodocşii de obârşii diferite.

Un bătrân călugăr de la Sfântul Munte ne-a spus cândva: „Voi nu sunteţi romano-catolici convertiţi la Ortodoxia greacă. Voi sunteţi creştini de la Soare-apune, mădulare ale Bisericii de la Roma, care vă întoarceţi acum la comuniunea cu Biserica Universală. Este ceva cu mult mai măreţ şi cu mult mai de seamă". Şi zicând el acestea, lacrimile îi şiroiau pe obraji…

Bineînţeles că noi nu ne-am „convertit" în sensul că am trecut de la Biserica Catolică – fată de care resimţim o uriaşă recunoştinţa, pentru tot ce am primit de la ea în sânul familiilor noastre şi al acestui popor creştin în mijlocul căruia continuăm să vieţuim – la Biserica Ortodoxă. Căci Biserica Ortodoxă nu este pur şi simplu o Biserică

„răsăriteană", o expresie răsăriteană oarecare a credinţei noastre creştine: ea este însăşi Biserica lui Hristos. Tradiţia ei a fost cândva, în primele veacuri, Tradiţia comună tuturor creştinilor; or, intrând în comuniune cu ea, noi nu facem altceva decât să ne întoarcem la izvoare. Noi n-am „schimbat Biserica", ci am făcut numai pasul firesc spre plinătatea Bisericii lui Hristos celei *una* şi *adevărate.*

Ne simţim întru totul solidari cu acei creştini ai Apusului care, „cerând să fie primiţi în Biserica Ortodoxă, n-au renegat ceea ce, în Apus, şi mai ales în ţara lor de baştină, atât înainte, cât şi după diferitele schisme, a purtat şi continuă să poarte pecetea Sfântului Duh al lui Dumnezeu, Care suflă unde vrea" (E. Behr-Sigel, în *Contacts,* nr. 1/45, 1964, p. 49).

Călugări ortodocşi chemaţi să trăim pe pământul Franţei vechea Tradiţie a Sfântului Munte, noi ştim bine că misiunea călugărului „nu este aceea de a înfăptui ceva prin sine însuşi, ci de a mărturisi prin viaţa sa că moartea a fost biruită. Iar aceasta n-o poate face decât îngropându-se pe sine însuşi, ca pe un grăunte, în ţărână" (Arhimandritul Vasile, Egumen la Stavronikita, în *Contacte,* nr. 1/89, 1975, p. 101).

IOAN E. WEISS

ORTODOXIA ESTE RESPIRAŢIA SUFLETULUI MEU...

(Un tânăr evreu creştinat cheamă la unitate în Duhul Adevărului)

„Pentru ca toţi să fie una" (Ioan 17, 21)

În numele Tatălui şi-al Fiului şi-al Sfântului Duh. Amin.

Tatăl nostru ceresc, Dumnezeul veşnicului Adevăr, Dumnezeul lui Israel şi al revelaţiei biblice, Care prin Duhul Sfânt L-a trimis în lume pe Fiul Său, Cuvântul, pentru ca Acesta s-o sfinţească şi s-o unească cu Tatăl în iubire veşnică, ne cheamă să ne unim în Fiul Său, prin puterea Sfântului Său Duh, fiindcă noi suntem cu toţii copii ai lui Dumnezeu, creaţi după chipul veşnic al Fiului, Iisus Hristos, începutul şi sfârşitul a toate *(Apocalipsa 2*2, 13). Noi toţi trebuie să dobândim deplinătatea omului desăvârşit în Hristos *(Efeseni* 4, 13 – 14), Fiul lui Dumnezeu, pentru ca să ne facem, prin credinţă, fiii Domnului Dumnezeului nostru *(Deuteronomul* 14, 1). Iar dacă El este Cuvântul lui Dumnezeu şi Chipul Său unic *(Coloseni* l, 15), în care a fost creat Adam, din care ne tragem cu toţii, am putea noi oare să urcăm prin noi

înşine către Lumina Sa cea veşnică? Noi suntem cu toţii mădulare ale Trupului lui Hristos (*I Corinteni* 12, 27), mădulare ale Chipului lui Dumnezeu, iar Chipul este în fiecare mădular, după darul său. Mâna nu-i va putea spune piciorului: „Nu am nevoie de tine", nici piciorul mâinii (*I Corinteni* 12, 15 – 18). Suntem cu toţii rămăşiţe risipite în trupul lumii, dar acest trup devine un trup hristic şi divin în harul Sfântului Duh, Duhul lui Iisus Hristos, Care uneşte părţile între ele, pentru ca acestea să fie mădulare ale unicului şi adevăratul Trup, al cărui Cap divin este Hristos Iisus.

Aceste lucruri sunt cunoscute fiecărui credincios creştin, iar omul credincios Hristosului său se roagă şi se străduieşte să fie o piatră vie (*I Petru 2*, 4 – 5) în zidirea Trupului lui Hristos în propriul său trup şi în lumea întreagă. De obicei, credinciosul creştin consideră şi vede Trupul lui Hristos în instituţia Bisericii căreia îi aparţine confesional (de exemplu, cea ortodoxă, cea catolică, cea lutherană etc.) şi nu se ocupă aproape deloc de celelalte tradiţii. Să vedem cum s-a ajuns aici.

Se pare că pluralitatea confesiunilor creştine provine din schisme şi din dezbinări de origine teologică, politică, sau din diferenţele de mentalitate între anumite grupuri etnice şi sociale, în mare măsură, originea acestora se află în tendinţa nefastă a oamenilor de a se despărţi de Dumnezeu, pentru a se idolatriza pe ei înşişi (*Facerea* 3, 5). Ei au moştenit această rea tendinţa de la Adam, care prin păcatul său a adus suferinţă şi moartea asupra sa şi asupra descendenţilor săi, transmiţându-le întregii creaţii, care suspină până acum în chinurile facerii, în aşteptarea descoperirii fiilor lui Dumnezeu (*Romani* 8, 22).

Această tendinţă tenebroasă se găseşte şi la baza majorităţii divizărilor religios-confesionale, dar trebuie să admitem că, în cazul multor sciziuni, au existat *şi* raţiuni lingvistice, culturale sau de mentalitate, ca şi veritabile diferenţe între concepţiile teologice, în plus, nu trebuie subestimate contribuţia, importanta şi vocaţia specifice fiecărei comunităţi confesionale, căci pluralitatea comunităţilor este asemănătoare pluralităţii mădularelor, a vocaţiilor şi a darurilor în Trupul lui Hristos. Astfel, ne găsim în faţa unei situaţii paradoxale (fapt caracteristic Creştinismului), în care separaţia dintre comunităţile creştine (amintind misterul separaţiei dintre poporul lui Israel şi Biserica Hristosului lui Israel şi al lumii întregi) este legată de

puternica dezbinare dintre oameni şi de îndepărtarea lor de Dumnezeu, dar, pe de altă parte, ea anunţa îmbogăţirea potenţială a Comunităţii, a Bisericii lui Hristos, asemenea bogăţiei trupului cu multe mădulare, în care fiecare acţionează armonios, conform chemării sale.

Nu este pentru prima dată când divina Providenţa se foloseşte de o unealtă, sau de o situaţie degradată de om, pentru a o transforma în izvor de binecuvântare, lucru care doar la Dumnezeu este cu putinţă. Exemplul cel mai evident este Crucea: instrument al torturii şi al morţii, pe care Dumnezeu însuşi l-a transformat în mijloc de Mântuire pentru toţi fiii lui Adam. Primul Adam a păcătuit şi a ajuns să moară mâncând din fructul Pomului Cunoaşterii; al doilea Adam, Noul Om ceresc, Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a luat asupra Sa suferinţa vieţii fiilor lui Adam, până la lemnul Crucii, Arbore al Morţii, şi S-a făcut El însuşi, pe Cruce, fruct al Arborelui Vieţii, al vieţii dumnezeieşti care se dăruieşte prin harul învierii Sale. El, Chip al Dumnezeului Celui Viu, a trecut de bunăvoie prin viaţa de suferinţă, până la moartea pe Cruce (*Filipeni* 2, 8), pentru a ucide moartea prin dumnezeirea Sa şi a reda viaţa veşnică fiilor lui Adam.

Un alt exemplu. Primul Adam a păcătuit în cârdăşie cu femeia; al doilea Adam, Hristos Iisus, s-a născut dintr-o femeie curată şi smerită, Fecioara Maria, prin desăvârşitul ei consimţământ *[Fiat]* şi într-o supunere iubitoare şi fidelă faţă de voinţa lui Dumnezeu.

Vedem, aşadar, cum divina Providenţa foloseşte consecinţele păcatului şi ale răului şi, prin harul Său, le transformă în izvor de binecuvântare pentru om. Omul se cade să recunoască acest lucru şi să se întrebe ce anume trebuie să facă pentru a restaura lumea şi a o uni cu Dumnezeul ei. Am văzut care sunt consecinţele urii şi dezbinării în lumea religioasă în general, şi în mod special în Bisericile creştine. Acum, ce trebuie să facem pentru a îndeplini voinţa Domnului nostru „ca toţi să fie una" (*Ioan* 17, 21)?

Mai întâi, să cerem Sfântului Duh să ne lumineze, prin harul Său, calea, ochii, mintea şi inima. Trebuie să cercetăm, să verificăm şi să ne examinăm religia şi credinţa. Să ne facem un permanent examen de conştiinţă: cum ne purtăm oare în faţa lui Dumnezeu, în faţa Adevărului (*Ioan* 18, 37 – 38)? Cine este pentru noi Hristos (*Matei* 16, 15 – 16)? Suntem noi gata să stăm dinaintea Fetei Lui cu sinceritate şi iubire? Am făcut noi ceva pentru a ne apropia de El, pentru a merge

alături de El la bine şi la rău, nu doar către înviere, dar şi către Cruce, pentru a ne face şi noi părtaşi la povara ei (*Luca* 9, 23)? După ce am căutat şi am găsit voinţa Sa în Biserică şi în noi, trebuie să ne hotărâm să ţinem această cale a binelui (*I Tesaloniceni* 5, 21).

Ca fiu al poporului lui Israel, care acum cinci ani L-am găsit pe Hristosul meu şi pe Hristosul lui Israel şi al lumii întregi în Domnul Iisus, Fiul Dumnezelui Celui Veşnic, şi care văd în Creştinismul ortodox casa mea spirituală şi lăcaşul lui Hristos, eu continuu şi încerc să caut originile dezbinării între Israel şi Biserica creştină, pe de o parte, şi între confesiunile creştine ele însele, pe de altă parte. O fac cu credinţa profundă că, în pofida plenitudinii pe care o văd în liturghia răsăriteană şi în dogmele ortodoxe cuprinse în ea, există şi în *viaţa* Bisericii Catolice sau a Bisericilor protestante aspecte specifice care pot îmbogăţi viaţa creştină a credinciosului ortodox şi a comunităţii sale. De asemenea, sunt sigur că creştinii occidentali au încă şi mai mult de primit de la Tradiţia orientală în general, şi de la cea ortodoxă în special, iar asta nu doar pentru viaţa lor spirituală, care poate fi foarte bogată în har, ci mai cu seamă pentru consolidarea drumului desăvârşirii spirituale pe care Hristos l-a stabilit şi l-a propovăduit în Biserica Sa. După cum am spus deja, şi alte religii, mai cu seamă cele monoteiste, pot avea un mesaj pentru noi, pe care îmi propun să-l dezvolt cu o altă ocazie.

Să luăm exemplul Ortodoxiei. Acesta este cazul meu personal. Principiul său de adevăr şi de unitate se găseşte în Dumnezeu, Care S-a descoperit şi. Se descoperă în Iisus Hristos, prin Sfântul Duh. În cadrul comunităţii, viaţa în Hristos are drept centru Sfânta Liturghie. Ceremonia liturgică recapitulează evenimentele Mântuirii noastre într-un mod concret şi deosebit de bogat, pe care Hristos l-a întruchipat în viaţa Sa. Credinciosul se uneşte cu Mântuitorul de-a lungul *întregului* rit liturgic, comuniune culminând în Taina Euharistică. Credinciosul creştin se găseşte astfel în adevăratul Templu, care este Hristosul Cel Viu, iar prin aceasta depune mărturie în faţa evreului, care se găseşte îndoliat în templul său, că adevăratul Templu a înviat din morţi a treia zi după distrugerea Sa (*Ioan* 2, 19 – 21) şi că acum *El* îi cere lui Dumnezeu să clădească şi să învie în sufletul credincios Templul Duhului Său (*I Corinteni* 6, 19). Aceasta este unul dintre motivele care mă fac să cred că Creştinismul ortodox reprezintă o chemare specială pentru evreu (mai ales pentru cel

ortodox) de a se uni cu adevăratul Hristos. În plus, sunt convins că moştenirea *orientală* a Creştinismului este foarte aproape de vechea tradiţie a lui Israel în tot ceea ce priveşte rugăciunea însăşi, caracterul ei carnal-spiritual, care-l transformă pe cel ce se roagă în rugăciune vie, ajungând până la rugăciunea neîncetată (vezi isihasmul) în numele Domnului Iisus, rugăciune care-l deschide lui Hristos, clipă de clipă, uşa (*Apocalipsa* 3, 20) inimilor şi a vieţilor noastre. Am convingerea importantei tradiţiilor creştine orientale pentru întâlnirea cu evreii în rugăciunea fată de Unicul Dumnezeu şi, după voinţa lui Dumnezeu, până la recunoaşterea Hristosului Său Iisus, în Duhul Sfânt. Tot astfel, nu am nicio îndoială cu privire la importanta Bisericilor răsăritene pentru întâlnirea cu credincioşii musulmani; despre aceasta voi vorbi însă cu un alt prilej.

Cu toate acestea, observatorul occidental este mirat de marele grad de închidere al multor creştini ortodocşi în interiorul comunităţilor şi al ţarilor lor, precum şi de dezinteresul lor fată de ceilalţi, iar toate acestea cu încurajarea anumitor ierarhi ai instituţiilor ortodoxe. Este corect să semnalăm că această închidere este parţial justificată în cazul călugărilor contemplativi, în pofida excepţiilor, multora li se pare că aceasta este situaţia generală în aceste comunităţi, şi mai cu seamă în ţările de veche tradiţie ortodoxă. Desigur, există cauze istorice, o mentalitate diferită de cea occidentală şi o neîncredere fată de Occident. Lucrurile au ajuns până acolo încât, în multe situaţii, Bisericile ortodoxe par să manifeste tendinţe naţionaliste extreme (împinse până la filetism), care contravin dreptei credinţe a Bisericii. Aceste tendinţe dăunează mult misiunii spirituale a Bisericii în lume, dăunează credincioşilor şi tuturor căutătorilor adevărului. Ele pot scandaliza prin caracterul lor fariseic negativ, ajungând până la un mesianism national foarte lumesc, în loc să proclame „nebunia" Crucii (*I Corinteni* l, 21 – 23). Ierarhiile acestor Biserici sunt păscute de riscul de a repeta păcatele fariseilor şi cărturarilor (*Matei* 23, 23 – 33), dar greşelile lor ar fi încă şi mai mari, deoarece aceste ierarhii au primit Evanghelia lui Iisus Hristos şi vorbesc tocmai în numele Lui. După părerea mea, această problemă este cu atât mai gravă cu cât consider Ortodoxia (fără să neg importanta altor confesiuni) ca pe o cale foarte înaltă a plenitudinii spirituale în Hristos şi, prin aceasta, cred că responsabilitatea imensă a depozitarilor şi păzitorilor doctrinei şi liturghiei ortodoxe este aceea

de a-L mărturisi cu adevărat, prin credinţă şi fapte, *pe Hristos,* Fiul Iubirii (*I Ioan* 4, 16), adevărata Iubire dumnezeiască, venită să unească tainic cu Dumnezeu, în Duhul Adevărului, pe fiii lui Adam şi lumea întreagă. Sper şi mă rog ca păstorii Bisericilor ortodoxe să fie mai conştienţi de marea responsabilitate ce le-a fost încredinţată, ducând astfel un adevărat război în numele lui Dumnezeu: lupta de a-L comunica pe Hristos fiecărui credincios şi lumii întregi, lupta pentru pacea dinlăuntru şi pentru cea din afară, pentru fraternitate şi pentru dragoste în numele lui Hristos Iisus. Totuşi, ar trebui, poate, luate în considerare câteva schimbări în formularea anumitor rugăciuni, mai ales în referinţele la evrei, aşa cum au făcut deja catolicii la Conciliul Vatican II. Astfel, mărturia lor ar fi mai fidelă credinţei ortodoxe, iar misiunea lor în lume ar aduce mai multe roade. Nu mă îndoiesc că un astfel de proces i-ar aduce la Hristos şi la Biserica drept-măritoare pe mulţi oameni de pretutindeni care caută în mod sincer Adevărul, dar care încă nu văd imaginea lui Hristos în realitatea prezentă. Toate acestea au fost înţelese de mulţi creştini occidentali, care simt autenticitatea credinţei şi a vieţii spirituale în tradiţia vie a Bisericilor din Orient. Sunt numeroase semne că şi la Roma se manifestă mult interes fată de o veritabilă apropiere de Bisericile ortodoxe [aceste rânduri au fost scrise cu puţin înainte de istorica vizită la Bucureşti a Sanctităţii Sale Papa Ioan Paul II, din mai 1999], întâlnire ce poate îmbogăţi substanţial viaţa spirituală a creştinilor din lumea întreagă.

O astfel de apropiere între ortodocşi şi creştinii occidentali, catolici sau protestanţi, i-ar ajuta pe cei dintâi să evite izolarea şi îngustimea perspectivei lor strict naţionale, fără să-şi neglijeze misiunea la nivel local, propovăduind o viziune ortodoxă încă mai profundă şi mai universală, mai preocupată de dialogul interreligios şi duhovnicesc – şi, nu în ultimul rând, mai independentă şi mai emancipată de concepţia prea exclusivistă a Statului national („Daţi deci Cezarului cele ce sunt ale Cezarului şi lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu" – *Matei* 22, 21).

Cu siguranţă, drumul este încă lung. Şi catolicii au, la rândul lor, mult de făcut pentru a reduce teama ortodoxă fată de vechile ambiţii de dominaţie ale Catolicismului, fată de revendicarea romană de a se recunoaşte autoritatea absolută a succesorului lui Petru şi fată de mentalitatea teologică hiperrationalistă, dublată şi de o mentalitate instituţională hiperjuridică – mentalităţi atât de caracteristice

Creştinismului apusean şi care au pătruns, pe alocuri, şi în Bisericile ortodoxe. Dar, călăuziţi de credinţă, speranţa şi iubire, manifestând o conştiinţă ascuţită cu privire la profunzimea responsabilităţii şi misiunii credincioşilor creştini, făcând dovada curajului pe care l-a inspirat Hristos *(Ioan* 16, 33) şi lucrând în spiritul rugăciunii şi al harului, este posibil să fie învinsă slăbiciunea omenească şi să se dea marea luptă pentru Adevăr, luptă care se duce în primul rând împotriva slăbiciunilor noastre personale, pentru ca noi să putem trăi ca nişte credincioşi mai demni de numele de creştini. Fără îndoială, schimbarea trebuie să înceapă dinlăuntrul fiecărui creştin. Apropierea şi comuniunea între diferitele Biserici trebuie să-şi aibă obârşia în sufletul credinciosului. Acesta trebuie să fie ecumenic în sufletul său, dar să continue să trăiască conform căii sale, dacă pe aceasta o crede mai deplină. Acesta este chipul în care şi eu încerc să trăiesc Ortodoxia. Vreau s-o păstrez, nu sunt dispus să renunţ la Sfânta Liturghie răsăriteană şi nici la spiritul isihast. Ortodoxia este respiraţia sufletului meu. Şi tocmai pentru acest motiv îl voi proclama pe Hristos ca trăind cu adevărat în Ortodoxie, dar voi primi şi de la Bisericile Occidentului ceea ce este cu adevărat creştin şi ortodox în sensul larg al cuvântului, ceea ce *instituţia* Bisericii mele ar fi putut uita să trăiască sau să predice.

Să luăm drept pildă lectura contemplativă a Sfintei Scripturi. Pare că astăzi credincioşii din Occident, catolici şi protestanţi, sunt obişnuiţi să citească, să înveţe şi să contemple Biblia, într-un mod personal şi liber, mai mult decât ortodocşii. E un obicei pozitiv, care trebuie încurajat şi în rândurile creştinilor ortodocşi. Totuşi, trebuie spus că tendinţa spre o interpretare *exclusiv* personală a textului Sfintelor Scripturi poate fi primejdioasă, constituind una dintre cauzele formării diferitelor secte creştine. Dar dacă se face sub îndrumarea unui înţelept părinte duhovnicesc şi e în spiritul Tradiţiei, atunci lectura trează a Sfintei Scripturi poate să-l îmbogăţească mult pe credinciosul plin de râvnă. Tradiţia ne învaţă să nu fim sclavi ai *literei care ucide,* ci să o primim în *duhul care dă viaţa (II Corinteni* 3, 6). Acesta este unul dintre mesajele importante adresate sectelor de către Bisericile tradiţionale. Tradiţia învaţă drumul drept către cunoaşterea lui Hristos şi a Sfintelor Scripturi, căci în lumina ei credinciosul se poate apropia treptat, în comuniune cu alţi credincioşi, de cunoaşterea sensului profund al Cuvântului dumnezeiesc,

nerămânând prizonier al literei.

Înainte de a încheia, aş vrea să subliniez aici un punct extrem de important, pe care l-am pomenit deja în treacăt şi pe care am intenţia să-l dezvolt cu un alt prilej. Sunt convins că există cel puţin o asemănare între dezbinarea Bisericilor creştine şi dezbinarea dintre Israel şi Biserică. Cred că deplina comuniune între Biserici este legată de întâlnirea lor reînnoită cu Israel, poporul întrupării, rădăcina istorică a Bisericii, a Apostolilor şi a primilor creştini, a celor dintâi persecutaţi. Bisericile trebuie să recunoască faptul că poporul evreu, la rândul său, a fost persecutat de-a lungul istoriei de către anumite forte pretins „creştine", care au uzurpat numele lui Hristos şi au prigonit poporul Său, iar din această cauză foarte mulţi (creştini şi evrei) s-au îndepărtat de Hristosul lor evreu110. Atunci, creştinii vor proclama, în puterea Duhului, măreţia şi slava lui Hristos, ajutându-l pe Israel să-şi regăsească pacea cu adevăratul şi dumnezeiescul său Mesia, iar Israelul lui Hristos i-ar putea ajuta pe creştini să-şi regăsească deplina comuniune în Hristos Iisus, fiul evreicei Maria şi Fiul lui Dumnezeu, Tatăl nostru ceresc.

Vom putea, în felul acesta, să contemplăm unitatea Omului Desăvârşit: *Capul* său este Hristos; *Trupul* său este Biserica – Israel şi neamurile; *Mădularele* sale sunt fiecare creştin în parte.

Am încercat, în acest articol, să descopăr o picătură din oceanul de posibilităţi de îmbogăţire reciprocă, susţinut de harul dumnezeiesc, îmbogăţire care poate avea loc între diferitele Biserici şi Tradiţii, fără să se schimbe nici doctrinele lor, nici ceremoniile şi riturile, nici vocaţiile lor specifice, şi fără să fie slăbite convingerile lor de a fi receptacule binecuvântate ale Adevărului. Nu mă îndoiesc că o reflecţie profundă şi constantă, în rugăciune şi autentică iubire, va duce, în mod treptat, către o comuniune mai armonioasă între Biserici,

---

1 E bine să amintim cuvintele Sfintei Tereza Benedicta a Crucii, Edith Stein, care a fost asasinată, împreună cu alti evrei catolici, în lagărul de la Auschwitz, la 9 august 1942: "Cel care-l ofensează pe un evreu pentru că este evreu, acela ofensează însusi trupul lui Hristos".

spre slava adevăratului Dumnezeu; *unitatea în diversitate* – un singur Trup, mai multe mădulare; un singur Duh, mai multe daruri – va aduna şi va contopi duhovniceşte mădularele Trupului divin, al cărui Cap este Iisus Hristos. Acest Trup, trăitor aici şi acum, va face să sufle în lume un nou duh, Duhul lui Hristos, atrăgând şi ungând alte şi alte mădulare, ce încă nu şi-au recunoscut Capul. Noi, apostolii Capului, îi vom trata în spiritul păcii şi al fraternităţii, căci suntem cu toţi copiii lui Dumnezeu, creaţi după imaginea Fiului Său, şi vom veghea ca Duhul lui Hristos, Care locuieşte în noi, să lucreze tainic, prin puterea harului Său, şi în fraţii noştri, oricare ar fi aceştia.

Pentru a atinge un asemenea înalt tel, toţi cei implicaţi în diferitele Biserici trebuie să-şi reasume vocaţia persecutatului, a celui ce luptă pentru Adevăr *(Matei* 5, 3 – 11) sub semnul Sfintei Cruci; spre a primi din nou duhul smereniei şi al curăţiei, care-i caracteriza pe primii creştini, este necesar să avem un spirit elevat, mai puţin materialist, mai puţin violent şi mai puţin exclusivist. E nevoie de mai mult respect pentru mediul înconjurător, pentru natură, pentru creaţie în genere, de mai multă simplicitate şi nobleţe naturală, de mai puţin lux şi de mai multă milostenie fată de sărmanii acestei lumi. Numai aşa vom putea da cu adevărat fiecărui suflet hrana cea veşnică: Domnul nostru Iisus Hristos. *Amin.*

(Versiunea românească aparţine autorului)

O MĂRTURIE ANONIMĂ

ORTODOXIA ÎN **ARIZONA**

(Pioasă relatare monahicească despre sfinţirea unei biserici ortodoxe într-o mănăstire din inima Americii)

„Una am cerut de la Domnul, pe aceasta o voi căuta: să locuiesc în casa Domnului în toate zilele vieţii mele, ca să văd frumuseţea Domnului şi să cercetez locaşul lui"*. (Psalmul 26, 7 – 8)*

Într-adevăr, această „Casă a Domnului" a primit un sens nou şi puternic pentru noi. Iar târnosirea bisericii mănăstirii noastre se vede limpede că este încoronarea tuturor strădaniilor noastre din ultimii ani şi punctul culminant al harului venit din mâna Domnului.

Preasfinţitul Episcop Jovan ne spunea săptămâna trecută că, venind spre mănăstirea noastră şi gândindu-se la comunitatea noastră

de surori şi maici, ne-a asemănat, în mintea Preasfinţiei Sale, cu israeliţii Vechiului Testament, călătorind 40 de ani prin nesfârşitul pustiu pentru a ajunge în Ţara Făgăduinţei. Şi eu însămi, gândind la acest lucru, găsesc asemănarea ca pe o încurajare. Interesant este faptul că Preasfinţia Sa nu este primul care face această analogie cu viaţa noastră, îmi arunc privirea înapoi cu un an şi jumătate: din întunericul acelor vremi adânc tulburate, lumina nădejdii a străbătut spre noi atunci când, pe neaşteptate şi în scurt timp, am fost acceptate sub omoforul Preasfinţiei Sale. Atunci am rămas mute şi fără cuvânt. Ni se părea prea mult ca să intrăm în har, prea mult har pentru a-l putea cuprinde, după o atât de lungă noapte! Într-adevăr, Dumnezeu „vindecă pe cei zdrobiţi cu inima şi leagă rănile lor" *(Psalmul 146, 3*).

Scurtă vreme după această întâlnire cu Episcopul Jovan, am început pregătirile pentru vizita sa la noi (în California). În ziua de prăznuire a Obţinei [celebră mănăstire din Rusia] Preasfinţia Sa şi Episcopul Irinej (un suflet atât de cald şi de minunat) au venit şi ne-au uns cu Sfântul Mir pe fiecare dintre maici şi surori, primindu-ne astfel în Biserica Ortodoxă canonică, confirmând-o în treaptă pe Maica Stareţă şi împărtăşindu-ne pe toate cu trupul şi sângele lui Hristos. Îmi amintesc cuvintele Preasfinţiei Sale, cât de mult a dorit ca toţi să ne împărtăşim împreună dintr-un potir şi cât de mare lucru este acesta pentru el! Şi ce as putea spune eu despre ce a însemnat aceasta pentru noi?! Episcopul Irinej a fost atât de mişcat încât, vorbind despre acest eveniment, l-a asemănat cu o „altă Cincizecime". Şi nu numai că ne-a spus nouă acest lucru, dar tot aşa l-a descris şi în faţa întregului Sinod al Episcopilor din Serbia.

În aceeaşi perioadă, Dumnezeu ne-a deschis o cale pentru a face ultimele pregătiri pentru procurarea noii proprietăţi (în Arizona), care este, prin ea însăşi, o carte a miracolelor. Surorile au lucrat fără răgaz la pregătirea mutării. Este evident că, indiferent de forţele care au lucrat la început pentru mutarea noastră, toate au făcut parte dintr-un plan mai mare spre un nou început pentru noi, o adevărată înviere, simbolizată prin „Tara Făgăduinţei". Şi as putea să adaug că, în cele mai stresante momente, ne-am agăţat atât de puternic de acest gând – ca de unica noastră şansa de viaţa – că „Dumnezeu, cu siguranţă are ceva mai bun pentru noi, aşa nevrednice cum suntem, încât, deşi El ceartă pe copiii Săi, nu ne va părăsi niciodată". Dar niciodată nu ne-am putut imagina cât de frumos ni se va revela în timp darul Său. Şi aşa cum

m-am străduit să vă spun, totul s-a petrecut pas cu pas… Iar pe măsură ce noi înaintam pas cu pas, tot aşa înainta şi înţelegerea de către noi a minunii darului divin.

Ajunul anului nou ne-a găsit în noua noastră proprietate, sub umbra măreţului munte Graham, care ne aminteşte de spusele Psalmistului: „Cu spatele te va umbri şi sub aripile lui îţi vei afla nădejdea". Tema cântărilor noastre a devenit *Psalmul 120:* „Ridică-voi ochii mei la munţi, de unde va veni ajutorul meu. Ajutorul meu de la Domnul, Cel ce a făcut cerul şi pământul" (vv. 2 – 3); şi când ne uitam la munte, ne aminteam de unde ne va veni ajutorul.

Prăznuirea Naşterii Domnului a sosit cu pace şi bucurie. Ne-am obişnuit cu iarna desertului, ne-am bucurat de prima zăpadă care a căzut în timpul liturghiei, când Preasfinţitul ne făcea prima vizită. El a mai petrecut cu noi şi primele trei zile ale Postului Pastelul – acelea au fost, cu adevărat, zile sfinte. Am postit cu toatele şi, la sfârşitul Ceasurilor, Vlădica ne-a vorbit despre cele duhovniceşti. Au fost nişte zile nepământeşti. Am continuat singure tot ciclul de rugăciuni ale Postului.

În Sâmbăta lui Lazăr, cununa bucuriilor noastre a mai primit un juvaier de preţ: Părintele Dorotheos, care a stat alături de comunitatea noastră la bine şi la greu, a fost hirotonit în preot. Sfinţirea a avut loc la Phoenix, ceea ce a fost o mare binecuvântare pentru noi; nemaifiind obligate să ne ocupăm de treburile casnice, am putut lua parte toate la slujbă. A fost o tainică şi nemaivăzută binecuvântare: am avut sentimentul că întreaga Biserică îl hirotonea. Slujba nu s-a ţinut deci în modesta noastră bisericuţa, ci în Catedrală, cu mai mulţi preoţi slujitori şi mulţi credincioşi sârbi din oraş. Pentru a mai adăuga ceva despre hirotonire, mi s-a părut că văd „cea mai sacră dintre jertfe" – şi aceste cuvinte nu exprimă măreţia slujbei nici pe departe, deşi le rostesc având ochii plini de lacrimi. Cele dintre noi care l-am cunoscut pe Părintele Dorotheos pe parcursul anilor înţelegem prea bine cât l-a costat pe el acceptarea preoţiei: era ca şi cum ar fi fost însuşi jertfit pe masa Sfântului Altar. Şi l-am văzut pe Vlădica apăsat de autoritatea slujbei lui şi de greaua răspundere a preoţiei. Vlădica trăieşte la un înalt nivel de morală creştină, încât ne simţim ruşinate de graba noastră în a ne găsi justificări pentru greşelile pe care le facem şi simţim asupra noastră puterea exemplului său de a ne îmbunătăţi mereu viaţa. De atâtea ori am auzit de pe buzele lui: „Biserica" vă cere

cutare şi cutare lucru, dar el o spune cu atâta pioşenie şi simt al datoriei, probate prin propria sa trăire. Cât priveşte pe Părintele Dorotheos, această trăire înaltă a ierarhului a aprins în el dorinţa de a se ridica la rându-i spre aceleaşi înălţimi.

Nu este fără însemnătate faptul că hirotonirea a avut loc în ziua Bunei Vestiri, care marca pentru noi un an de când începusem citirea „Psaltirii cu nedormire". Când am început citirea Psaltirii, zi şi noapte, a fost în nădejdea de a putea face din mănăstirea noastră un loc al rugăciunii. Tot atunci, ţinta noastră era să ajungem să avem liturghie zilnică şi mai aveam de aşteptat un an până ce Părintele Dorotheos urma să fie hirotonit.

În timpul săptămânii Patimilor, după hirotonire, am putut primi din mâna noului preot – Dorotheos – toate tainele şi odoarele: Sfânta împărtăşanie, Cina de Taină, Maslul, coborârea de pe cruce, Sfântul Aer, împodobit cu nenumărate flori roşii din desert şi Sfintele Paşti [pâinea specială de Paşti]. De Paşti a fost prima liturghie săvârşită de către Părintele Dorotheos şi prima liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur. Am avut mai mulţi oaspeţi – ruşi din Tucson, îmbrăcaţi în costume naţionale şi încărcaţi de daruri. Primul nostru Paste a avut loc într-o primăvară de desert, când până şi cactuşii erau gata să înflorească.

Săptămâna Luminată a fost ocupată cu pregătirea pentru târnosirea bisericii. Printre cântările pascale, mănăstirea a fost lustruită, florile plantate, biserica pregătită: am pus crucile pe turlă şi pe uşile împărăteşti. La îndemnurile Maicii Stareţe, ne-am pregătit şi templul inimilor noastre, ca să fie sfinţite odată cu biserica.

Poate că ar trebui să mă întorc puţin înapoi, pentru a-mi aminti cum a apărut gândul târnosirii bisericii. La scurtă vreme după ce am ajuns în Arizona, Maica Stareţă a adus vorba despre acest lucru. Deşi eu am susţinut foarte puternic ideea, nu am realizat atunci pe deplin sensul consacrării. Cu ocazia primei vizite a Episcopului, Maica Stareţă a adus vorba despre târnosire. Vlădica a întrebat: „De ce?". Şi Maica a răspuns: „Pentru că vrem să avem permanent un înger în altar". După mai multe discuţii, s-a ajuns la fixarea datei: Sâmbăta Luminată, dată care s-a dovedit a fi cât se poate potrivită.

Alegerea Sfintei Anastasia ca patroană a bisericii s-a petrecut oarecum deosebit. La început nu ne-am gândit la această Sfântă. Vlădica ne-a întrebat ce hram vrem să ne alegem şi noi i-am spus că încă nu ne-am hotărât. Firește, Sfântul Paisie Velicikovski putea fi o

alegere foarte probabilă, el fiind patronul mănăstirii, dar noi doream să avem şi o biserică dedicată Maicii Domnului. Maica Stareţă sugera şi posibilitatea unei capele dedicate Sfintei Anastasia, dar totul rămânea nedecis. La un moment dat, a venit vorba despre icoana Sfintei Anastasia pe care Jasminka, o femeie pioasă din California, se angajase s-o picteze şi s-o doneze mănăstirii. Problema era unde să punem icoana. Vlădica a spus: „Depinde de patronul căruia îi veţi dedica biserica". Atunci a devenit brusc foarte clar pentru Maica Stareţă şi pentru tot soborul că biserica trebuia dedicată Sfintei Anastasia. Interesant, numele ei înseamnă „înviere" [gr. *anastasis],* reflectând învierea pe care am trăit-o sub oblăduire episcopală în noua noastră casă, după suferinţa ultimilor doi ani, asemenea patimilor Mântuitorului pe cruce.

Sensul patronajului Sfintei Anastasia are mai multe substraturi legate de sfinţenia Episcopului nostru. Aş dori ca vorbele mele să poată descrie această persoană rară, care se dovedeşte a fi un adevărat ascet, un păstor desăvârşit, un paznic al sfinţeniei Bisericii şi un părinte iubitor. Dintru început, Preasfinţitul ne-a spus de mai multe ori: „Sprijiniţi-vă pe mine! Daţi-mi mie greutăţile voastre!". Şi simţeam în cuvintele lui puterea spirituală de a-şi asuma aceste greutăţi. Istoria vieţii lui este unică. Când era copil, era gata să moară, şi tatăl său a făcut o promisiune sinceră lui Dumnezeu, că dacă fiul său va fi salvat, îl va dedica Domnului. Dar această făgăduinţă a rămas ascunsă tuturor: numai tatăl şi mama o ştiau. La vârsta de zece ani, Jovan a vizitat mănăstirea din vecinătatea casei lor şi a simţit o mare dorinţă de a rămâne acolo. Tatăl, care se temea că fiul său ar putea fi influenţat de promisiunea lui, a încercat să-l oprească de la hotărârea aceea, fiind prea tânăr. Tatăl său era un om puternic, foarte pios şi drept, şi era fiu spiritual al Sfântului Nicolae Velimirovici. Când, în sfârşit, tatăl a acceptat ca fiul său să rămână în mănăstire, i-a spus că dacă vreodată fiul va întina cumva numele familiei sale, el va veni în persoană şi-l va pedepsi drastic. Acest cuvânt venea din puternicul său simt moral al onoarei şi din sfinţenia făgăduinţei făcute lui Dumnezeu, dar şi pentru a-l face pe fiu să înţeleagă responsabilitatea fată de curăţia vieţii monahale. După câţiva ani, Jovan a fost mutat într-o altă mănăstire, fără niciun fel de legătură cu comportamentul său. Tatăl a auzit despre această mutare şi, crezând că era legată de purtarea lui, nu l-a mai vizitat câţiva ani. Într-un târziu, mânat de dor, a venit la mănăstire: fiul

crescuse şi era de nerecunoscut. Ajuns pe patul de moarte, şi-a dorit să-l mai vadă o dată pe Jovan. El şi-a binecuvântat fiecare copil în parte, dar venindu-i rândul lui Jovan, tatăl i-a spus simplu: „Tu ai Biserica, să te înveţe ea”. L-a întrebat dacă este călugăr deplin (tuns). Numai după ce a auzit că tânărul avea schima îngerească, tatăl a putut muri în pace.

Apoi, Părintele Jovan a fost hirotonit preot. Deşi era în mănăstire de mulţi ani, era încă foarte tânăr. După 15 ani de vieţuire în Studenta, bătrânul Stareţ al locului s-a retras şi Părintele Jovan a fost rugat să preia stăreţia. Era cel mai tânăr călugăr din mănăstire! I-a fost foarte greu. Îşi aminteşte cum veneau credincioşii şi-i cereau să-i conducă la… Stareţ. El îi ducea la biroul stăreţiei, pe care, firește, îl găseau gol. Atunci le spunea: „Stareţul nu este aici”, ascunzându-le că el era acela.

Încă de la construirea mănăstirii Studenta, moaştele Sfintei Anastasia fuseseră îngropate acolo. Din pricina jafurilor repetate ale păgânilor, această îngropare se săvârşise în taină, astfel că, după 800 de ani, nimeni nu mai ştia exact locul.

Părintele Jovan privea adesea icoana Sfintei, zugrăvite în frescă pe unul dintre pereţii bisericii principale. Odată, pe când se ruga cu evlavie dinaintea Sfintei, i s-a revelat cu precizie locul unde se aflau moaştele ei. A primit binecuvântare să le dezgroape şi s-a constatat că erau autentice. Dumnezeu i le descoperise prin Harul Său.

După aceasta, Părintele a avut un accident grav, după care, datorită unei vătămări grave la coloană, a rămas imobilizat la pat, sub îngrijirea severă a unor medici.

Autorităţile comuniste ale ţării voiau ca moaştele să dispară. Atunci s-a întâmplat ceva straniu. Doi călugări, pe care Părintele îi cunoştea, au venit la el la spital şi l-au întrebat: „Vrei să te vindeci?”. Părintele s-a uitat cu mirare la ei şi i-a văzut albi ca hârtia la fată. „Ce vesti îmi aduceţi?”, i-a întrebat el, crezând că cineva din mănăstire murise. Ei i-au povestit cum amândoi, independent unul de celălalt, avuseseră acelaşi vis: Sfânta Anastasia li se arătase în somn şi le spusese că dacă Părintele Jovan vrea să fie sănătos, să iasă din spital şi să vină la mănăstire, pentru a-i proteja moaştele. Privindu-i, Părintele a înţeles că spuneau adevărul. Dar cum să plece, din moment ce era ţintuit la pat?!

Le-a cerut doctorilor să-l lase să plece; ei s-au spăimântat,

răspunzându-i că este imposibil, în cele din urmă, i-au dat o ambulantă şi a plecat la mănăstire. Exact înainte de a ajunge, o femeie, care voia să fure moaştele, reuşise să convingă pe câţiva călugări să i le dea ei, pentru a le ascunde. Când Părintele a intrat în mănăstire, ea avea deja moaştele în mâini. Părintele a cerut imediat monahilor care îi erau credincioşi să-i ia moaştele, şi să le pună într-un loc foarte sigur, sub cheie, iar cheia să-i fie adusă lui. Apoi s-a întors la spital, luând cheia cu el. La scurtă vreme după aceea, a putut părăsi spitalul şi s-a întors la mănăstire complet vindecat.

După 15 ani de stăreţie, a fost sfinţit Episcop şi numit Vicar al Patriarhului Pavle (socotit de asemenea, de către toţi credincioşii, un om sfânt). Când a fost nevoie să fie trimis un Episcop în America, Patriarhul Pavle l-a ales pe Preasfinţitul Jovan. A primit cu greu şi ne-a mărturisit că, după stabilirea sa în Statele Unite, a plâns mai mult decât a dormit. Dar când i s-a spus: „Biserica îţi cere…", a ştiut exact ce înseamnă asta. Faptul de a avea mănăstiri în dioceza sa îi este de mare ajutor. Astfel, Dumnezeu a ascultat, în egală măsură, şi rugăciunile Preasfinţiei Sale, şi pe ale noastre, împlinindu-le deopotrivă.

Vlădica Jovan ne-a ajutat, de la început, în toate felurile şi s-a îngrijit în mod special de târnosirea bisericii noastre. I-a vorbit despre sfinţire unui sârb din Phoenix, patronul unui atelier de monumente. Acesta, pe numele lui Rade, a fost mişcat până ia lacrimi şi s-a oferit să ne ajute. Vlădica l-a rugat să cioplească el Sfânta Masă, lucru pe care l-a făcut cu credinţa şi pioşenie. Avea în depozit un bloc de piatră franceză pe care îl ţinea pentru o ocazie specială şi a socotit că acum venise vremea să îl folosească. A sculptat din el o minunată Sfântă Masă, pe care a donat-o mănăstirii. A adus-o la noi în ajunul Floriilor, împreună cu Vlădica. Are aceeaşi nuanţă ca şi nisipul desertului nostru. Tabla mesei se sprijină pe un stâlp masiv, sculptat cu cercuri la bază. Vlădica ne-a spus că aceste cercuri de la baza stâlpului reprezintă logodna noastră, a trăitoarelor în mănăstire, cu Hristos şi ne-a cerut să nu acoperim Sfânta Masă până jos, ci să lăsăm să se vadă baza stâlpului şi inelele. În ziua premergătoare consacrării, Rade a mai adus o frumoasă cruce, sculptată din aceeaşi piatră, pe care a aşezat-o pe suprafaţa frontală a stâlpului.

Târnosirea unei biserici este o slujbă foarte elaborată. Pentru Episcop am cusut o îmbrăcăminte albă, pe care a purtat-o peste veşminte o parte din slujbă, pentru a-i proteja hainele arhiereşti.

Această îmbrăcăminte este, după purtarea ei, sfâşiata cu pietate, pentru ca Arhiereul să poată ieşi din ea. La sfârşitul ceremoniei, întregul veşmânt alb este sfâşiat în fâşii subţiri şi fiecare credincios primeşte o bucăţică din el. În prima parte a slujbei, tot pentru protecţia veşmintelor, preoţii poartă câte un sort alb în faţă. A trebuit să facem o altă masă de altar, provizorie, unde să punem Sfintele Daruri şi să înlocuim vechile sfeşnice de pe altar cu altele noi. Prin grija lui Dumnezeu, am primit la vreme, din România, o îmbrăcăminte foarte frumoasă pentru analog şi pentru alte lucruri folosite în biserică.

În biserică totul trebuia să fie în ordine. Am pregătit bureţi de mare pentru spălarea Sfintei Mese, şervete albe şi curate, agheasmă şi un mănunchi de busuioc pentru stropirea aceleiaşi Sfinte Mese. Întreaga atmosferă era plină de parfumul busuiocului. Mai erau 6 nuieluşe cu un capăt învelit cu vată şi cu panglici albe pentru ungerea Sfintei Mese şi a pereţilor bisericii cu Sfântul Mir, o tavă fierbinte pentru topirea târnoselii, care fusese pregătită din vreme cu tămâie, smirnă şi ceară de albine (de la stupii mănăstirii).

Era vineri când Vlădica a sosit la mănăstire. A fost primit de sobor la poarta de intrare şi condus în biserică, unde a intrat în altar, cercetând cu grijă ca totul să fie bine pregătit. Acesta era obiceiul Preasfinţiei Sale, să se pregătească pentru orice serviciu pe care îl făcea. Ne spunea odată că, deşi a oficiat peste o mie de botezuri, totuşi, înainte de fiecare botez, se pregăteşte de ca şi cum ar fi pentru prima oară…

A luat cutiuţă cu moaşte, aduse pentru a fi puse în Sfânta Masă, şi a aşezat-o pe un suport cu steluţe, acoperind-o cu acoperământul de catifea, frumos brodat de noi, pentru Sfântul Potir. Cu multă cucernicie, a luat apoi cutia şi a pus-o pe o măsuţă, în faţa icoanei Mântuitorului de la catapetesmă. Toate candelele şi lumânările din biserică au fost stinse, rămânând aprinsă numai o lumânare de pe masa cu Sfintele Moaşte. Apoi ne-a vorbit, explicându-ne sensul slujbei, spunând că Sfânta Masă va rămâne aici până la înfricoşata judecată a lui Hristos, chiar dacă, material, va fi mutată sau distrusă. A fost un gând care ne-a inspirat mult, fiindcă el corespundea cu ideea noastră de permanentă aici, la mănăstire. Cât am stat în California, niciodată nu am avut acest sentiment. Vlădica a subliniat cât de important era pentru noi să avem o părticică din moaştele Sfintei Anastasia şi ale Tarului martir Lazăr din Kosovo, puse în ceară. Aceşti sfinţi, ne-a spus el, vor fi mereu cu noi

ca o protecţie şi, de aceea, va trebui să păzim şi noi Sfânta Masă, cu multă grijă.

În seara de vineri am făcut priveghere în vederea zilei următoare, întregul văzduh era plin de rugăciune. Niciodată nu am simţit o uşurinţă de a ne ruga ca atunci. Toată lumea era scufundată în rugăciune. Poate că aceasta se datora prezentei Preasfinţitului, sau prezentei Sfinţilor ale căror moaşte erau cu noi. Pe la jumătatea slujbei, a sosit un autobuz plin cu cei ce ne cunoşteau, din California. Biserica s-a umplut. Am văzut-o pe Jasminka aducând icoana Sfintei Anastasia, pictată nu de ea, ci de cineva din Iugoslavia, şi dând-o Vlădicăi. Ştiam că va veni şi auzisem că icoana era foarte frumoasă. Era însă acoperită. Vlădica i-a spus Maicii Stareţe să o descopere şi să o arate. Apoi icoana a fost pusă pe analog: avea o atât de sfântă frumuseţe, încât cu greu îţi puteai desprinde privirea de ea! Vlădica a tămâiat-o plin de cucernicie.

După priveghere, am mers prin întuneric, pe drumul care ducea la clădirea principală a mănăstirii. Deasupra noastră sclipeau miliarde de stele, „lămpi de priveghere", cum le descrie Episcopul Nicolae. Când am intrat în curticica luminată, parcă ne aflam în altă lume. Mesele erau frumos acoperite, candelele şi lumânările dădeau o lumină nefirească. După cină, Vlădica a mai stat cu noi în semiîntuneric şi ne-a vorbit. Ne-a asemănat cu copiii lui Israel. Cuvintele îi erau pline de putere. Ne-a spus că poate noi nu vedem roadele vieţii noastre monahale, dar ele există şi, cu timpul, vor străluci. Ne-a vorbit despre semnificaţia afierosirii bisericii Sfintei Anastasia. Aceasta era prima biserică dedicată ei, iar ea a fost cea dintâi femeie sârbă tunsă în monahism. Ne-a mai spus despre o discuţie telefonică avută chiar înainte de a veni la mănăstire. Vorbise cu Părintele Iulian, Stareţul de la Studenta, unde se găsesc moaştele Sfintei Anastasia. Părintele Iulian era pe patul morţii, iar când Vlădica i-a spus că urma să închine biserica acestei Sfinte, Părintele Iulian a început să plângă.

Eram fericite că tocmai Vlădica Jovan venise să consacre Biserica, Preasfinţia Sa, căruia Dumnezeu îi dăduse în grijă moaştele Sfintei Anastasia! De-a lungul anilor, Maica Stareţă călătorise de patru ori în Serbia, împreună cu alte surori, şi se închinaseră moaştelor Sfintei. Fără îndoială, Sfânta ne-a călăuzit să intrăm sub omoforul Episcopului Jovan, ştiind că, această biserică va fi a ei. La sfârşitul discuţiei, Vlădica i-a dăruit Maicii Stareţe o cruce pectorală de aur.

Sâmbătă dimineaţa, surorile alergau în toate părţile pentru a

face ultimele aranjamente. Ne aşteptam la vreo 200 de persoane. Mesele erau întinse afară, acoperite cu fete de masă, iar mâncarea era gata. Peste tot atârnau ghirlande de flori.

Preasfinţitul a intrat în biserică întâmpinat de cântarea noastră: „Îngerul a strigat". Şi-a pus degrabă veşmintele. Preoţii citeau în altar psalmii specifici pentru slujba de târnosire. La un moment dat, toţi slujitorii au ieşit din altar, urmându-l pe Preasfinţitul, care purta pe cap moaştele. S-a format o procesiune cu cruci şi steaguri: maicile, corul, Maica Stareţă, Episcopul cu clerul şi toţi credincioşii. Am ocolit biserica de trei ori, cu anumite opriri, în timp ce corul cânta aceeaşi cântare de la hirotonire: „Sfinţilor Mucenici, care bine v-aţi nevoit şi v-aţi încununat, rugaţi-vă Domnului să se miluiască sufletele noastre… Slavă Ţie, Hristoase Dumnezeule, lauda Apostolilor şi bucuria Mucenicilor, a cărora propovăduire este Treimea cea de-o-Fiintă".

După ultima ocolire, Episcopul s-a oprit în faţa uşii închise a bisericii, lovind cu un ciocan în ea şi strigând, pe un glas anume: „Cine este împăratul Slavei?". Din interior au răspuns câteva surori care rămăseseră înăuntru pentru acest ceremonial: „Domnul puterilor, Acesta este împăratul Slavei". Atunci uşa s-a deschis şi am intrat înăuntru. Preasfinţitul s-a dus în altar, şi-a pus peste veşmintele arhiereşti acel veşmânt alb protector cusut de noi, iar preoţii şi-au pus sorturile. A început spălarea Sfintei Mese, peste care s-a turnat agheasmă din belşug. Preoţii spălau Masa cu bureţii. Toate mişcările lor erau iuţi, în special ale Episcopului, şi cu mare concentrare. Sfânta Masă a fost apoi rapid uscată cu şervete curate, s-a turnat peste ea apă de trandafiri, la cele patru colţuri au fost lipite cu ceară icoanele celor patru evanghelişti imprimate pe satin şi, în timp ce preoţii cântau troparul fiecăruia, Sfintele Moaşte au fost introduse într-o scobitură, în centrul Sfintei Mese, şi acoperite cu un capac exact cât scobitura. S-a îmbrăcat Sfânta Masă în cămaşa ei de in apoi s-a pus fata de masă brodată şi toate obiectele sacre care trebuie să stea pe ea: chivotul în care se păstrează Sfânta împărtăşanie pentru bolnavi, sfeşnicele, Evanghelia, Crucea, cutiuţă cu Sfântul şi Marele Mir… Proscomidiarul a fost şi el consacrat. Episcopul a luat o vergea lungă de şase picioare, a înmuiat-o în Sfântul Mir şi a uns cu ea Sfânta Masă şi cei patru pereţi ai bisericii, apoi a stropit cu agheasmă catapeteasma cu icoane. La început, el ne-a explicat că, odată cu biserica, toate obiectele din ea trebuie să fie sfinţite. Chiar şi lumina care, până acum, era dată numai

de lumânarea de pe locul cu Sfintele Moaşte, a fost adusă din altar, candelabrele au fost aprinse, precum şi toate lumânările, în clipa în care a început Sfânta Liturghie, toate păreau şi chiar deveniseră noi. În timpul slujbei, bisericuţa noastră era înţesată de lume. La sfârşitul Sfintei Liturghii am ieşit în curte, pentru masa de obşte. De data aceasta, Maica Stareţă şi surorile slujeau la masă. Un grup de maici şi surori cântau cântări religioase, între care şi o cântare dedicată Sfântului Sava, care a mers la inima Preasfinţitului. Vlădica a mulţumit tuturor şi i-a dat lui Rade o gramată de mulţumire pentru Sfânta Masă dăruită bisericii. Atmosfera era pasnică şi plăcută, fiecare era mulţumit şi fericit.

Ben, fostul proprietar al fermei, a participat, cu soţia sa, la slujbă, iar după aceea a rămas cu noi toată după-amiaza. Multă lume s-a dus la el şi i-a mulţumit pentru terenul pe care l-a vândut spre a se ridica acolo o mănăstire.

Seara am avut priveghere de obşte pentru Duminica Tomei, iar după cină ne-am adunat în sala cea mare, spre a folosi posibilitatea de a-i pune întrebări Preasfinţitului Jovan. Această întâlnire cu Episcopul ne-a amintit de adunările Bisericii de la începuturile ei.

Zorii Duminicii şi-au adus binecuvântarea lor: muntele era de un alb strălucitor, acoperit de zăpadă nouă. Părintele Hilarion a fost hirotonit diacon. Vlădica s-a ostenit să citească o parte din hirotonire în limba engleză. Sufletele noastre erau pline de bucurie şi ochii plini de lacrimi când ne-am luat rămas bun de la Preasfinţia Sa.

Viaţa şi-a reluat cursul, cu toate grijile ei, dar pentru noi această sfinţire a bisericii a însemnat sfârşitul unui lung drum de nesiguranţă şi un nou început duhovnicesc, o reînviere, o centrare a trăirii noastre pe Biserică şi în jurul Sfintei Mese, unde cerul coboară pe pământ.

„Ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte mi-a dat mie? Paharul mântuirii voi lua şi numele Domnului voi chema… Făgăduinţele mele le voi plini Domnului, înaintea a tot poporul Lui, în curţile casei Domnului, în mijlocul tău, Ierusalime” **(Psalmul 115*, 3 – 4 şi 9 – 10*).**

(în româneşte de Pr. Gheorghe Calciu)

CAZUL SERAPHIM ROSE

„E mult mai târziu decât îţi închipui, frate!
Grăbeşte-te să săvârşeşti lucrarea Domnului!”
(Părintele Seraphim)

La 13 august 1934, la San Diego, în California, într-o familie tipică de americani protestanţi, vedea lumina zilei Eugene Dennis Rose, viitorul Părinte Seraphim.

Copilul a vădit de timpuriu anumite înclinaţii spre matematică şi ştiinţe în general; micul „geniu", cum îl decretaseră cei apropiaţi, nu va face însă carieră ştiinţifică, ci se va simţi chemat, încă de pe băncile colegiului (Pomona, California), spre o cunoaştere mai înaltă, opusă materialismului şi pozitivismului din jurul său. Nici mediul religios în care fusese crescut, cu moralismul lui formal şi cu individualismul lui desacralizat, nu-i poate satisface setea spirituală.

Studiază o vreme filosofia occidentală, dar descoperă în ea o nouă cale înfundată. Mult mai esenţială se dovedeşte întâlnirea cu vechea înţelepciune a Orientului, învaţă atât chineza veche, cât şi chineza modernă; licenţiat în limbi orientale, îşi continuă pregătirea la Academia de Studii Asiatice din San Francisco, în acest mediu academic îl cunoaşte pe filosoful taoist Gi-ming Shien, cu care face muncă de cercetare şi traducere pe vechi texte chinezeşti *(Tao Te King)*. Obţine titlul de master la Berkeley – California şi pare destinat unei strălucite cariere de orientalist.

Între timp, o influenţă puternică exercită asupra sa şi opera lui René Guénon, de la care retine mai ales, dincolo de ideea unităţii polimorfice a Tradiţiei, valoarea aderării la forma ortodoxă a unei religii, oricare ar fi acea religie. Astfel ajunge să-şi pună problema Ortodoxiei creştine (pe care, în mod destul de curios, Guénon însuşi mai degrabă o ignorase) şi trăieşte revelaţia unică a miracolului răsăritean. Să-i ascultăm însă propria mărturisire:

„De ani întregi, pe cale livrescă, eram încântat să mă consider „deasupra tradiţiilor" şi, în acelaşi timp, oarecum credincios fiecăreia dintre ele…

Păşind prima oară într-o biserică ortodoxă (una rusească, de la San Francisco), nu-mi pusesem în gând decât să iau pulsul unei *alte* «tradiţii», amintindu-mi că Guénon (sau unul dintre discipolii acestuia) indicase Ortodoxia ca pe forma cea mai autentică a religiei creştine.

Mi s-a întâmplat însă acolo ceva ce nu mai trăisem niciodată, deşi văzusem multe temple orientale, mai ales buddhiste: inima mi-a spus dintr-odată că eram «acasă», că zbuciumul căutărilor mele luase sfârşit!

Îmi scăpau în mare parte semnificaţiile ritualului, iar slujba –

într-o limbă ce-mi era complet străină – mi se păru nu doar obscură, ci de-a dreptul ciudată. Cu toate acestea, am început să iau parte la slujbele ortodoxe din ce în ce mai des, străduindu-mă să învăţ, încetul cu încetul, câte ceva din limbă şi obiceiuri. Trăiam fascinaţia Ortodoxiei creştine, dar încă eram tributar principiilor mele guenoniste, ce susţineau autenticitatea tuturor tradiţiilor spirituale.

Totuşi, în urma contactului direct cu Ortodoxia şi cu creştinii drept-credincioşi, în conştiinţa mea s-a lămurit ideea că Adevărul, pe care-l căutasem cu atât de îndelungată fervoare, era mai mult decât un concept abstract, de ordin mental; îl simţeam tot mai mult ca pe ceva *personal* – ba chiar ca pe o *Persoană* – ce se adresa direct inimii mele, provocându-mă la iubire. Aşa L-am întâlnit pe Hristos".

Eugene Dennis Rose a fost primit în Biserica Ortodoxă în luna februarie a anului 1962, când încă nu împlinise 28 de ani. Va mărturisi mai târziu că, la prima împărtăşanie, Sfintele Taine i-au lăsat în gură o dulceaţă dumnezeiască, pe care a simţit-o vreme de o săptămână.

La San Francisco se ostenea pe atunci, întru mare strălucire duhovnicească, Arhiepiscopul Ioan Maximovici, unul dintre cei mai sfinţi oameni ai secolului XX, ascet „nebun întru Hristos" şi ierarh făcător de minuni, mare ocrotitor al orfanilor şi al necăjiţilor, căruia i se dusese vestea în lumea întreagă. Tânărul convertit se bucură de darul lui Dumnezeu de a-l avea călăuză în „buna mireasmă" a Ortodoxiei pe acest om îngeresc, care s-a mutat la cele veşnice în 1966.

Ajuns la cunoştinţa Adevărului, Eugene Dennis Rose şi-a pus întreaga viaţă în slujba propovăduirii lui, într-o lume păscută de dezduhovnicire şi haos, pe care a certat-o şi a pilduit-o ca un adevărat proroc.

Legând prietenie cu un tânăr rus, Gleb Podmosenski, întemeiară împreună o frăţie misionară pusă sub oblăduirea celui dintâi sfânt ortodox al lumii americane, Herman din Alaska. Deschiseră librărie la San Francisco şi scoaseră – cu mijloace puţine şi cu osteneală multă – revista *The Orthodox Word* („Cuvântul Ortodox").

Trei ani după moartea Arhiepiscopului Ioan, cei doi se retraseră într-un loc pustiu şi izolat din zona muntoasă a Californiei, Noble Ridge, unde trăiră în aspră sihăstrie, refăcând experienţa anahoreţilor de odinioară. După un an fură tunşi în monahism: Eugene sub numele Sfântului Serafim din Sarov, iar Gleb sub cel al Sfântului Herman din Alaska.

Monahul Seraphim îşi construi de unul singur o chilie în inima pădurii, cufundându-se în rugăciune şi în studiul Sfinţilor Părinţi. Ajunsese un desăvârşit practician al rugăciunii inimii şi sunt mărturii că în mai multe rânduri intrase în legătură cu lumea de dincolo (şi îndeosebi cu părintele său duhovnicesc, răposatul Ioan, cel numărat cu sfinţii).

Deşi, asemenea Sfântului Serafim din Sarov, se simţea adânc legat de frumuseţile Firii şi de toate vietăţile lui Dumnezeu, bucurându-se de fiecare zi petrecută în sihăstria de la Noble Ridge, pe care o primea ca pe o binecuvântare, a avut mereu sentimentul că nu-i decât un simplu pelerin prin lumea aceasta, pregătindu-se în tot ceasul pentru viaţa de apoi.

De acolo, din munte, Seraphim Rose făcu să se reverse în lume un adevărat torent de publicaţii (cei doi duseseră cu ei, încă de la începuturile pustniciei lor, maşinile tipografice): a scris, a tălmăcit, a cules, a multiplicat, a tipărit şi a răspândit prin cei binevoitori reviste şi mai ales cărţi a căror însemnătate şi actualitate apar tot mai pregnante în conştiinţa posterităţii: o operă teologică şi mistică de o înaltă ţinută intelectuală, dar şi de o mare forţă mărturisitoare, deschizând zările de lumină ale Tradiţiei creştine şi ortodoxe rătăcitei şi sfâşiatei modernităţi, fără a-i ignora problematica şi provocările, în vorbirea şi în scrisul lui Seraphim Rose se întâlneau religia şi cultura, spiritul şi ştiinţă, într-o mare sinteză apologetică, de limpezimi şi avânturi hrisostomice.

Neîngăduindu-şi nicio clipă de răgaz, îl mistuia dorinţa de a pune Adevărul, de la rădăcinile şi în toată plenitudinea lui, la îndemâna omului contemporan – „până mai este vreme”, înfiorat de presimţiri apocaliptice, obişnuia să spună: „E mult mai târziu decât îţi închipui, frate! De aceea, grăbeşte-te să săvârşeşti lucrarea Domnului!”

A fost hirotonit preot în anul 1977. Deşi iubea pustnicia şi avea o fire mai degrabă retrasă, înclinată spre meditaţie şi reculegere rugătoare, şi-a petrecut ultimii cinci ani ai vieţii într-o susţinută şi chiar istovitoare activitate pastorală, după pilda mereu vie a fericitului părinte Ioan Maximovici.

Le era nespus de drag tuturor fiilor săi duhovniceşti, datorită înţelepciunii sale pline de smerenie şi marii sale puteri de înţelegere a suferinţei omeneşti. Mulţi au fost de-a dreptul uimiţi să vadă că un om atât de furibund şi de necruţător atunci când era vorba să scrie despre

pricinile pierzaniei omului de azi, putea fi în acelaşi timp atât de cald şi de apropiat ori de câte ori se întâmpla să aibă de-a face cu bietele victime ale acestei lumi, oricât de decăzute ar fi fost ele.

O boală pe cât de neaşteptată, pe atât de fulgerătoatre puse capăt vieţii Părintelui Seraphim, în ziua de 2 septembrie 1982. Nu împlinise decât 48 de ani şi arăta să fie un om în deplinătatea puterilor sale. Întins în sicriu, sub bolţile bisericii modeste a mănăstirii [St. Herman of Alaska Brotherhood, Platina/California], fata lui iradia un fel de linişte nepământească, mărturisind despre pacea pe care-o aflase la bunul Dumnezeu. Atâta strălucire era pe chipul acela – ca de aur curat – încât fiii săi duhovniceşti abia de putură fi desprinşi de lângă sicriu. Taina morţii şi a vieţii de dincolo, la care care meditase adânc şi despre care scrisese de-a lungul vieţii lui pământeşti, nu mai avea de-acum, pentru el, niciun ascunziş111. Puţin după ce a fost pus

---

1 în încheierea lucrării sale *The Soul qfter Death* (1980) scrisese: "Există viaţă după moarte, sau nu? În fond şi la urma urmelor, toate acestea sunt de primit doar prin credinţă. Dar şi faptul că nu mai este viaţă după moarte tot prin credinţă îl primim. Pentru a fi siguri, ar trebui să meargă cineva acolo. Şi câtă vreme noi înşine nu am fost acolo, unii au o credinţă prin care se bucură şi întru care săvârşesc fapte bune, pe când alţii, aidoma demonilor, cred şi se cutremură [*Iacov* 2, 19]. Necredincioşii tremură cu toţii în faţa morţii şi, indiferent câte leacuri ar putea exista, sau indiferent cât de mult s-ar putea prelungi viaţa pământească, de moarte tot nu putem scăpa. Singura izbăvire de moarte o avem prin Domnul nostru Iisus Hristos" (Seraphim Rose, *Sufletul după moarte. Experienţele "post mortem" contemporane, in lumina învăţăturii ortodoxe cu privire la viaţa de apoi*, traducere din limba engleză de

în mormânt, fiii lui duhovniceşti prinseră să dea mărturie despre multe lucruri minunate săvârşite cu ajutorul părintelui lor, chiar din lumea de dincolo.

În cei peste zece ani de la moartea sa [în septembrie 2002, se împlinesc chiar douăzeci], scrierile Părintelui Seraphim Rose au cunoscut o mare răspândire şi au avut un viu ecou în toată lumea creştină [celor publicate în timpul vieţii adăugându-li-se numeroase pagini postume]. Traduse destul de repede în mai multe limbi, ele au preschimbat nenumărate vieţi şi destine, aducându-le pe făgaşul adevărului dumnezeiesc, în Uniunea Sovietică, chiar şi pe vremea când comunismul agonic mai interzicea încă difuzarea literaturii religioase, unele dintre scrierile sale de referinţă – precum *Ortodoxia şi religia viitorului*[2] [12], sau *Sufletul după moarte*[3] [13], sau *descoperirea lui Dumnezeu în inima omului*[4] [14] – circulau pe ascuns, în copii

---

Constantin Jinga, Editura Anastasia, Bucureşti, 1996, p. 228). *[Nota ed.]*

2 *Orthodoxy and the Religion of the Future* (1979); traducere românească: Ieromonah Serafim Rose, *Ortodoxia si religia viitorului*, traducere din limba engleză de Mihaela Grosu, FEP – Tipografia Centrală, Cartea Moldovei, Chisinău, 1995. *[Nota ed.]*

3 Vezi mai sus, prima notă a capitolului de fată. Altă editie românească (sub orice critică) apăruse în 1994 la Editura Episcopiei Romanului si Husilor (traducere de prof. Gratia Lungu, editie îngrijită de protos. Teodosie Paraschiv). *[Nota ed.]*

4 *God's Revelation to the Human Heart* (1987); traducere românească: Serafim Rose, *Descoperirea lui Dumnezeu în inima omului*, traducere editorială,

dactilografiate, ajungând sub ochii a sute de mii (şi poate chiar a milioane) de oameni.

Odată cu încetarea prigoanei antireligioase [1988 – 89], atât în Rusia, cât şi în alte ţări din fostul lagăr comunist, cărţile, broşurile şi articolele sale au fost publicate în tiraje de masă, iar astăzi, la Moscova cel puţin, se vând până şi-n staţiile de metrou. Creştinii ortodocşi americani, când se întâmplă să meargă în centre ortodoxe din Rusia sau Ucraina, sunt de obicei întrebaţi, înainte de orice altceva: „Îl cunoaşteţi pe Părintele Seraphim Rose?". Prin opera sa, el este o prezentă mereu vie, din California până-n Caucaz.

Este adevărată lucrare dumnezeiască faptul că ruşii zilelor noastre văd în acest american din sudul Californiei pe unul dintre restauratorii de seamă ai principiilor tradiţionale în patria lor răvăşită de materialismul şi ateismul celor 70 de ani de regim comunist, Părintele Seraphim Rose aducându-le, prin duhul scrierilor sale, o rază de speranţa într-un viitor încă atât de tulbure. Şi ar fi poate vremea ca şi pentru fraţii săi americani – care sunt ameninţaţi de incertitudini şi primejdii încă şi mai mari – mesajul lui să se facă mai mult auzit şi să-i trezească sufleteşte la veşnicul Adevăr pe care el l-a trăit plenar, mărturisindu-l până la moarte – şi chiar dincolo de ea.

Fie ca sămânţa învăţăturii sale să dea rod înmiit, iar rugăciunile sale să unească într-un duh Orientul şi Occidentul celui de-al treilea mileniu creştin.

Părintele Damaschin Monahul
(în româneşte de Pr. Gheorghe Calciu)

CAZUL KALLISTOS WARE

Asociatia Filantropică Medicală "Christiana", Bucuresti, 1996. *Cf.* si Seraphim Rose, *Nihilismul sau Rădăcinile revolutiei moderne. Revelatia lui Dumnezeu în inima omului*, traducere de Irina Dogaru, Editura Anastasia, col. "Impasuri si semne", Bucuresti, 1997. *[Nota ed.]*

„Iubirea este atât ceva ce avem deja şi izbucneşte spontan în inimile noastre, cât şi ceva ce trebuie să învăţăm... Iubirea este atât punctul de plecare, cât şi cel de sosire".

(Preasfinţitul Kallistos)

„În Biserica slavei Tale stând, în cer a sta ni se pare", cântă Biserica Ortodoxă într-un tropar. Preasfinţitul Kallistos Ware, pe atunci Timothy, avea şaptesprezece ani când s-a întâlnit pentru prima oară cu Ortodoxia. O amintire încă vie şi strălucitoare: „Era într-o sâmbătă după-amiază", ne povesteşte Preasfinţia Sa. „Treceam pe una dintre străzile Londrei când, deodată, am văzut o biserică pe care n-o cunoşteam, împins de curiozitate, am intrat. Prima impresie a fost aceea de gol. Nu vedeam nimic – nici pupitru, nici scaune, nici bănci. Doar o imensă pardoseală lustruită. Era foarte întunecos. Apoi, obişnuindu-mi-se ochii cu întunericul, am observat că biserica nu era cu desăvârşire goală, în picioare, de-a lungul pereţilor, erau nişte oameni. Erau şi icoane luminate de candele, iar undeva cânta un cor. Sentimentul de gol de la început s-a transformat în opusul său şi m-a copleşit impresia unei extraordinare plenitudini. Prin icoane şi mâna aceea de credincioşi am perceput, tainic, Biserica nevăzută. Mă simţeam parcă sorbit în sus, înălţat într-o lucrare mult mai mare decât mine. Da, mi-era dat să văd cerul pe pământ!"

Fără să ştie, Kallistos Ware retrăia experienţa trimişilor prinţului Vladimir la Constantinopol, într-o zi a anului de gratie 988. „Când, mult după aceea, am citit relatarea lor", adaugă părintele, „ardea inima în mine. Dar atunci, născut fiind în 1934 din părinţi anglicani practicanţi, nu ştiam mai nimic despre Ortodoxie. Nu înţelegeam limba slavonă. Structura şi sensul slujbei la care nimerisem, privegherea de sâmbătă seară, îmi erau total necunoscute, fiind o slujbă care se oficia pe vremea aceea, la Londra, numai în Biserica rusă. Şi nu avea nimic fastuos: corul era mediocru, credincioşii puţini, icoanele caracteristice stilului decadent al secolului al XIX-lea, locul – o întunecoasă şi foarte mare clădire gotică, pe care Biserica anglicană o împrumutase ruşilor. Nu, ceea ce m-a atras atunci n-a fost splendoarea exterioară, a fost ceva lăuntric: evlavia credincioşilor, sentimentul tainic şi foarte puternic de comuniune cu sfinţii. Din acest moment, înainte chiar de a fi citit ceva despre Biserica Ortodoxă,

despre doctrina şi cultul ei, am ştiut că-i aparţin, că vreau să devin ortodox115. Astăzi sunt fericit că n-am descoperit Ortodoxia prin lecturi sau întâlniri, ci prin Liturghie. Cred că e drumul cel mai bun".

Dar, cu toată convingerea sa intimă, Kallistos Ware a mai aşteptat încă şase ani până la convertirea formală, în timp ce studia la Oxford (patru ani limbi clasice şi doi teologie), l-a întâlnit pe preotul ortodox local, părintele Vasili Krivosein, mai târziu arhiepiscop în Belgia şi autor al unei valoroase cărţi despre Sfântul Simeon Noul Teolog (949 – 1022). Devine membru al foarte activei Asociaţii anglicano-ortodoxe „Sfinţii Alban şi Serghie", unde cunoaşte conferenţiari străluciţi precum Nikolai Zernov şi părintele Lev Gillet, cunoscut mai bine cu numele său de scriitor: „Un monah al Bisericii de Răsărit" 216, învaţă astfel, puţin câte puţin, să cunoască mai bine Ortodoxia. Este atras în mod special de patru elemente, în primul rând, de *puterea Tradiţiei,* de continuitatea vie a Bisericii din Răsărit cu Biserica Apostolilor, a Martirilor şi a Părinţilor, departe de rupturile şi diviziunile care au afectat creştinismul occidental începând încă din Evul Mediu. Al doilea, *Liturghia* şi simţul profund al comuniunii cu sfinţii, al unităţii Bisericii pământeşti cu Biserica cerească. Al treilea, *Rugăciunea lui Iisus,* chemarea Numelui şi lucrarea lăuntrică a Duhului Sfânt, aşa cum s-a făcut arătată, bunăoară, în figura Sfântului Serafim din Sarov (1759 – 1833), care i-a mers imediat la inimă. Şi, în sfârşit, *experienţa martiriului:* a grecilor sub otomani (despre care a scris o carte317) şi a ruşilor sub regimul comunist.

La capătul acestei prime perioade de iniţiere şi maturizare, Kallistos Ware este primit în Biserica Ortodoxă, în 1958. Avea 23 de ani. Deşi, prin sensibilitatea sa, se simţea apropiat de spiritualitatea rusă, a intrat în arhidioceza greacă de sub jurisdicţia Patriarhiei

---

1 *Dans la Lumiere du Christ*, 1980, p. 426.
2 Cf. *Jl'sus – simples regards sur le Sauveur*, Chevetogne, 1962, p. 199, şi *La Priere de Jesus*, Chevetogne, 1963, p. 119.
3 *Eustratios Argenti. A Study of the Greek Church under Turkish Rule*, Oxford (Clarendon Press), 1964, p. 196.

Ecumenice de la Constantinopol. „Biserica rusă din diaspora mă atrăgea", explică Preasfinţia Sa, „dar eram conştient de precaritatea situaţiei sale canonice. Pe de altă parte, cunoscând greaca veche, îmi era uşor să înţeleg Liturghia bizantină. Şi credeam că viitorul Ortodoxiei în Occident era mai degrabă în Patriarhia Ecumenică. Dar aceasta nu înseamnă că sunt sectar sau fanatic. Nu voi condamna pe nimeni dacă alege mai degrabă o jurisdicţie decât alta. Cred că occidentalii care se convertesc trebuie să se ducă acolo unde se simt acasă". Ironia sortii, episcopul său grec nu se socoteşte vrednic să se ocupe personal de un occidental şi-l trimite la un preot al Bisericii ruse din diaspora, părintele George Sermetiev (+ 1971), care-i devine duhovnic.

Urmează apoi, din 1958 până în 1965, o destul de lungă perioadă de călătorii şi studii pe care le face într-un fel ca autodidact. Dorind să cunoască centrele duhovniceşti ale Ortodoxiei, să cerceteze manuscrise şi să adune materiale pentru teza sa de doctorat despre istoria monahismului şi Sfântul Marcu Monahul418, se duce la Muntele Athos, la Ierusalim şi în Insula Patmos. În acelaşi timp, la iniţiativa marelui editor englez Penguin, scrie şi prima sa carte, o prezentare sintetică – şi istorică, şi teologică – a Tradiţiei Răsăritului creştin: *Ortodoxia – Biserica celor şapte Sinoade.* Publicată iniţial în 1963, tradusă şi editată în franceză în 1968, cartea sa devine repede un titlu „clasic" al literaturii ortodoxe. Epuizată demult, a trebuit să fie reeditată la Descll'e de Brouwer, într-o versiune complet adusă la zi. „Această nouă versiune este mai nuanţată, mai puţin abruptă şi mai puţin violentă ca prima, mai ales în problema *filioque519,* explică

---

4 *Cf.* introducerea pe care Kallistos Ware a consacrat-o lui Marcu Monahul, *Traites spirituels et theologiques*, Abbaye de Bellefontaine («Spiritualitl' orientale» -Nr. 41), 1985, pp. IX-LI.

5 La articolul Crezului oficial al Bisericii, asa cum a fost definit la Constantinopol în 381, care mărturiseste că "Duhul Sfânt purcede de la Tatăl", latinii adaugă precizarea : "si de la Fiul" *(filioque).* Pentru bizantini,

autorul, în anii şaizeci, eram mult influenţat de Vladimir Lossky620. Şi acum am o mare admiraţie pentru el, dar sunt mai puţin categoric în această privinţă. Deosebirea dintre Occident şi Răsăritul creştin în problema Sfintei Treimi rămâne desigur importantă, dar mai puţin decât se pretinde de obicei. Se atribuie Occidentului puncte de vedere care aparţin unor autori scolastici şi sunt departe de a constitui o normă. Personal, cred că Fericitul Augustin nu este atât de diferit de Părinţii capadocieni. *Filioque* nu are ce căuta în Simbolul credinţei, dar, în Occident, există maniere de a-l explica în acord cu Ortodoxia".

În 1963, Kallistos Ware ia drumul Canadei, unde petrece şase luni într-o mănăstire a Bisericii diasporei ruse. Dar viziunea rigidă şi îngustă a monahilor de acolo l-a întristat. Afirmaţia – curentă în aceste medii, deşi nu generalizată – că Duhul Sfânt nu poate fi dobândit decât de ortodocşi îl şochează, cu atât mai mult cu cât contrazice propria sa experienţă duhovnicească şi trecutul său de anglican, înţelege că nu aici este locul său şi revine în Marea Britanie. Abia sosit, noul arhiepiscop grec, Athenagoras II, îl cheamă şi-l numeşte secretarul său. În 1965 este hirotonit diacon; primeşte numele de Kallistos, care-l aşază sub patronajul unui autor filocalic, Sfântul Callist Xantopol. Episcopul său îl trimite la Patmos, la Mănăstirea „Sfântul Ioan Evanghelistul", unde petrece un an de zile. Îşi împlineşte astfel visul de adolescent: se călugăreşte. „Mă gândisem la acest lucru, fără să iau decizia formală, de pe la vârsta de 16 ani, când eram încă anglican", precizează Kallistos Ware. „Apoi, bineînţeles, am avut îndoieli. Şi nu numai o dată, ca student, m-am gândit la căsătorie. Dar m-am întors mereu la monahism".

Kallistos Ware şi-a exprimat viziunea, foarte ortodoxă, despre

---

acest adaos, hotărât unilateral, a rupt comuniunea eclezială. De altminteri, reducând dimensiunea *personală* a Sfântului Duh si făcând din Fiul un principiu originar, el atentează la plinătatea adevărului revelat în Sfânta Treime.

6 Cf. *Essai sur la theologie mystique de l'eglise d'Orient*, Cerf («Foi vivante»), 1990, p. 248.

raportul dintre căsătorie şi monahism, într-un text de o rară frumuseţe: „Căsătoria şi viaţa monastică se completează şi se echilibrează cam în felul în care se completează şi se echilibrează în teologie calea catafatică şi cea apofatică. [...] Ambele sunt Taine ale iubirii. Dar ceea ce soţul şi soţia realizează *unul prin celălalt,* călugărul se străduieşte să dobândească *direct.* [...] Amândouă căile sunt expresii reale ale *preoţiei împărăteşti,* universale, a celui botezat. Amândouă sunt necesare Bisericii şi niciuna din ele nu poate fi înţeleasă cu adevărat decât în lumina celeilalte. [...] Monahul şi creştinul căsătorit sunt, şi unul, şi celălalt, deopotrivă ascetici şi trupeşti, [...] în sensul că mărturisesc potentele spirituale ale trupurilor. Ambii renegă păcatul şi afirmă lumea. Diferenţa dintre ei stă doar în condiţiile exterioare ale luptei lor ascetice. [...] Pentru noi toţi, căsătoriţi sau monahi, iubirea este, cu harul dumnezeiesc, atât ceva ce avem deja şi izbucneşte spontan în inimile noastre, cât şi ceva ce trebuie să învăţăm şi pentru care trebuie să luptăm şi să suferim mereu. Iubirea este atât punctul de plecare, cât şi cel de sosire. Iubirea este în centrul viu al fiinţei noastre: este chiar esenţa noastră şi, dacă nu iubim, nimic nu suntem. Oriunde am fi, în căminul nostru sau în mănăstirea noastră, să ne străduim să devenim mai deplin ceea ce suntem deja" 721.

În 1966, Kallistos Ware este hirotonit preot, chiar înainte de a pleca la Oxford, unde primise numire la Universitate. Singurul ortodox în colegiul profesorilor, va preda cursul de „Studii ortodoxe orientale" la catedra Facultăţii de Teologie, în 1982, „împotriva voinţei sale", este hirotonit episcop vicar de Diokleia (Asia Mică), sub autoritatea diecezei ortodoxe din Marea Britanie.

La Oxford, Kallistos Ware s-a nevoit în ascultarea pe care i-o dăduse duhovnicul său de la mănăstirea din Patmos, părintele Amphilokios (+ 1970): *să facă punţi.* Să fie un „podar" (adică cel care ajută la trecerea frontierelor, la depăşirea lor, pentru reunirea celor divizaţi de ele), să deschidă trecători între Orient şi Occident. Este o lucrare pe care a împlinit-o la două nivele, în primul rând, între ortodocşii uniţi în aceeaşi credinţă şi în Duhul Sfânt, dar de atâtea ori

---

7 "La vie monastique – Sacrement d'amour", în *Contacts*, 11/1981, Nr. 114, pp. 136-150.

separaţi în fapt de granitele de naţionalitate şi jurisdicţie, în 1966, la Oxford nu era decât o comunitate rusă. Athenagoras II îi cere să înfiinţeze o parohie greacă. O face, dar – fără nicio greutate – în colaborare cu ruşii. Rezultatul? în 1973, eveniment absolut excepţional, cele două comunităţi hotărăsc să-şi unească forţele şi să construiască, *împreună,* o singură biserică. „Astăzi", explică Preasfinţitul Kallistos, „avem două parohii (greacă şi rusă), două jurisdicţii (Patriarhia Ecumenică de Constantinopol şi Patriarhia Moscovei), două calendare (iulian şi gregorian), dar o singură biserică, în Dumnezeiască Liturghie suntem *una,* o singură adunare de credincioşi. Cu excepţia unor sărbători care se oficiază la date diferite, cei doi episcopi de Oxford slujesc împreună, de fiecare dată în trei limbi: engleză, greacă şi slavonă. Desigur, situaţia nu este întotdeauna ideală, nici prea lesnicioasă, dar încercăm să mărturisim unitatea panortodoxă". Cert este că, alături de Londra, locul parohiei atât de active a Mitropolitului Antonie de Suroj, orăşelul Oxford a devenit, de-a lungul anilor, unul dintre cele mai vii centre ortodoxe din Europa. Un semn al acestei vitalităţi şi a strălucirii sale sunt cei nu mai puţin de doisprezece preoţi hirotoniţi aici până acum şi trimişi în cele patru colţuri ale ţării!

„Pod" şi „podar" a fost Kallistos Ware şi între Ortodoxie şi Occident. Mai întâi prin învăţătura sa, care se adresează mai ales studenţilor neortodocşi, ca şi prin prezenta sa activă în Asociaţia „Sfinţii Alban şi Serghie". Apoi prin scrisul său, în reviste de dialog ca *Eastern Churches Rewiew,* ieri, şi *Sobornost,* astăzi, sau în cărţi ca *Approches de Dieu dans la tradition orthodoxe822,* care a introdus mulţi occidentali în creştinismul răsăritean, în sfârşit, prin traducerile sale: *Triodul* şi *Mineele* marilor sărbători, adaptate limbii lui Shakespeare, în colaborare cu Maica Maria de la mănăstirea din Bussy-en-Othe (Franţa); dar mai ales *Filocalia Părinţilor neptici923,* florilegiu de texte

---

8 Desclue de Brouwer, 1982, p. 221.

9 Cf. *Philocalie des PŔres neptiques*, Abbaye de Bellefontaine, 11 vols.,1979-1991. Sub formă de extrase, *Petite Philocalie de la priŔre du caeur*,Seuil

ascetice şi mistice din secolul al IV-lea până în al XVI-lea, publicate la Veneţia în 1783 de Macarie al Corintului şi Nicodim Aghioritul, a cărei ediţie engleză o coordonează el însuşi, făcând consideraţii substanţiale despre „spiritualitatea filocalică" 1240. „Metodă ştiinţifică" (Nicodim Aghioritul), scoală a rugăciunii, *Filocalia* este, cum spune Sfântul Filotei Sinaitul, o cale „spre împărăţia dinăuntru şi împărăţia lumii de apoi" şi are ca scop îndumnezeirea, comuniunea omului, aici şi acum, cu Dumnezeu cel deodată cunoscut şi necunoscut, imanent şi infinit transcendent. Căile *Filocaliei: nepsis*-ul (trezvia, veghea) şi *isihia,* adică liniştea lăuntrică a inimii curăţite de orice gând şi de orice imagine, în sfârşit, instrumentul său: chemarea numelui Domnului sau Rugăciunea lui Iisus (însoţită, eventual, de tehnici corporale sau respiratorii).

La ora la care Ortodoxia este pândită, aici şi în alte părti, de ritualism, este fundamentală această reamintire a priorităţii „omului celui lăuntric" (cf. *Romani 7*, 22; II *Corinteni* 4, 16; *Efeseni* 3, 16) asupra celui din afară, a rugăciunii inimii asupra celei a buzelor, a lăuntricului asupra exteriorului, a duhului asupra literei. Cum explică Nicodim Aghioritul în introducerea sa la *Filocalia,* nevoinţele ascetice, împlinirea rânduielii, ostenelile trupeşti, respectarea sfintelor canoane, oricât de importante ar fi, sunt pentru viaţa duhovnicească ce sunt şi frunzele pentru pomi. Singure nu sunt suficiente nici pentru păstrarea credinţei şi tradiţiei ortodoxe, nici pentru creşterea duhovnicească. Esenţialul, „singurul lucru necesar", este până la *urmă fructul,* adică trezvia lăuntrică, păzirea minţii şi curăţia inimii, singurele mijloace de a ne „întoarce la harul desăvârşit al Duhului ce ne-a fost dat la început prin Botez".

Cuviosul Nicodim Aghioritul sublinia vocaţia universală a *Filocaliei.* Cuviosul Paisie Velicikovski (1722 – 1794), dimpotrivă, temându-se ca ea să nu cadă în mâinile unor persoane nepregătite sau lipsite de îndrumare duhovnicească, s-a împotrivit mult timp ca traducerea făcută de el în slavonă să fie tipărită. Kallistos Ware este cu

---

(«Points-Sagesses»), 1979, p. 248, şi *Nouvelle petite Philocalie*, Labor et Fides, 1992, p.195

10 The Spirituality of the Philokalta", în *Sobornost*, 13/1, 1991, pp. 6-24.

totul de partea Cuviosului Nicodim. Calea filocalică şi practicarea Rugăciunii lui Iisus, care este inima acestei căi, nu sunt rezervate exclusiv monahilor sau ortodocşilor, cu condiţiile să „aparţii deplin şi activ Bisericii" şi să duci o „viaţă sacramentală regulată". Ca şi porunca Sfântului Apostol Pavel, „Rugaţi-vă neîncetat!" (*I Tesaloniceni* 5, 17), ea se adresează oricărui creştin, oricare i-ar fi ocupaţia în lume. „Chemarea Numelui este o rugăciune de o extremă simplitate", scrie Preasfinţia Sa. „Este o rugăciune ce poate fi adoptată de toţi: nu pretinde nici vreo cunoaştere specială, nici vreo pregătire complicată. [...] Fiind atât de scurtă şi simplă, Rugăciunea lui Iisus poate fi rostită oriunde şi oricând, [...] în autobuz, în timpul lucrului, în grădină sau în bucătărie, îmbrăcându-ne sau mergând, când suferi de insomnie, în perioadele de disperare sau tensiune, când alte forme de rugăciune sunt imposibile. Din acest punct de vedere, trebuie să recunoaştem că este o rugăciune foarte potrivită pentru tensiunea lumii moderne. [...] Este o rugăciune potrivită pentru toate etapele vieţii duhovniceşti, de la cea mai elementară până la cea mai avansată" 1251.

Cale de rugăciune şi transformare lăuntrică, această spiritualitate filocalică ar putea fi, împreună cu lucrarea de slujire a celor sărmani, piatra unghiulară a ecumenismului de mâine. Un ecumenism al inimii, în plină înflorire fată de ecumenismul oficial al instituţiilor şi al comisiilor teologice, care se află astăzi într-un punct mort, dacă nu chiar în regres.

Kallistos Ware, în orice caz, este frapat de succesul *Filocaliei* în Occident. Prima versiune engleză, tradusă din slavonă (două volume mari de 420 pagini, fără numeroasele explicaţii), s-a reeditat deja de vreo zece ori de la cea dintâi apariţie a sa (din 1951 – 54). Primele volume ale noii traduceri în curs, din limba greacă, s-au reeditat deja. „Influenta *Filocaliei* n-a încetat să crească", explică Preasfinţia Sa. „În mod paradoxal, opera a avut efectul cel mai puternic nu în secolul al XVIII-lea al lumii greceşti aflate sub turci, nici în «sfânta Rusie» prerevoluţionară, nici într-o altă ţară de tradiţie ortodoxă, ci, mai ales,

---

11 În *Introducerea* egumenului Hariton. Cf. *L 'Ari de la PriŕRe*, Abbaye de Bellefontaine («Spiritualitl' orientale» – Nr. 18), 1966, pp. 5-44.

în Europa occidentală şi în America de Nord, în ultima jumătate a acestui secol" 1262. Pregătit mai ales de publicarea în mai multe limbi a *Povestirilor unui pelerin* rus1273, Occidentul s-a arătat a fi un teren în mod special receptiv fată de *Filocalie.* „E uimitor, dar încurajator în acelaşi timp, ca o culegere de texte duhovniceşti, destinate la origine grecilor ce trăiau sub puterea otomană, să aibă adevăratul ei impact două secole mai târziu în Occidentul secularizat şi post-crestin, printre copiii acestor «Lumini» pe care Macarie şi Nicodim le priveau cu cea mai mare teamă", continuă Kallistos Ware. „Sunt cărţi ce par a fi scrise mai puţin pentru timpul lor şi mai mult pentru generaţiile viitoare. [...] Adevărată «bombă cu întârziere» duhovnicească, *Filocalia* este cu siguranţă una dintre acestea. Adevărata epocă a *Filocaliei* este mai degrabă secolul nostru decât cel de al XVIII-lea. Deşi este imposibil să măsori prin statistici viaţa de rugăciune, se poate spune că invocarea Numelui este astăzi practicată, mai mult ca niciodată în trecut, atât în Răsărit, cât şi în Occidentul creştin. Iar cei ce citesc şi practică *Filocalia* nu sunt, cei mai mulţi, nici universitari, nici teologi calificaţi sau specialişti bizantinologi, ci oameni simpli, care nu cunosc, în general, Ortodoxia, şi poate nici chiar prea multe despre trăirea vie a credinţei creştine, dar sunt pur şi simplu interesaţi de viaţa Duhului. Bineînţeles, este riscant să se izoleze experienţa duhovnicească de orice context doctrinar, sacramental sau comunitar şi trebuie să avem grijă să nu se cadă în anumite forme de gnosticism caracteristice mişcării *New Age.* Acest pericol trebuie să ne invite la prudentă şi vigilentă, dar nu este un motiv să ne retragem şi să ne închidem în noi înşine. Există astăzi o enormă sete spirituală în inimile oamenilor şi este datoria noastră să le răspundem, să-i ajutăm în căutarea lor, mai ales făcându-le accesibile comorile ce ne-au fost încredinţate. Eu cred că Duhul Sfânt se poate manifesta şi printr-un text. Dacă cineva este de buna-credinţă şi caută cu sinceritate şi smerenie, oare nu-l va îndruma Dumnezeu pe calea cea bună, dându-i ceea ce îi trebuie? *Filocalia* este una dintre căile posibile, o răscruce. Să avem încredere în Duhul Sfânt!"

---

12 *Op. cit.*, nota 10.

13 Ed. Baconniere/Seuil («Points-Sagesses»), 1978, p. 184.

Există, într-adevăr, persoane care au început să practice Rugăciunea lui Iisus fără să fie creştini, ca pe o mantră. Şi, puţin câte puţin, în mod inconştient, puterea Numelui a lucrat în ei şi le-a deschis inima spre prezenta personală şi spre Fata lui Hristos.

Tradiţională, echilibrată, niciodată polemică, Ortodoxia predicată şi proslăvită de Kallistos Ware este, după cum se vede, una cu fermitate *deschisă.* „Lumea are nevoie nu de o Ortodoxie zgribulită, exclusivă, acuzatoare şi închisă în ea însăşi, ci de una îndrăzneaţă, primitoare, tolerantă şi generoasă. Şi putem fi toate acestea fără a fi obligaţi să ne diluăm Tradiţia", declară Preasfinţia Sa. „În acest sens, nimic nu-i mai întristător decât atitudinea negativistă pe care o au numeroşi ortodocşi faţă de Occident şi modernitate. După mine, aceasta reprezintă o deviere, căci Ortodoxia este, fundamental, o afirmaţie şi nu o negaţie. Din nefericire, trebuie să recunoaştem că astăzi Ortodoxia este deseori bântuită de temeri nefondate. Frica este cea care ne închide faţă de alţii, faţă de Occident. Să nu ne speriem! Să avem încredere în Tradiţia noastră! Nu sunt pentru compromisurile doctrinare, dar ştiu că am fost mult ajutat în formarea mea ortodoxă de scrierile unor romano-catolici ca Urs von Balthasar, Henri de Lubac, Jean Daniľlou, de anglicani ca Michael Ramsey, arhiepiscop de Canterbury, care a scris cea mai bună carte pe care o cunosc despre Schimbarea la Faţă. Da, există aici, pe plan spiritual, schimburi ce pot fi deosebit de fructuoase. Occidentul, întâlnirea cu Occidentul, ne poate ajuta chiar să ne înţelegem mai bine şi să ne aprofundam Ortodoxia".

„Din acelaşi motiv regret şi atitudinea antiintelectuală şi anticulturală a unor ortodocşi, convertiţi sau nu", mai subliniază părintele. „Buna folosire a raţiunii umane, înţeleasa nu în sensul unui raţionalism strâmt, este cu desăvârşire în tradiţia şi duhul Părinţilor Bisericii. De ce ar trebui atunci să-i renegăm pe Dante, Montaigne, Shakespeare, Milton, Victor Hugo şi atâţia alţii? Nu aparţin oare şi ei moştenirii noastre culturale? Este important pentru ortodocşii din Occident să cunoască bine poezia, arta, cultura ţarilor în care locuiesc. De ce n-ar fi posibil să fii în acelaşi timp ortodox pe plan duhovnicesc şi occidental pe plan cultural? Nu există în asta nici incompatibilitate, nici contradicţie, ci doar o tensiune creatoare, precum cea pe care o găsim, de exemplu, în definiţia dogmelor, unde se încearcă unirea a două adevăruri paradoxale, antinomice. Există, bineînţeles, un risc. Dar trebuie să ne asumăm şi riscurile. De multe ori, oamenii care intră în

Biserica Ortodoxă cred sau speră să găsească un răspuns imediat, rapid şi sigur la toate întrebările lor. De parcă aici n-ar trebui să fie loc pentru îndoială sau ezitare! Personal, nu cred că aceasta este adevărata Ortodoxie. Căci există o formă de certitudine pe care Biserica nu poate să o aibă; mai bine zis, nu trebuie să o caute. Duhul Bisericii este un duh de explorare, apofatic. Adevărul nu este alcătuit din argumente care dau răspunsuri sistematice la toate întrebările, ci este o lumină. Şi ca orice lumină, e înconjurată de umbre şi întunecimi. Să avem smerenia să recunoaştem că avem multe probleme nerezolvate la care Occidentul, cu tradiţia lui, ne poate ajuta să găsim soluţii".

Este, mai ales, cazul slujirii sociale. „Există un real pericol pentru ortodocşii din Occident să se rupă nu numai de mediul lor cultural, ci şi, într-un sens mai larg, de acţiunea socială", constată Kallistos Ware. „Retragerea din lume într-un cerc strâmt, protector şi plin de siguranţă, un microcosmos liturgic în care totul este armonios şi frumos, ar fi o trădare a plenitudinii Ortodoxiei. Căci adevărata Ortodoxie respinge separarea dintre sacru şi secular. Dumnezeu poate fi găsit peste tot, în fiecare persoană. Totul este potenţial sacru: totul poate deveni sacru. Locul central, din nefericire uitat adesea, pe care spiritualitatea noastră îl dă pildei despărţirii caprelor de oi la Judecata din urmă (cf. *Matei 2*5, 31 – 45), este o mărturie. Cred că trebuie, ca ortodocşi, să ne angajăm în slujirea celor sărmani. Să trăim asta! Să ieşim din gogoaşa noastră, să mergem în întâmpinarea celuilalt, să-L descoperim pe Hristos în aproapele nostru. Să ne inspirăm de la nebunii întru Hristos care merg înaintea nevoiaşilor, a lepădaţilor, a prostituatelor, a beţivilor, a tuturor acestor proscrişi ai pământului pe care clerul «respectabil» nu-i va întâlni niciodată!"

Kallistos Ware îi iubeşte mult pe „nebunii întru Hristos". Pentru părintele Kallistos, ei sunt expresia extremă şi sublimă a carităţii, a iubirii lui Hristos care participă total la suferinţă celuilalt, desăvârşind deofiintimea cu neamul omenesc, pe cruce. „Nebunul întru Hristos", ne mai spune Kallistos Ware, arată că „nu-i ajutăm pe alţii prin ce spunem, ci prin ce *suntem,* prin maniera noastră de *a trăi.* Credinţa nu se predică prin elocventă sau prin argumente subtile, ci prin reală

compasiune” 1284. Pentru aceasta trebuie să-ncepem prin a ne realiza vocaţia proprie. „Să devii, conştient şi activ, ceea ce eşti deja în mod potenţial şi secret, în virtutea creării tale după chipul lui Dumnezeu şi a recreării tainice prin Sfântul Botez”, proclamă Kallistos Ware. „Să devii ceea ce eşti: mai exact, să revii la tine însuţi; descoperă-l pe cel ce deja este în tine; ascultă-l pe cel ce niciodată n-a încetat să vorbească în tine; posedă-l pe cel ce chiar acum te posedă!” 1295.

Maxime Egger

(în româneşte de Maica Siluana Vlad)

14 "The Fool in Christ as Prophet and Apostle", în *Sobornost*, 6/2,1984, pp.6-28.

15 "La Puissance du Nom", în Elisabeth Behr-Siegel, *Le Lieu du Coeur*, Cerf, 1989, pp. 123-154.